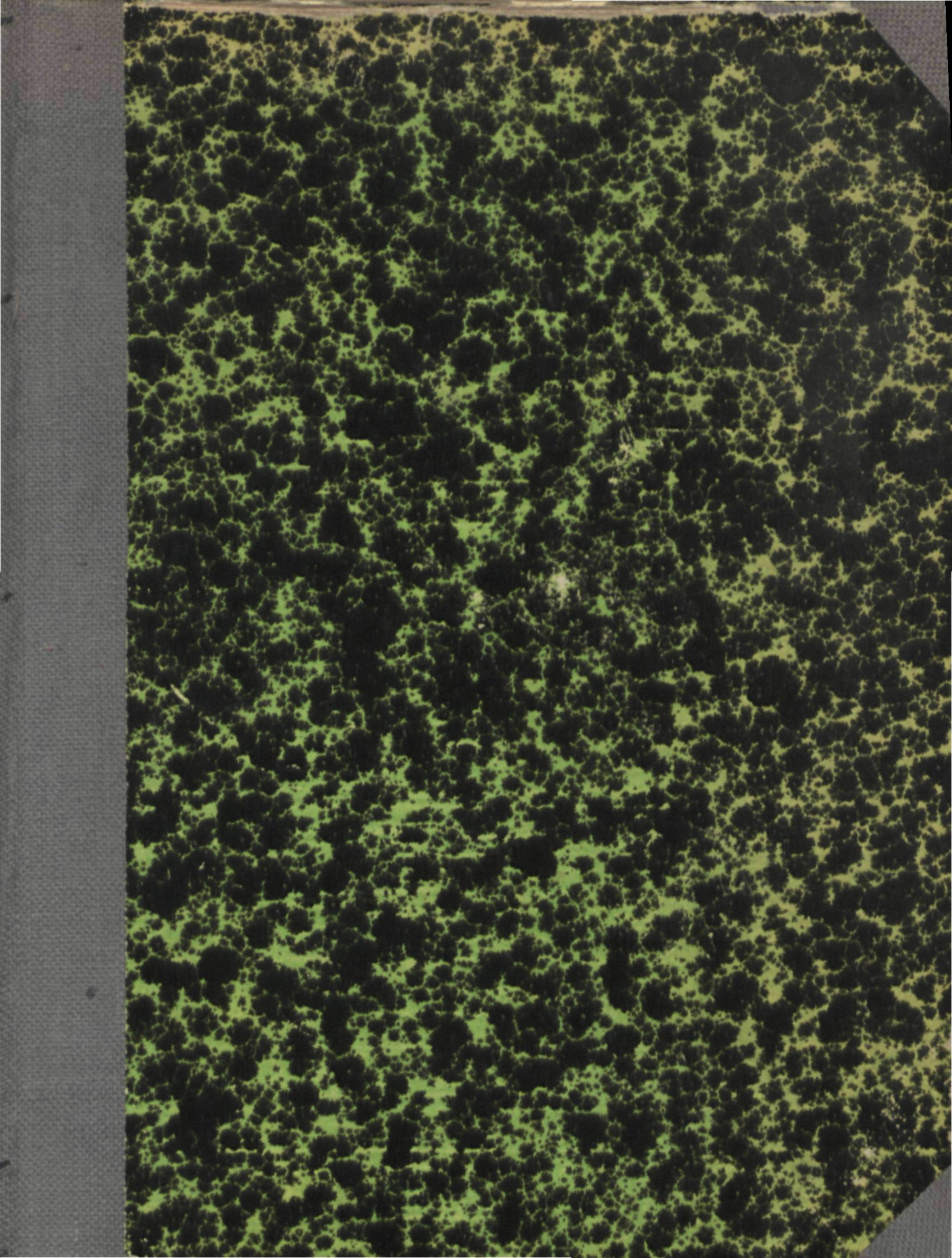

BIBLIOTECA ENERGIA

B·A·R
I
143391
365186

FRANCISC YEATS BROWN

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

BENGALI

FUNDAȚIA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ „REGELE CAROL II"

I 143.391

BENGALI

S'AU TRAS DIN ACEASTĂ CARTE, PE HÂRTIE VIDALON, DOUĂZECI ŞI CINCI DE EXEMPLARE NEPUSE ÎN COMERŢ, NUMEROTATE DELA 1 LA 25.

Toate drepturile de publicare şi reproducere rezervate Fundaţiei pentru literatură şi artă « Regele Carol II ». Singura traducere autorizată de Curtis Brown, Ltd., London.

FRANCISC YEATS-BROWN

BENGALI

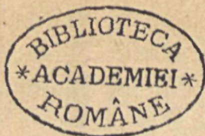
Traducere din limba engleză de Radu GEORGESCU

BUCUREŞTI
FUNDAŢIA PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ „REGELE CAROL II“
39, Bulevardul Lascar Catargi, 39
1936

35582-1936

CAP. I

AJUNUL ANULUI NOU, 1905

Tot timpul drumului lung dela Bareilly la Khushalgar (prima etapă a călătoriei mele la Bannu) am fost singur în compartimentul meu, cu doi câini.

Se numeau Brownstone și Daisy. Lord Brownstone, — așa era trecut în registrele Clubului Indian Kennel, era fiul lui Jeffstone Monarch, și nepotul lui Rodney Stone, cel mai vestit bull-dog din câți au existat. Brownstone avea o coloare roșcată deschis și botul negru: îl cumpărasem în Calcutta. Pe soția lui o comandasem la magazinele « Army and Navy Stores » din Anglia; provenea din Stormy Hope cu Nobby; numele ei în crescătorie fusese Bechenham Kitty, dar eu îi spuneam Daisy. Și Brownstone și eu eram încântați de ea, căci îndeplinea toate regulile de frumusețe ale rasei, cu toate că pentru un ochiu neinițiat amintea o broască.

Când trenul se oprea, încetau să sforăie. Dacă cineva se aventura să deschidă ușa, Daisy mârâia cu glasul scăzut și Brownstone începea să dea semne de neliniște. Stăteam astfel liniștit, având tot timpul să meditez asupra acestui ținut întins și neted pe care-l străbăteam. La sfârșitul anului acela de încercare, de abia am trecut examenele.

Aveam nouăsprezece ani şi jumătate. Cu un an înainte devenisem servitorul credincios şi mult iubit al Majestăţii Sale Regele Eduard al VII-lea. Două luni după promoţie mă îmbarcasem spre India.

In dimineaţa sosirii mele la Bareilly, un individ respectuos mă aşteptase cu o pungă de rupii. Dacă aveam nevoie de bani, îmi spuse, îmi va da oricât doresc.

Aveam nevoie îndată de paisprezece lire fiindcă un negustor de cai afgan adusesė la uşa cortului meu o iapă de rasa Katpiawari, de cinci ani, care îşi ciulea urechile curbe ademenitor şi care îmi părea că ar putea deveni un bun ponei uşor pentru polo. Am cumpărat-o pe loc.

N'aveam decât să strig *Quai Hai* ca să apară un sclav, sau să-mi mâzgălesc iniţialele pe un *chit*, ca să obţin mobile, un covor de Kashmir, alămărie lucrată la Moradabad, bani de buzunar, un cal, şampanie, ţigări de foi, ori ce aş fi dorit. Era o viaţă plăcută şi totuşi în mijlocul acestor servitori şi *salaam-uri* mă simţeam uneori izolat, ca şi când aş fi fost o maimuţă albă în cuşca unei grădini zoologice, al cărei public era această necrezut de numeroasă rasă smolită.

Trecând călare pe iapa mea, prin bazarele înghesuite din Bareilly City, pe lângă templele satelor, de-a-lungul câmpiilor fermecate care se întind departe, spre Himalaia, mă cutremuram la gândul milioanelor, imensităţilor şi secretelor Indiei. Imi plăcea să-mi isprăvesc ziua la club, într'o lume ale cărei limite îmi erau cunoscute şi unde oamenii mă înţelegeau dintr'un gest. O lampă incadescentă îşi revărsa lumina peste iarba închircită şi arbuştii prăfuiţi; în cercul ei de lumină, capete exilate erau aplecate deasupra jurnalelor englezeşti, cu gândurile lor departe tare, dar apropiate de ale mele. Afară,

oameni se rugau, complotau, se înmulţeau şi mureau într'o proporţie inimaginabilă şi îngrijorătoare. Noi Englezii eram o castă; stăpâni albi atotputernici, sau maimuţe albe, — era tot una. Brahmanii făceau un cerc în cuprinsul căruia îşi pregăteau mâncarea. Aşa făceam şi noi. Eram o castă: paria pentru ei, prinţi în preţuirea noastră.

Era destul de plăcut să fii prinţ; două duzini de valeţi şi nenumăraţi servitori, pentru alte servicii, veniseră cu certificate înfăşurate în batiste albastre, să se angajeze la mine. Graba cu care se ofereau să-mi fie valeţi mi se păru ciudată, căci nu ştiam atunci că servitorii indieni preferă un stăpân tânăr, fiind omenos în tinereţe şi putând fi deprins cu obiceiurile indiene.

Aşa s'a întâmplat că l-am angajat pe Jagwant, om credincios, cu înfăţişare mândră, favoriţi eleganţi şi un instinct ereditar pentru a servi. In timpul celor 15 ani cât a fost prietenul şi servitorul meu nu l-am văzut pierzându-şi cumpătul decât o singură dată; şi atunci nu din vre-o pricină lumească, ci prin puterea întunericului. Era Kahar, cea mai înaltă castă de Hinduşi cari consimt să servească pe Europeni.

Jagwant era în tren cu mine în compartimentul servitorilor, lângă al meu. Pe ceilalţi servitori — un fecior, un spălător, un apar, un măturător şi doi oameni sdraveni pentru Judy (unul ca s'o cureţe şi altul care s'o ducă la păscut) — îi concediasem cu un sentiment de uşurare. Cu toţii miroseau cam a tabac de prizat şi mă întristau cu sărăcia şi umilinţa lor. La drept vorbind, cu excepţia unui *munshi* care venea în fiecare zi să mă înveţe Urdu şi a impunătorului Jagwant, nu puteam simţi în timpul acela nici-un fel de simpatie pentru locuitorii acestei ţări în care urma să-mi trăesc viaţa. Mă

aşteptam şi îmi închipuisem multe, dar nu eram pregătit pentru această tristă şi atotpătrunzătoare mizerie. Unde erau culorile şi contrastele despre care cetisem? Unde erau Rajahii cari domneau în splendoare şi ceilalţi Rajahi cari înghiţeau băuturi cu pulbere de mărgăritare şi lapte de femee? Unde erau preoţii şi curtezanele şi idolii pe a căror pântec străluceau rubine mari ca oul de porumbel? Tot ceea ce văzusem era un popor obosit, de cele mai multe ori stând jos cu picioarele încrucişate sau tolănit în jurul unui foc de balegă de vacă.

Asta, şi regimentul meu englezesc, era India pe care o cunoşteam eu. La regiment învăţasem cum să fac instrucţie cu o companie de vânători, şi cum să am grijă ca bocancii, patul şi periile să fie aşezate în felul aprobat de Consiliul Armatei, oamenii să fie tunşi cum trebue şi să-şi spele picioarele. Mai învăţasem şi cum să lovesc îndărăt mingea la polo, printre picioarele lui Judy.

Fusesem bogat în cursul anului trecut (cu sistemul *chit*) şi mă distrasem enorm. Ultimul act a fost s'o vând pe Judy cu de două ori preţul cu care o cumpărasem, pentru a-mi achita datoriile.

Acum mă duceam spre Nord, ca să mă prezint la Reg. 17 Cavalerie în Bannu, la graniţa de Nord-Vest.

Cu cât înaintam, cu atât bărbaţii arătau mai sdraveni şi mai vioi. Femeile şi copiii rămâneau mai departe, buccele enigmatice, mici şi inerte.

Copiii aceia ca nişte păpuşi, cu muşte în jurul ochilor, — nouăsprezece mii pe zi se năşteau în India... şi fata aceea cu ochii căprui şi aşa de mari, privindu-mă ca şi când ar fi fost o căprioară şi eu un leopard, la ce se gândea? La brăţă-

rile care străluceau pe pielea ei însorită? La Dumnezeul ei? La lună? De ce purtau unele fete un diamant în nara stângă? Cari dintre oamenii aceştia erau Brahmani? Cari erau Mahomedani? Cari erau Animişti? Cetisem într'o carte că erau în India patrusprezece milioane de Brahmani, dar pentru mine, cei de două ori născuţi ca şi cei cari se hrăneau cu resturi de carne, erau la fel. Valul acesta leneş de oameni întunecaţi care trecea de-a-lungul ferestrei compartimentului meu, luptau oare şi iubeau ca şi albii mai vioi? Erau oamenii aceştia construiţi la fel cu mine, cu patimi ca ale mele? Poate, ca lăncier bengalez, voiu afla.

La Khushalgar, Jagwant, Brownstone, Daisy şi cu mine am trecut Indusul şi am schimbat trenul pentru Kohat; şi la Kohat unde am ajuns târziu după amiază, ne-am încărcat într'o tonga în care se afla deja un ofiţer şi bagajele lui, cu destinaţia Bannu.

Fiecare clipă din drumul acela lung de optzeci de mile avea pentru mine farmecul ei, dar pentru tovarăşul meu veteran, nu însemna decât plictiseală şi lipsă de confort. Intre etape dormea, trezindu-se numai când schimbam caii, şi atunci doar ca să înjure şi să bea gin.

De-a-lungul drumului întâlneam oameni cu înfăţişare de patriarhi israeliţi şi femei înalte, mohorîte, îmbrăcate în negru şi un grup de Afridi care mâncau bucăţi groase de pâine nedospită cu hălci de berbec gras. Oameni voinici, aceştia. Lumina focului sclipea în căutarea lor dârză.

Odată am încetinit mersul pe când un băiat alerga lângă noi vorbindu-ne de o ceartă între triburi, în susul drumului. Ca să-l ajute, vizitiul nostru se învoi să-i care douăzeci de

cutii cu cartuşe până la etapa următoare: acolo am fost opriţi de tabăra adversă, care se rugă de noi ca să le cărăm o sută de cutii cu cartuşe. Tovarăşul meu se trezi între timp, blestemându-i pe toţi la rând, dar se învoi să le care de data asta, douăzeci de cutii, căci, explica el, nu ne puteam da de partea unora sau altora.

In Lachi am întâlnit un grup de flăcăi frumoşi, purtând trandafiri după ureche. Unde, mă întrebam eu, creşteau flori în toată pustietatea asta? Cât putea cuprinde ochiul, până în munţii depărtaţi dela orizont, nu se vedeau decât stânci şi pietre.

Uruind şi scârţâind am tot mers, până am ajuns în culturile de trestie de zahăr din mahalalele oraşului Bannu, învăluite într'o ceaţă uşoară, solemnă şi misterioasă.

Tovarăşul meu îşi încărcă revolverul, căci, îmi spuse el, există un ordin al garnizoanei ca să fim întotdeauna înarmaţi în apropierea cantonamentelor. Un fanatic ucisese de curând pe maiorul brigăzii noastre.

La zidurile oraşului era o sentinelă cu baioneta la armă, care ne deschise o poartă de sârmă ghimpată; am intrat, oprindu-ne la casa unde regimentul meu şi două batalioane de grăniceri aveau popota împreună. M'am prezentat apoi adjutantului Reg. 17 Cavalerie, după care am fost condus la noua mea locuinţă.

In seara aceea am stat la masă între adjutant şi un maior bătrân de infanterie, care duhnea a băutură printre dinţii lui falşi.

« Slavă Domnului, am terminat cu frontiera », rosti el cu limba încâlcită; treizeci de ani i-am dus greul. Acuma nu vor să-mi dea comanda; ies la pensie şi nu le mai pasă de mine.

Nu-s decât pietre şi bandiţi aici. Acu vreo câteva zile, în Miramthah, un ofiţer tânăr a fost ucis în somn, cu cuţitul, de un recrut Mathud, — spunea că-l văzuse pe Sahib dormind cu picioarele îndreptate spre Mecca şi că nu putuse răbda o asemenea insultă adusă religiei lui. Dar i-au găsit ticălosului ceva care nu i-a plăcut. După ce l-au spânzurat, l-au cusut într'o piele de porc, aşa că *hourith*-ul n'are să se uite la el în Paradis; are să răspundă la trompeta Arhanghelului într'o piele de porc!»

Sticlele de Madeira şi de Porto descriau elipse constante în jurul mesei lungi a popotei, şi bătrânul maior se servea de fiecare dată.

Am întrebat pe adjutant despre *ghazis*. Imi spuse că un anumit Mullah din Powindah propovăduia oamenilor despre versul 5 al capitolului 9 din Coran: «Şi când lunile sfinte au trecut, ucide pe aceia cari pun alături de Dumnezeu alţi dumnezei, ori unde s'ar afla ei; prinde-i, ucide-i şi aşteaptă-i mereu la pândă». Omorul maiorului a fost o proastă întâmplare. *Ghazi*-ul era ascuns la marginea drumului în nişte semănături, aşteptând probabil pe general, care aducea în cantonament un batalion nou. Generalul rămăsese în urmă un moment, aşa încât maiorul, care era în capul coloanei, a primit toată încărcătura în locul şefului lui. L-a nimerit în rinichi şi a murit pe loc. *Ghazi*-ul a încercat să fugă, dar un sergent Sikh l-a prins rănit, în semănături.

«L-au cusut într'o piele de porc?» m'am informat eu.

«De sigur că nu», spuse adjutantul. «Asta-i o poveste. Dar ar trebui să facem ceva ca să stârpim crimele astea. Poimâine avem un exerciţiu de mobilizare, şi e posibil să pornim în orice zi în urmărirea bandiţilor. Aici ai să ai destul demult

serviciu activ şi ocazii să tragi cu puşca. Polo nu e cine ştie ce, dar vrem să jucăm anul viitor pentru cupa cavaleriei indiene ».

In sală, lucrurile începuseră să aibă o înfăţişare sărbătorească. Am tras un piano în mijlocul odăii. Servitori bine stilaţi au apărut ca prin minune ca să dea la o parte mobilierul fragil, (în special niște vaze mari chinezești care fuseseră luate de unul din regimente când a fost prădat Pekingul), înlocuindu-l cu o altă garnitură de scaune și mese făcute pentru a fi distruse. Ofiţerii superiori s'au retras ca să joace bridge; noi ceilalţi, cari eram tineri de ani sau de inimă, am început să petrecem potrivit vechilor datine.

Cineva descoperi un sul enorm de pânză și-l înfășură pe un artilerist gras. O lampă căzu cu un sgomot de sticlă spartă. Incepură matchuri de lupte romane. Un băiat din corpul de frontieră din Punjab a venit înăuntru cu un mic ponei pe care-l făcea să sară peste sofale; s'a ales cu pantalonii rupţi.

Eu m'am pus în cap pentru a dovedi că este posibil să absorbi lichid şi în această poziţie. Când demonstraţia şi-a epuizat efectul, am început să sar peste sofale şi să dansez un « jig » cu bătrânul maior; pe urmă vreo doisprezece dintre noi ne-am dus în odaia de biliard şi am jucat « fives ».

La miezul nopţii, cu toţii cincizeci ne-am adunat din nou în sală şi am cântat, « Auld Lang Syne » căci era ajun de anul nou.

Peste câteva ceasuri, am lăsat sgomotul și praful și m'am dus sub bolta stelelor, la bungalowul unde mi se dăduse o odae. Eram extraordinar de mulţumit de mine însumi şi de noua mea viaţă. Fiecare în regimentul meu era cel mai bun

băiat din *lume* — şi această *primă impresie* a mea nu s'a schimbat în douăzeci de ani de intimitate.

Când m'am pus în pat, sfârşit de oboseală, mi-am adus aminte că picioarele îmi erau îndreptate spre Vest, cam în direcţia Sfintei Ka'aba din Mecca, la fel cu ale ofiţerului din povestirea maiorului; dar eram prea obosit ca să mă mai mişc.

Anul Nou începuse într'adevăr foarte bine.

CAP. II

DURBAR ŞI O LUPTĂ DE CÂINI

A doua zi dimineaţă adjutantul m'a dus la comandant. Eram în uniformă, cu sabie şi pinteni ca şi când aş fi fost ofiţer de zi într'un regiment englezesc. Colonelul purta un tricou brun. Ţinea capul aplecat peste un registru încât n'a văzut când l-am salutat. Adjutantul tuşi; colonelul ridică ochii, îi scobori, îi ridică din nou.

Mintea mea era pustie. M'a întrebat dacă sunt bine instalat şi i-am răspuns că sunt foarte bine instalat. Urmă o pauză solemnă în timpul căruia îmi treceau prin minte tot felul de lucruri ridicole, dar tăceam din gură; în cele din urmă colonelul spuse: « Ei, nu te mai reţin ».

M'am retras uluit, şi în verandă ezitam, întrebându-mă ce trebuia să mai fac, căci adjutantul rămăsese în urmă. In verandă se afla un indian mic de statură, cu o înfăţişare crudă, fumând o ţigară. M'a măsurat de sus până jos cum făcuse colonelul; pe urmă sări în picioare şi salută zicându-mi: « Salaam Sahib » cu o voce piţigăiată, după care se aşeză

din nou jos. Era îmbrăcat într'un amestec de uniforme, cu o tunică kaki, având cele trei stele ale gradului de căpitan pe umeri; dar pantalonii erau Jodphor și în picioare avea papuci negri. Nu-l puteam situa de loc. Iși scutură papucii, azvârli țigara și intră în cabinetul colonelului fără să bată la ușă.

«Cine e căpitanul ăsta mic cu barba roșie»? am întrebat pe adjutant care ieșea din birou tocmai când ciudata înfățișare intra înăuntru.

«E Rissaldar Hamzullah Khan», îmi răspunse. «E unul din comandanții oamenilor d-tale. Ești repartizat la escadronul «B» — toți Pattani. Deoarece comandantul escadronului e plecat, Hamzullah are să-ți arate toate ițele. E un băiat ciudat; s'a ridicat din trupă. Haidem acuma să te prezint la ceilalți ofițeri Indieni».

Ne-am dus spre un bordei care era biroul adjutantului.

Un grup de bărbați sdraveni, purtând barbă, stăteau pe o bancă. Purtau mantii albe voluminoase și țineau un baston între genunchi. Un alt grup, fără bastoane, stătea pe jos. Cel mai vechiu în grad dintre ei strigă «Drepți», cu toții se ridicară, salutară pe adjutant și mă priviră sever. Am fost prezentat și am dat mâna cu Rissaldar Maior Mahomed Anim Khan, Jamadar Hazrat Gul, Rissaldar Sultan Khan, Rissaldar Shamsud-Sin și Woordie Maior Rukan Din Khan — nume care mă buimăciră. Toți îmi spuneau «Salaam Hazoor» (la care eu răspundeam «Salaam Sahib») cu excepția unui ofițer indian care m'a încurcat spunându-mi «Janab'Ali», ceea ce am aflat mai târziu că însemna «Prag sublim al Seninătății» sau mai literal «Treaptă înaltă».

In cursul acestor prezentări sosi Hamzullah. Ne-am strâns mâna. Mă privi scrutător, începu să râdă, şi spuse ceva adjutantului în Pushtu — limba vorbită la frontieră.

Adjutantul traduse:

« Vrea să afle dacă ştii să călăreşti. Spune că ai tocmai statura care trebue; şi mai spune că eşti *pei-makhe-halak* — băiat cu obrazul de lapte ».

Nu pot spune că mi-a făcut plăcere.

« Hamzullah are să-ţi arate escadronul », spuse adjutantul. « După grajduri, avem Durbar ».

« Dacă-mi permiteţi Hazoor », îmi spuse omul acesta surprinzător pe când ne îndreptam spre escadronul « B », am să fac întâi o inspecţie sentinelelor, căci sunt ofiţer de zi, şi posturile lor sunt în drumul nostru. Pe urmă o să-ţi alegem caii ».

« In ce priveşte caii ştiu exact ce-mi trebue Rissaldar Sahib ».

« Bun. Am să am grijă să căpătaţi ceea ce doriţi ».

Oare? gândeam eu.

Când ne-am apropiat de corpul de gardă sentinela strigă « drepţi », cu o voce foarte ciudată; m'am dat puţin la o parte ca să văd cum se petrec lucrurile în cavaleria indiană. Cinci oameni şi un sergent săriră din hamacuri şi luară poziţia de « drepţi ».

Hamzullah svârli ţigara şi începu să facă observaţii într'un Pushtu gutural — observaţii care sunau a înjurături — cum şi erau de fapt.

Când s'a comandat gărzii « la dreapta », unul din oameni s'a întors la stânga. Spre mirarea mea, sergentul se apropie de el şi-l lovi peste faţă. Omul era un uriaş cu părul lung şi unsuros; turbanul îi căzu jos şi se desfăşură în praf. Niciun

cuvânt nu fu rostit. Omul își culese turbanul și-și luă locul lângă camarazii lui. Rămăsesem încremenit locului, așteptându-mă ca Hamzullah să trimeată sergentul la arest.

Dar el mormăi și aprinse o țigară. Poate nu văzuse, gândeam eu.

Mulți ani mai târziu, când am ajuns adjutant, am învățat ce trebue să fie vizibil și ce trebue să fie invizibil în cavaleria indiană *sillidar*. Dar până când am priceput toate acestea, eram mereu surprins și uneori indignat; prin urmare, o mică digresie va fi necesară pentru cetitorii cari ar vrea să cunoască cum erau organizați lăncierii bengalezi în anii aceia depărtați, înainte de războiul cel mare.

Inainte de Răscoală, călăreții cari erau în serviciul Companiei Juhu își aduceau calul și echipamentul lor la regimentul pe care și-l alegeau. Ei veneau gata de luptă. Luptau atâta timp cât aveau ce prăda și pe urmă se întorceau la recoltele lor.

Mai târziu, din cauza greutății de a avea o uniformitate a echipamentului și a cailor, s'a luat dispoziția ca recrutul să aducă o sumă de bani în loc de cal și echipament, dar principiul a rămas, acela ca ucenicul să-și aducă sculele meseriei lui.

Pe vremea mea, costul echipamentului complet al unui cavalerist *sillidar* era cam £ 55. Dacă recrutul nu putea aduce întreaga sumă, trebuia să plătească cel puțin £ 10, rămânând pentru rest dator regimentului, care îi reținea ceva în fiecare lună, din soldă.

Fiecare regiment *sillidar* (erau treizeci —mi se pare) avea o *Chanda* sau fond de înzestrare din care se făceau aceste avansuri. In calitate de administrator al acestui fond, comandantul unui regiment de cavalerie indiană era oarecum directorul general al unei societăți în care fiecare om deținea obli-

gaţii variind între £ 10 şi £ 55, obligaţii care erau garantate cu cai şi echipament. Colonelul putea fi considerat şi ca un antreprenor care se angaja să furnizeze guvernului indian 655 de cavalerişti, hrăniţi, aprovizionaţi, echipaţi (cu excepţia puştilor şi a muniţiilor care erau puse la dispoziţie de guvern), cu preţul de £ 2 de om pe lună, inclusiv transportul şi oamenii de serviciu ai regimentului — cam 350 servitori, 300 catâri şi nouă cămile.

Solda oamenilor era cam 30 de rupii pe lună — vreo £ 2 — care se putea ridica treptat până la £ 20 pe lună pentru cel mai înalt grad indian, acela de Rissaldar Maior. Cu foarte puţină cheltuială, India avea deci în serviciul ei un corp de cavalerie complet cu cai, corturi, servitori, catâri, cămile, — o minunată afacere pentru Stat, şi o bună afacere pentru oameni, căci cavaleriştii *sillidar* erau în acelaşi timp mai liberi şi cu mai multă răspundere decât orice alţi soldaţi ai imperiului. Erau mai liberi, căci oamenii după ce-şi plăteau cu solda lor datoria, trebuiau trataţi ca nişte cavaleri ai aventurei cum şi erau; şi aveau mai multă răspundere, căci dacă vre-un cal murea sau echipamentul se degrada prin neglijenţă, trebuiau să plătească paguba.

Regimentul se considera pe el însuşi ca o afacere în familie. Creşteam cai după cum şi cumpăram. Cu toţii ne interesam de echipament. Colonelul nu ar fi comandat harnaşament nou fără să discute chestiunea cu ofiţerii lui indieni, după cum un director de fabrică n'ar comanda maşini noui fără să-şi consulte inginerii. Toate acestea însemnau prietenie şi vederi largi. Nu aveam timp să facem din oamenii noştri maşini. Ei rămâneau călăreţi cari se înrolaseră pentru *izzat* — prestigiul intraductibil al Indiei.

Că o asemenea stare de lucruri nu era pe placul ministerului de Războiu, se înţelege uşor. Cavaleria *sillidar* a fost desfiinţată imediat după războiul cel mare, argumentându-se că mobilizarea ei era complicată şi nesatisfăcătoare. Aşa încât acum, familiile noastre sunt despărţite şi împrăştiate, şi numai câteva glasuri ancestrale, cum ar fi al meu, au rămas ca să prezică blestemul care trebue să le însoţească peirea. Dar India se schimbă rar, şi rareori uită. Când vom renunţa să ne învăţăm bunica militarism apusean, ea îşi va aduna din nou ostaşii, în felul care i se potriveşte mai bine.

Dar ca să revenim la escadronul « B ». Colonelul veni spre noi, urmat de numerosul Stat-Major care e în preajma oricărui autocrat oriental. Comandantul meu de escadron era plecat. Ce trebuia să fac?

Ochii de vulpe ai lui Hamzallah mi-au ghicit încurcătura. Imi şopti:

— « Dă semnalul cu fluerul, Sahib ».

— « N'am fluer ».

— « Am să fluer eu ».

Şeful se apropie de noi: Hamzullah scoase un fluerat strident.

« Vedeţi-vă de treabă », spuse colonelul, ducând la casca colonială bastonul cu mâner de argint, ca răspuns la salutul nostru. Era îmbrăcat civil.

Ce trebuia să mai fac acuma? M'am întors din nou spre Hamzullah care comandă « *Hathe de laude* » ceea ce în Pusthu înseamnă « mâinile dedesubt ».

Oamenii cari luaseră poziţia de drepţi în faţa cailor miraţi, reluară ţesălatul.

Oprindu-se în faţa unei iepe colonelul arată chişiţele care erau păroase. Proprietarul ei începu să le frece *cu furie* şi iapa, svârlind cu amândouă picioarele, răsturnă o găleată cu apă murdară.

« Diavolii ăştia nu fac niciodată ce li se spune », mormăi colonelul. « Picioarele trebuiau să fie gata până acuma. Să-l întrebi pe Hamzullah după ce plec eu, instrucţiile pentru îngrijirea cailor. El nu le execută, dar are să ţi le spună ».

Procesiunea continuă, colonelul în frunte şi vreo doisprezece dintre noi în urma lui, atenţi la fiecare cuvânt pe care-l rostea.

— « Cozile mai scurte », spuse el lui Hamzullah.

« Hazoor », zise Hamzullah.

— « Un cal murdar nu e niciodată gras ».

— « Hazoor », spuse Hamzullah.

— « Trebue să te scapi de băiatul acela, dacă nu-şi poate îngriji calul mai bine. Era destul de gras când îl avea pe Khushal Khan ».

— « Am să-i pun în vedere, Hazoor! »

— « Când am cumpărat noi iapa asta? »

Maiorul Woordie deschise un registru imens pe care-l ducea în urma lui o ordonanţă.

—« 1903, la târgul din Lyallpur », murmură colonelul; « arată să fie un cal bun; ar trebui să avem un mânz dela dânsa; s'o trimiţi la fermă ».

— « Am înţeles, d-le colonel », spuse adjutantul, notându-şi în carnet numărul.

— « Şi să dai tânărului un exemplar din « Ordinele permanente » şi « Instrucţiuni pentru fermă ».

« Da, domnule colonel ».

« S'au ales oamenii pentru Persia ?»

« Oamenii pentru... ?»

« Da, Hazoor. I-am ales », spuse Hamzullah.

« Adu-i la Durbar cu caii lor ».

Când colonelul a ajuns la capătul escadronului « B », am răsuflat din nou. O binecuvântată linişte se coborî peste noi. Dincolo, la escadronul « C » suna fluerul şi pe urmă strigătul « Malish ». Aici nu mai căpătam observaţii pentru îngrijirea cailor. Oamenii mângâiau spinarea cailor sau se rezemau de ei: Răsăritul se înapoiase la vechile lui obiceiuri.

— « Spune-mi, Rissaldar Sahib, care sunt Instrucţiunile pentru îngrijirea cailor ».

— « Hazoor, se află toate într'o carte », răspunse Hamzallah cu vocea lui piţigăiată. « Cinci minute pentru spinarea cailor, zece pentru burta lor gingaşă, cinci pentru mutra lor neroadă şi cinci pentru picioarele lor murdare. Timp măsurat pentru ţesălat, timp măsurat pentru periat, şi timp măsurat ca să pui fiecare lucru la locul lui. Toate astea sunt bune. Dar eu sunt un om bătrân şi nu pot ţine minte metode nouă. Când văd un cal murdar în trupă la mine, chem omul care are grijă de el, şi-l bat. Dacă-l mai văd odată murdar, îl biciuesc cu vorba. Şi dacă nici aşa nu se îndreaptă, îl gonesc de-aici. Priveşte rezultatul ».

Rezultatul era că părul celor o sută de cai strălucea în soare.

— « Dar cozile n'au plăcut colonelului », am spus.

— « Il cunosc pe colonelul Sahib de treizeci de ani », spuse Hamzullah « şi niciodată încă nu i-au fost pe plac cozile cailor oricărei trupe. Niciodată, de când am înrolat primii oameni şi am cumpărat cei dintâi cai ».

— « Erai aici când s'a format regimentul? »

« — Da, Hazoor. Eram atunci un « *syce* », fiind prea mic şi prea urât ca să fiu soldat. Colonelul Sahib era adjutant. După cinci ani m'a înrolat ca luptător. Până nu mor, am să ajung să fiu Rissaldar Maior ».

— « Am multe de învăţat, Rissaldar Sahib », am spus; sper că ai să mă înveţi ».

— « Cu oamenii şi cu caii e uşor », răspunse el, « dar catârii sunt prăsila dracului. Nu mai putem găsi astăzi « *syce* » pentru ei. Lefurile sunt ridicole. Băieţii vor toţi să se ducă la şcoală; şi ce învaţă acolo? Moliciune! Huh ! ».

Am continuat să ne plimbăm prin escadron, fără a ne ocupa câtuşi de puţin de oameni, din cari unii lucrau, iar alţii se ţineau în jurul colibelor lor în care se pregătea mâncarea. In cele din urmă gornistul sună « Hrana cailor şi adăpatul », iar după aceea, « Durbar ».

Durbarul este ca un parlament al Indiei, bazat pe vechiul obiceiu sătesc al unui şef, înconjurat de *panchayet* — cinci bătrâni; lângă o masă joasă e aşezat un fotoliu pentru colonel. Lângă el stau adjutantul, secundul în comandă, maiorul Rissaldar (cel mai mare în grad dintre ofiţerii indieni) şi maiorul Woordie (adjutant indian). La unghiu drept cu aceste înalte personajii sunt două bănci pe care stau, amestecaţi, ceilalţi ofiţeri englezi şi indieni. Pe latura a patra a pătratului, în faţa mesei comandantului, păşesc persoanele care urmează a-i fi înfăţişate.

De jur-împrejur, dar mai mult în faţa colonelului stau oamenii regimentului, în picioare sau jos; spectatori, după felul nostru de a gândi, dar ceva mai mult după propria lor preţuire, căci ei stau acolo pentru ca dreptatea să se facă.

Faptul că nu o împart ei, nu are importanţă; Durbar este o încercare grea pentru un comandant; dacă nu are spiritul şi personalitatea de conducător, lipsurile îi ies curând la iveală.

Ofiţerii indieni se ridică, pe rând, ca să-şi prezinte recruţii. Oamenii din escadronul « A » şi « B » sunt băieţi cu pielea albă, profil de pasăre, ochi isteţi, sălbatici ca nişte ulii. Vin din teritorii independente şi nu ştiu ce-i aceea stăpân. Colonelul îi măsoară de sus până jos, cum a făcut şi cu mine, şi îi întreabă de rubedenii. Fie că primeşte, ori că respinge un candidat, politeţa lui rece rămâne neschimbată: « Nu mai e nevoie să aştepte », spune el, ori « trimite-l la doctor », sau « nu cred că avem loc », sau « Fiindcă e rudă cu d-ta, o să-l încercăm ».

Recruţii escadroanelor « C » şi « D » sunt mahomedani din Punjab, înceţi şi puternici ca şi boii cu cari îşi ară pământul. Au pielea mai întunecată decât a Pathanilor, şi au purtările ţăranilor: şireţi, încrezători în ei înşişi şi cam bănuitori. Pe urmă vin oamenii pentru Persia (veterani decoraţi cari merg la Teheran pentru a servi în garda legaţiei) şi în fine oamenii care cer concedii. Nu există soldaţi pe lume care să aibă atâtea concedii ca lăncierii bengalezi. Un Afridi are de aranjat o chestiune de onoare şi răzbunare. Unchiul lui a fost împuşcat pe când strângea recolta cu femeile casei lui. Trebue să plece imediat şi să se ocupe de chestiune, căci altfel pierde consideraţia satului.

Pe urmă e rândul celor cari s'au făcut vinovaţi de abateri. Unul din oamenii mei a arătat neglijenţă în îngrijirea calului. Greşeala, după toate aparenţele, e mică, dar Hamzullah nu aduce oameni înaintea colonelului decât atunci când vrea ca ei să fie pedepsiţi sever.

— « Amendă 15 rupii. Dacă nu-ţi vezi de treabă, pleci dela noi », spune colonelul.

— « Hazoor, am nevastă şi trei copii ».

E drept, şi mie îmi pare că o amendă de 20 de shillingi e grea pentru un om a cărui soldă este, după ce se fac reţinerile, cam vreo 5 shillingi pe lună.

— « Are grijă de copii, fratele tău », spune colonelul (care ştie tot). « Pleacă ». La urmă ajungem la animale, a căror număr se ridică la aproape o mie şi a căror gospodărie e complexă. Cum trebue amestecată hrana cailor? Să cumpărăm zece care de orz, sau numai unul? Pentru iarna asta, catârii mai au nevoe de încă o pătură? Toate acestea sunt chestiuni serioase şi Rissaldar maior şi Hamzullah Khan şi Adjutantul au multe de spus în privinţa lor, căci se face o deosebire limpede între disciplină şi administraţie la un Durbar. Justiţia e o chestiune pentru o singură minte, economia, pentru mai multe.

Intre timp, tânărul ofiţer englez, prezent la toate acestea, stă învârtindu-şi degetele de plictiseală. El nu ştie că înainte de venirea Englezilor, fiecare domnitor din India conducea treburile în felul acesta, *coram publico*, şi că ceea ce se petrece acum la umbra copacului, e o continuare a acestei tradiţii. El nu ştie (şi nu-i pasă) că administraţia noastră civilă devine intolerabil de greoaie şi justiţia noastră, înceată. El nu ştie că Indienii încep să fie miraţi de metodele noastre şi că rasele dela Nord ţin ascunse în căminurile lor o sută de mii de arme ucigătoare, cu hotărîrea de a nu se lăsa guvernaţi de *babus*, albi sau smoliţi.

Citaţii din Coran sunt invocate, — pentru ce? Pentru calitatea frânghiei de picheţi? Sau pentru solda « *syce* »-lor?

Brownstone și Daisy au venit să vadă ce face stăpânul lor. N'au ce căuta aici, dar Brownstone, mai îndrăzneț decât tovarășul lui, se gudură pe lângă mine așteptând să-i mângâi spinarea. Nu, Browstone, aici e Durbar. Daisy, cu mutra ei de broască, se uită la mine dela oarecare distanță și botul ei încrețit e ridicat întrebător. Au mai sosit încă, încurajați de vreo câțiva ofițeri tineri care știu la ce poate servi o luptă între câini, un terrier, un chow și o corcitură prietenoasă.

« Trimite câinii de-aici », spune colonelul.

E prea târziu.

Câinii chow sunt arțăgoși; acel sosit, mârâe și ridică un picior. Brownstone se repede fără vreun ultimatum. Cel atacat se ferește repede și-l mușcă de ureche. Dinții lui Brownstone se înfig în șoldul adversarului; intenționase să-l strângă de gât dar nu izbutise; corcitura se repede și ea în luptă; în graba ei se lovește de terrier și se rostogolesc amândoi, mârîind și mușcând, sub masa colonelului.

Daisy, cred că dă atacuri izolate la periferia bătăliei, dar nu pot distinge bine din cauza norului de praf pe care l-au stârnit. Câinele chow urlă ca un suflet pierdut și Brownstone pe care l-am apucat de picioarele dindărăt, se uită la mine cu ochii injectați și satisfăcuți ca și când mi-ar spune: « Știu c'am dat de dracu, dar lasă-mă să-l ucid întâiu! »

Terrierul nu-mi lasă pantalonii în pace și Daisy a atacat o parte deosebit de moale a câinelui chow. Eu ridic, trag și înjur. Pentru o clipă Brownstone își slăbește strânsura, dar numai ca să poată apuca mai bine, mai aproape de gât.

Cineva a adus o râșniță cu piper; piperul măcinat cade pe botul lui Brownstone și-l face să ofteze, dar asta nu-l oprește ca să ucidă. Maiorul înfășoară capul câinelui chow

într'o cârpă de praf, ca să-l împiedice de a muşca şi trage dintr'o parte iar eu din cealaltă.

« O găleată cu apă! »

Apa curge peste ei; noi smucim mereu. In cele din urmă îi despărţim. Daisy e svârlită într'un colţ înnebunită de surescitare: Brownstone e aproape fără cunoştinţă dar fericit... Il apuc de ceafă şi-l scutur; biciul n'ar fi de nici un folos în momentul acesta.

Să fie oare acesta sfârşitul carierei mele?

Din fericire, nu s'a produs nimic ireparabil. Durbarul era aproape terminat. Mă iau după colonel care se întoarce la bungalowul lui însoţit de Rissaldar maior, Woordie maior, Drill maior, adjutant.

— « Să mă prezint după masă la Curtea Marţială, d-le colonel?

— « Nu, nerodule. De ce nu ţi-ai ţinut câinele legat? Du-l acuma mai bine la spitalul cailor ».

— « Am înţeles, d-le colonel ».

— « Ia spune-mi, ţi-ai ales caii şi ordonanţa? Dacă nu ţi-ai ales încă, consultă-l pe Hamzullah. Joci polo, nu-i aşa? E un băiat, Khushal îl chiamă, în escadronul « B ». Pe tatăl lui eu l-am învăţat să călărească; e un băiat sprinten care ţi-ar putea folosi ».

CAP. III

MASHEEN, DANSATOAREA

In cutia de fildeş în care îmi păstrez amintirile nu găsesc decât crâmpee care se referă la timpul petrecut în Bannu, căci căldura a topit şi a încâlcit şirul lor.

Noaptea în care bătrânul maior s'a împuşcat din greşeală; Peshawar, oraş fascinant unde am locuit câteva luni învă-

ţând Pushtu; terenul verde de polo la Bannu, şi dealurile stâncoase, sterpe, unde învăţam meşteşugul nostru soldăţesc; dar din toate acestea n'au rămas decât crâmpee.

Khushal Khan, ordonanţa recomandantă de colonel era un tânăr cu cercei în urechi, mustaţa mătăsoasă şi purtări tot aşa de bune ca şi ţinuta lui călare. Mi-a adus din magazia regimentului echipamentul meu de lăncier bengalez — o uniformă completă, albastru cu aur; o tunică kaki la fel aurită; un turban albastru cu aur şi unul kaki, o pereche de mănuşi lungi de piele şi două *cummerbunds* strălucitoare.

Ca să înnozi o *cummerbund*, unul din capete trebue ţinut de cineva care ajută, iar acela care o îmbracă, ţine celălalt capăt de şold şi începe să se înfăşoare. *Cummerbund*-ul are o lungime de şase yarzi, aşa încât operaţia înfăşurării e imposibilă într'un bungalow. In entusiasmul meu, am ieşit descoperit în curte cu Khushal şi câteva minute am rămas acolo cu capul gol, în bătaia soarelui.

Douăzeci şi patru de ore mai târziu nu mai puteam fi numit un băiat cu obrazul de lapte, căci pielea mea era de coloarea ceaiului slab. Căpătasem insolaţie.

Mintea mea sbârnâia de îngrijorări şi de urgenţe pe care nu le puteam potoli. Mi se părea că un războiu la frontieră este iminent, şi că trebue să fiu gata şi totuşi nu-mi puteam găsi echipamentul, căci nimic nu era la locul potrivit, şi capul îmi era prea plin ca să-mi amintesc unde anume să-l caut.

Doctorul m'a examinat şi mi-a prescris să stau în pat şi să beau infuzie de orz. Peste două zile eram din nou în picioare, complet restabilit; dar în acest scurt interval învăţasem că soarele e mai mult decât dătător de viaţă. In Anglia,

Natura pare o mamă iubitoare, dar la Est de Suez, ea își schimbă sexul și devine Siva, Stăpânul Schimbărilor și Distrugătorul Numelor și Formelor — adică Distrugător al ignoranței.

In Martie termometrul începu să se urce brusc. Câtva timp m'am bucurat de căldură, dar pe urmă viața începu să fie o luptă împotriva înăbușelei, a insolației, a prafului și a malariei.

Incepeam instrucția cu armele la cinci dimineața și ne întorceam la nouă când țintele începeau să joace în aerul fierbinte și țevile nu se mai puteau ține cu mâna. Jagwant îmi trăgea cismele; îmi desfăceam cravata care era un nod ud; mă îmbrăcam în haine civile care curând atârnau grele; înghițeam pahar după pahar de lapte cu sodă și înghețată până când mă umflam, dar setea nu-mi era potolită. Mă duceam pe urmă la grajduri, și mă întorceam acasă unde mă așteptau diverse socoteli complicate care trebuiau făcute și semnate (căci sistemul *sillidar* începuse deja să fie cotropit de birocrație), și pe urmă mă duceam cu bicicleta la masă într'o atmosferă atât de fierbinte, încât oamenii își acopereau gura. După amiază încercam să citesc, să răspund la scrisori sau să învăț Hindustanii, luptându-mă cu somnul, iar pe la patru mă mai stimulam cu o ceașcă de ceai, puneam cismele din nou și plecam să joc polo.

Pentru această împrejurare Brownstone își părăsea locul lui aproape permanent de sub *punkah* și se alătura stăpânului lui. Daisy aștepta pui și ducea o viață liniștită, dar pentru Brownstone și pentru mine, momentul acesta era cel mai plăcut din toată ziua.

E adevărat că-l legam cum soseam pe teren ca să nu amestece jocul lui cu al nostru, dar el găsea tot felul de mirosuri

distractive acolo şi cred că petrecea bine. Stăpânul lui lupta şi i-ar fi plăcut să-l ajute. Odată a încercat să facă astfel, sărind în gâtul alb al lui Milkmaid, al doilea dintre poneii mei, dar s'a trezit cu o copită care l-a svârlit la o parte. După întâmplarea aceasta, Brownstone se mulţumea să-l privească.

Poneii mei erau Crediton, un cal minunat care m'a învăţat să joc polo, şi un splendid arab care a murit dintr'o muşcătură de şarpe la bot, înainte de a fi complet dresat; Milkmaid şi încă doi buni alergători Antinous şi Ur din Chaldea. Aceştia doi jucau trei reprize, căci fiind mai voinici, gândeam că trebue să muncească mai mult.

Pe aceste bune animale le făceam să asude şi să sufere de prisos din cauza imperfecţiei mele, dar le hrăneam bine şi controlam ca să fie bine îngrijite. Dacă există un paradis al cailor, le doresc acolo grajduri liniştite şi pajişti mai primăvăratice decât acelea din Bannu.

După masă, luată şi ea sub adierea evantaielor, mă întorceam sub o altă *punkah*, lângă patul şi cărţile mele.

In ce priveşte femeile, viaţa mea în timpul acela era ca a unui călugăr; şi într'un sens eram numai pe jumătate viu, lipsindu-mi tovărăşia lor. Dar ceea ce e bine pentru preotul catolic, e bine (bănuesc) şi pentru un ofiţer de cavalerie indiană care are de muncit (ca şi preotul), şi a cărui muncă ar fi greu de dus la bun sfârşit dacă ar fi legat de familie. De sigur că aveam atunci percepţii care acum, între două vârste, îmi scapă. Eram plin de intuiţii şi de entusiasm; căci atunci când unul din simţuri e frânat, altele se liberează şi îşi iuţesc viaţa, dar cu ce preţ în dauna ritmului minţii, nu ştiu. Şi nu ştiu în ce măsură disciplina vieţii sexuale e un lucru bun. Dar ştiu că o viaţă sexuală normală e mai necesară într'o

ţară caldă decât într'una rece. Isteria care parcă pluteşte în *aerul Indiei*, e agravată de o abstinenţă severă de orice natură; la sfârşitul Ramazanului de pildă, escadronul meu care postise, era tot aşa de vioi ca un coş plin de şerpi cu clopoţei. Multe minţi sănătoase s'au deformat în India, ca picioarele soţiilor de mandarini, şi asemenea atrofii ale imaginaţiei ar putea duce la peirea imperiului.

De multe ori mi-am spus că voiu scrie toate aceste lucruri. Dar acum când le-am scris, sub cerul cenuşiu al Londrei, nu pot crede că n'am exagerat. Nu pot crede că era prea cald ca să rabd un cearceaf pe mine, că înghiţeam dimineaţa şase pahare de lapte cu sodă, că făceam temperatura frigurilor de două ori pe săptămână, luni de zile în şir, că mintea îmi era leneşă, ficatul mărit şi că aveam izbucniri de violenţă vulcanice. Şi totuşi aşa era. Mintea şi trupul oamenilor, la fel ca alte maşini, lucrează altfel la temperaturi deosebite; şi India ar fi o ţară mai fericită dacă ne-am aminti aceasta întotdeauna, mai ales în Whitehall.

Intr'o noapte când temperatura se ridicase apoplectic (căci pe cer se adunaseră nouri de furtună) şi eram pe acoperişul locuinţei mele răsuflând greu, s'a auzit o împuşcătură dintr'un bungalow vecin. Cu o clipă înainte băusem soda călduţă, gândindu-mă la Anglia şi blestemând noaptea aceea înnăbuşitoare care alunga somnul. Dar acum Providenţa ne trimesese ceva mai bun — bandiţi?

Voci strigau «*Halaka ghula di*» («Prindeţi hoţul!») şi Khushal sosi cu prima armă care îi căzuse în mână, o lance.

Am ieşit afară în pijama să văd ce este. Traversând drumul în direcţia împuşcăturii am intrat cu un grup de ofiţeri în bungalow-ul maiorului unde am auzit o istorie curioasă.

Maiorul vârstnic își serbase plecarea apropiată cu mai multă șampanie decât era nevoie; pe urmă se întinsese pe pat, ameţit fără îndoială; dar nervii lui sdruncinaţi îi provocau viziuni, și la lumina candelei pe care o ţinea totdeauna aprinsă lângă el, zări ceva la capătul patului; apucând revolverul cu mână tremurândă, trase și în clipa următoare începu să urle de durere căci nu împușcase un chip omenesc ci propriul lui picior.

A doua zi dimineaţa, l-am trimis la Kihat, cu o ordonanţa care să-i pună ghiaţă pe degetele sdrobite și pe bietul lui cap slăbit. Astfel a dispărut el din viaţa noastră și cu toate că incidentul acesta a mai fost povestit, îl repet, căci într'adevăr așa s'a întâmplat cu maiorul meu.

In vara acea, a izbucnit holera la Bannu, o holeră violentă care arcuește spinarea victimei și o ucide în câteva ceasuri. Nu mai știu câţi păgâni a secerat, dar a luat dintre noi și pe o bătrână și foarte cumsecade doamnă misionară. Am fost unul dintre ofiţerii însărcinaţi să-i purtăm sicriul la cimitirul mic unde odihnesc oamenii brigăzii de vânători, căzuţi la Misar.

Un sergent englez se ocupa de îndeplinirea formelor. Era în privinţa aceasta foarte strict și a oprit în loc trista noastră procesiune pentrucă purtam săvârșita din viaţă cu capul înainte. Lângă groapă, el cânta răspunsurile preotului și își răsucea mustaţa lustruită cu atâta emfază încât doream să-l înghită pământul.

M'am înapoiat la popotă obosit, am băut o sticlă de bere și am adormit pe o sofa. Când m'am deșteptat, priveam altfel cele pământești.

Limita vieţii era întunerecul. Dumnezeu însuşi era în întunerec, căci altfel cum ar putea fi atât de rău încât să creeze atâta moarte nedorită şi atâtea dorinţi neîmplinite. Dacă Dumnezeu era bun, pentru ce toată această *creaţiune* complicată şi moarte hidoasă care susţine o lume sortită în orice caz să se mistue şi să piară în nimicnicie? Dacă Dumnezeu era milostiv, pentru ce această holeră?

Trăisem într'un sanctuar mintal curat, unde neplăcerea era învăluită în aforisme. Cu toţii trăiam astfel în Anglia, unde anotimpurile sunt frumoase. Aici, în inima Asiei, eram mai aproape de realităţi.

Dumnezeu nu exista. Citeam pe Renan şi *Le Procurateur de Judée* de Anatole France şi o broşură întitulată *Argumentele lui Roger* în care Roger îşi dovedeşte că Noe a luat în corabie toate animalele. Pe urmă am cerut să mi se trimeată nişte publicaţii ale misionarilor, în care erau descrise diferite aspecte ale religiei Hinduşilor, în comparaţie cu credinţa noastră superioară. Krishna furase hainele unor ţărance. Christos nu făcuse niciodată aşa ceva. Kali era o zeiţă cu un şirag de tivde omeneşti din care curge sânge. Ea dansa pe trupul bărbatului ei. Foarte urît. Eram jignit, dar nu de Hinduism, ci de misionarii noştri cari uitau de isprăvile lui Noe şi ale altor patriarhi, atunci când comparau cărţile noastre sfinte cu acele ale Indiei.

Lipsa lor de obiectivitate m'a îndemnat spre Teosofie, şi prin Mrs. Besant am ajuns să citesc despre sistemul Vedantei. Găsesc într'un caet de notiţe îngălbenit, comentariile următoare, scrise sub influenţa unei emoţii pe care nu mi-o pot aminti exact:

« In ceasul liniştit al zorilor de zi, când mintea pare că se desparte de trup şi refuză să se reîntoarcă la rutina vieţii de

toate zilele, îmi vine dorinţa să fac ordine în gândurile mele. Am un număr de idei foarte amestecate. O bună parte de lucruri fără valoare, le-am adunat cu neglijenţă şi ele s'au înfipt în mintea mea fără un anume rost. Comorile pe care le stăpânesc, le-am câştigat la lumina lunii, sau privind un vârf de munte în răsărit de soare. Intotdeauna singur.

« De când eram încă foarte tânăr am considerat preoţii ca pe nişte oameni însufleţiti mai mult de credinţă şi de nădejde, decât de milă. Nu mi-am schimbat părerea. *Argumentele lui Roger* e o carte teribilă. Nu există om mai păgân decât un preot satisfăcut de el însuşi, căci nimeni nu-l contrazice ». (Omit aici unele imaturităţi cam lungi).

« Nu m'am îndoit niciodată că am un suflet. Dar Mrs. Besant e acea care mi-a arătat posibilitatea de a-mi însuş acest suflet, de a-l aduce în viaţa zilnică şi în moartea care ne poate lua oricând. Nu am cugetat mult asupra sufletului meu, dar de câte ori mă gândesc la ideile ei, mi se pare că ele pătrund tot mai luminos în mintea mea.

A doua Venire va avea loc în India. Numai aci poate fi înţeleasă coborîrea spiritului în materie. In apus suntem înrădăcinaţi în convenţie şi îndopaţi de prea multă tipăritură. Bisericile pierd stăpânirea lor asupra tineretului. Poate că cei dintâi creştini au fost fericiţi, dar acum Apusul e bolnav de suferinţele pe care şi le-a creat singur; el aşteaptă o nouă interpretare a lui Christos.

« Viaţa în India nu s'a schimbat, pe când Europa şi-a împânzit pământul cu drumuri de fier, a acoperit apele cu vapoare, trimite veşti prin sârmă. Picioarele noastre au alunecat în sânge; şi ale Indiei s'au încurcat într'un desiş de abstracţii şi de absurdităţi. Dar ea e preocupată de probleme

mai adânci și mai subtile decât autonomia politică. In războaiele care vor veni curând și inevitabil ne vom cunoaște poate mai bine unii pe alții ».

« In războaiele care vor veni curând și inevitabil ! ».

Deși pompoase, aceste cuvinte erau profetice. Eram sub impresia celor spuse de Mrs. Besant bine înțeles, și dânsa cea dintâi, m'a îndemnat să explorez calea ariană.

Căldura, cu toate că o blestemam cât puteam, m'a scăpat dela prea multă visare, și povara întâmplărilor zilnice alunga demonul introspecției care se aține prin colțurile sufletului. Mă închideam într'un bungalow cu storurile lăsate, singur cu câinii și gândurile mele, dar când voiam să aștern pe hârtie ceea ce simțeam, condeiul îmi aluneca din mână, și adierea evantaiului împrăștia foile de hârtie. Cu cât mă îmbăiam mai des, mă încălzeam mai tare. Cu cât mă ștergeam mai mult cu atât traspiram mai tare; astfel eram gonit din mine însumi în lumea sănătoasă.

In Noemvrie, de asemenea, a început instrucția cu escadronul. Escadronul « B » s'a deplasat dincolo de râul Kurram, în afară de atmosfera de seră din jurul Bannu-ului, spre câmpia deschisă a Mamrozului. Timp de o lună încântătoare am stat acolo în corturi. Ne găseam pe drumul urmat de Alexandru când a invadat India; corturile noastre erau între temeliile a două din cetățile lui.

Comandând oamenii ceasuri de-a-rândul, în soare și în praf — șase ore în șea și nici-o clipă între ziduri, ziua sau noaptea; admonestând coada coloanei (coada coloanei e totdeauna admonestată); făcând recunoașteri, luând schițe și organizând avant-posturi. Zilele acelea au fost printre cele

mai fericite din viaţa mea. Oamenii erau ca nişte fraţi pentru noi. După masă jucau rugby; grajdurile veneau la sfârşitul zilei; atunci caii erau ţesălaţi, adăpaţi, hrăniţi; soarele apunea într'o mare de lumină în spatele muntelui Soleiman Dagh; escadronul obosit se aduna în jurul gamelelor cu tocană de berbec; iar noi cei trei ofiţeri englezi ne duceam să ne bălăcim în băi de pânză impermeabilă.

Aerul nopţii mirosea bine când ne făceam apariţia în hainele noastre galbene blănite şi în cisme de Gilgit şi ne duceam la masă; semi-luna Islamului luneca pe un cer senin. Uneori aveam un foc mare şi oamenii dansau Kuttuck; mai deseori însă ne culcam cu toţii la ora nouă, sătui de exerciţii şi de carne.

Din patul meu vedeam escadronul şi, peste el, munţii stâncoşi ai Afganistanului, cu stelele Orionului deasupra lor. Mă luptam să rămân treaz ca să mă bucur încă puţin de priveliște.

Deşteptarea suna între stânci; caii stăteau în desordine, cu păturile încă pline de paie, tremurând şi oamenii începeau să iasă din corturile lor mici, înţepeniţi de frig. Mi se aducea ceaiul care avea gust de fum de lemne, şi îl beam, înainte de a mă îmbrăca, fără grabă, luxos. Pentru un ofiţer, viaţa această în tabără era minunată; chiar şi oamenii cari nu aveau destule pături ca să se învelească şi dormeau câte doi ca să-şi ţină cald, nu ar fi schimbat de bună voie casele pentru corturi.

Când nu vor mai fi asemenea tabere şi nici pretexte pentru a vâna şi a colinda, ce se va alege de lumea aceasta?

Intr'o zi am gonit un iepure şi vânătoarea acea a stârnit un şir de consecinţe după cum o piatră aruncată în apă e centrul unui cerc care se măreşte mereu. S'a întâmplat să

comand temporar escadronul, care fusese lăsat în grija mea, cu însărcinarea de a-l duce îndărăt la tabără, şi de a face în cursul drumului puţină instrucţie. Totuşi când am văzut iepurele am dat pinteni calului, căci a goni un animal în fugă era ceva aproape automat; afară de asta voiam să încerc vitesa lui Ur din Chaldea pe o distanţă de jumătate de milă. Bine înţeles, nu era în intenţia mea ca escadronul să mă urmeze.

După acea trompetul a spus că dădusem ordin să galopăm, dar bănuesc că el a interpretat o mişcare inconştientă de-a mea drept un ordin.

Oricum ar fi fost, când am întors capul, am văzut escadronul tot, desfăşurat, urmându-mă cu lăncile întinse. In faţa noastră se ivi un şanţ. L'am sărit uşor; nu tot astfel însă, escadronul; caii îşi lăsau gâturile la pământ în faţa obstacolului; vreo câţiva şi-au aruncat jos călăreţii; vreo şase au căzut de partea cealaltă a şanţului; restul complet desorganizat acum, a urmat puhoi după mine, într'o goană sălbatică, mai nebuni decât cavalerii lui Rupert şi tot aşa de setoşi de sânge ca năvălitorii cari urmau pe Tamerlan.

In faţa noastră iepurele.

Fugind drept spre tabară, se întoarse şi încercă să se strecoare printre noi; din întâmplare o copită i-a rupt spinarea. Doi dintre cai, de-abia ieşiţi din manej, luaseră câmpii cu călăreţi cu tot; fără să mai asculte vreun ordin, s'au repezit drept între corturi, nimerind peste restul de cai care nechezau.

Comandantul escadronului ieşi afară în cămaşă cu ţigara de foi în gură; mă oprisem în faţa lui, acoperit de spumă, simţindu-mă destul de ridicol, călare pe Ur între oamenii mei

încântați, și având la picioarele mele un ghem cenușiu care se sbătea în convulsiuni.

Un sowar descălecă și își deschise cuțitul.

— « Ucide-l repede », am spus, căci iepurele dădea din picioarele dinapoi ca și când ar fi nădăjduit să mai scape.

Omul se uită la mine cu mirare.

— « Nu știu dacă carnea de iepure e îngăduită de lege », spuse el, « dar am să-l ucid cum stă scris ». Și murmurând « *Al hamad'ul'illah* » îi tăie gâtul.

« Ce dracu... », începu comandantul escadronului.

Explicațiile mele păreau destul de neverosimile. Oricum, în seara acea am avut la masă mâncare de iepure.

La un pahar de Madeira, comandantul și cu mine discutam despre necesitatea de a vorbi Pathanilor în limba lor.

— « Cu Urdu nu faci nimic », spunea maiorul, « trebue să știi Pushtu dacă vrei să comanzi golanii ăștia ».

Ca să învăț Pushtu ar fi trebuit să mă duc la Peshawar, metropola Pathanilor; am spus asta. Comandantul a fost de acord, și astfel mulțumită indirect iepurelui, m'am pomenit în orașul acela la sfârșitul perioadei de instrucție.

Cât am locuit în Peshawar, am învățat mai mult Pushtu decât era nevoie pentru a trece examenul de perfecționare.

Dacă vizitezi bazarele ziua, când se vând pe străzi trandafiri și părinții își poartă mândri odraslele pe umeri, vei vedea un aspect al orașului. Noaptea, când porțile cetății sunt închise vei vedea cu totul altceva: latura intimă a Pathanilor.

Țările, ca și oamenii, sunt iubite pentru păcatele lor. Am început să iubesc țara aceasta dela graniță. Dar dorința mea

nerăbdătoare de a cunoaște inima Asiei centrale avea un scop pe care nu mi-l mărturisisem nici mie însumi. A trece examenul de perfecționare era o ambiție rezonabilă, dar ceea ce era necesar mulțumirei mele, era să scap de rutina vieții de soldat. Viața mea fusese strâsnă într'un tipar convențional. Acuma începeam să redevin liber.

Civilizația apusului mă tiranizase și mă plictisise. Râurile de lacrimi pe care le-am vărsat peste sintaxa latină, neîndemânarea mea la traduceri, miopia (care mă stânjenea la jocuri) și o criză emoțională care mi-a întunecat viața la vârsta de 16 ani, au lăsat urme și tristețe. N'am fost un elev strălucit. Și nici școala militară nu mi-a plăcut, cu excepția călăriei, la sfârșitul șederii mele acolo. Instrucția mă desgusta. Nu eram bun de nimic la cricket și prea încet la football. Aici, în India, mă regăseam.

Fetele din Peshawar, mi se spusese, erau de o frumusețe care făceau să lacrime stelele. Trupul lor era ca al ciprilor, dinții lor, petale de mușețel, ochii lor, vulturii dimineții, buzele lor, pecetea lui Salomon. Le-am cercetat deci casele, cu nerăbdare.

Prietenul meu Pathan și cu mine eram îmbrăcați în veste brodate cu aur și cu turbane negre cu ciucuri de aur; purtam trandafiri după urechi; ochii noștri erau făcuți cu collyrium; aveam pumnale și prietenul meu o colivie cu gratii aurite în care era închis mierloiul lui favorit. Am vizitat caravanseraiurile din cartierul Dogbari, cuiburile de intrigi și de vicii ale Asiei Centrale. Asistam la lupte între păsări și jucam andhabazi. Era o lume amuzantă.

Am învățat să fumez hașiș, a cărui nume local e *chasas.* Am auzit poveștile cu Lughman Hakim și cu Iskunder și cu

Aflatoon, de mult povestite în Bagdad de alte Sheherazade. Uneori înțelegeam poveștile acestea și simțeam cum mă roșesc, mai deseori însă le pierdeam șirul, dar continuam să ascult, ca să-mi pătrundă în minte accentul și dialectul povestitorului.

Prietenul meu spunea celor de față că eram Kashmiri; dar mă îndoesc că-l credeau. Femeile totuși nu puneau întrebări, căci rupiile noastre erau tot așa de bune ca și ale altora; treaba lor nu era să discute antecedentele oaspeților, ci să-i facă să petreacă: ca și hetairele Atenei lui Pericle, ele erau și gazde și curtizane.

M'am îndrăgostit de o dansatoare vestită — cu numele Masheen. Onorarul ei era uneori o mie de rupii, pentru o singură noapte — oameni bogați puteau plăti, nu însă băieți cu obrazul de lapte. Degetele mari îi erau împodobite cu oglinzi; avea mâini și încheeturi magnetice. Trupul ei întreg, dela gât până la glezne, sclipea de inele și brățări, și pe pântecele ei gol strălucea un singur smaragd. Se mișca fără grabă, stăpână a timpului ca și a mușchilor ei, începând cadențele încete cu vârful degetelor și continuând cu mâinele, brațele, umerii, până când unda trecea în trupul ei flexibil. Iar acolo părea că se topește cu totul în ritmul tobelor, care acum erau iuți și sălbatice. Părea că nu mai este făptură omenească, ci însuși sunetul; era mai mult decât propriul ei dans, depășindu-și personalitatea într'o contopire cu vocile Creațiunii.

Cu picioarele încrucișate, mestecând betel, și trăgând din când în când un fum din huka-ua umplută cu hașiș, o priveam întâi cu curiozitate, apoi fascinat. Aci erau odihna și încântarea.

Mirosul florilor strivite îmi răscolește amintirea nopților din Peshawar. Hașișul pe care-l fumam mă făcea uneori să-mi

închipui că aş putea să mă strecor printr'o gaură de cheie, sau că aş putea păşi peste Himalaia, dar dacă cumva îmi făcea trupeşte vreun rău, eram despăgubit sufleteşte, căci cu ajutorul lui mă puteam întotdeauna reîntoarce la extazele şi încântările nopţilor.

Acele infinit de subtile mişcări se strecurau în sufletul meu şi îmi vorbeau de timpuri de mult trecute, când ritmul trupului era adorat în pantomima Creaţiei şi David dansa în faţa altarului lui Iehovah. Undeva în spaţiu, aceste farmece supravieţuesc, căci încântarea lor e fără moarte. « Acela care s'a ameţit de vin va fi treaz în zorii zilei; dar acela care şi-a pierdut minţile pentru purtătoarea Cupei, nu şi le va regăsi până în ziua Judecăţii ».

CAP. IV
DRUMUL SPRE DELHI

In ziua în care am aflat că trecusem mulţumitor examenele de perfecţionare în Pushtu, am primit ordin ca regimentul să plece spre sud, şi nu numai spre sud, ci chiar la vechiul meu cantonament din Bareilly. Pe de-asupra, Daisy făcuse opt pui sănătoşi şi frumoşi.

Aveam de mers trei luni de zile, străbătând jumătate din India, trecând prin Punjab şi Provinciile Unite, unde vom găsi mistreţi, capre şi pantere, lacuri pline de raţe sălbatice, şi vechi bungalowuri cu acoperişuri de stuf, în umbra copacilor. La Bareilly, uşi nouă mi se vor deschide.

In ultima noapte pe care am petrecut-o la Bannu, oamenii noştri ne-au dat o demonstraţie de călărie la lumina torţelor. Veneau unul după altul în galop de-a-lungul unui şir de prăjini muiate în petrol şi răspândind lumina limbilor de foc.

Strigătul lor era «*Ali, Ali, Ali-Yi-hai!*». Unul din aceşti paladini invoca Numele Stăpânului Lumilor, Rege în ziua Judecăţii.

Bismillah hir-rahman nir-rahim —
Al-hamdul-illah rabi lalamin —
Ar-rahman nir-rahim
Malik-i-yumi diu. Yi-hai-Yi-hai!

Era o rugă sălbatică, rostită în galopul calului. Fulgerau pe lângă noi cu ochii şi dinţii scăpărând lumină, şi nu-şi puteau opri caii astfel că încunjurau întreg câmpul de exerciţii, învârtind lănciile şi urlând numele lui Allah. Apoi au urmat formaţii în patru — Afridişi şi Khuttuci şi Tivani şi Khalili — izbucnind din întuneric în vestmintele lor largi şi albe. Eram mândru de regimentul meu!

A doua zi dimineaţa, am pornit-o într'o lungă coloană de praf, cu lumina soarelui sclipind pe lăncile noastre, printre copacii drumului care duce la Kohat.

Trei luni am făcut marşuri, prin Rawalpindi, Ferozepore, Ludhiana, Rurki şi Lahore, mergând mai repede, spunea colonelul, decât cavaleria lui Alexandru urmărind pe Darius. Primăvara scurtă a Indiei venea acum şi mai grăbită în mersul nostru spre sud. Vremea începea să se încălzească şi inimile noastre să se înveselească, căci fiecare zi ne apropia de Gangele cu pajişti verzi şi tufişuri de bambu în care îşi fac viaţa zimbrii puternici.

La Lahore, s'a întâmplat un lucru ciudat în grădinile din Sahdora. M'am dus să vizitez mormântul lui Jehangir cu un prieten, însoţit de câinele lui. Câinele a venit cu noi până în grădină, dar acolo l-am legat înainte de a intra în mormânt,

din respect pentru religia musulmană. Câinele a început să schincească și să latre, așa că pe când ne pregăteam să ne urcăm pe acoperiș, am întrebat gardianul dacă-l putem lua cu noi. Inmanul a dat din umeri și ne-a spus că n'are nimic de obiectat, dar ne-a sfătuit să fim cu băgare de seamă.

Acoperișul drept și întins al mormântului lui Jehangir e mărginit de un parapet. Câinele prietenului meu a început să umble încoace și încolo cu nasul în pământ ca și când ar fi urmărit o urmă; apoi a sărit peste parapet sfărâmându-și trupul pe alea din jurul mormântului. Lucrul s'a întâmplat așa de repede că nu a mai fost timp să-l chemăm. Am alergat jos și l-am găsit încă răsuflând dar toate oasele îi erau sfărâmate și a murit înainte de a-l fi putut duce la un veterinar.

Nu ne-am mai întors la locul dramei, dar a doua zi am aflat că exact același lucru s'a întâmplat cu câinele altcuiva, câteva minute după acea. Amândoi câini s'au sinucis. Garantez autenticitatea faptelor, dar nu pot da o explicație, decât că poate câinii au văzut ceva care a scăpat privirii noastre.

Dili dur ast.

E lung drumul dela Lahore până la Delhi, dar trebue să ajungem acolo într'un singur pas, căci altfel povestirea aceasta s'ar lungi prea mult.

Pe când luam masa cu mai mulți prieteni la popota noastră în cort, un taur sfânt trecu plimbându-se prin câmpul nostru, cu un aer așa de sigur și de mândru încât am fost ispitit să pariez că am să-l încalec. M'a asvârlit totuși, cât era cortul de înalt și pe urmă s'a împiedicat într'o frânghie, căzând, mirat și vexat. Asta era prea mult pentru Brownstone, care privise toate acestea dela locul lui: s'a smuncit din lanț sărind

în gâtul inamicului ereditar. Cum l-am tras la o parte, nu-mi aduc aminte, dar până am izbutit s'o fac, o mare mulţime se adunase în jurul nostru, căci ne aflam în centrul oraşului Delhi, în faţa moscheei Juma Mosjid.

Religia hinduă fusese insultată cu brutalitate soldăţească. A doua zi am avut o întrevedere neplăcută cu colonelul şi o alta mai agreabilă cu reclamantul hindu, căci doream atât de mult să mă reabilitez în stima lor, încât le-aş fi dat bucuros la fiecare câte un taur sfânt, în loc de modesta contribuţie pentru dispensarul de animale bolnave, care mi-a fost cerută ca o compensaţie; astfel că am putut întreba, într'o atmosferă binevoitoare, un lucru pe care doream demult să-l aflu.

— « Un *guru*, Sahib »?, îmi răspunse brahminul pe care-l întrebasem, « puteţi găsi unul la Benares, dacă mergeţi acolo ».

— « Benares e departe », am spus. « De sigur că trebue să existe *guru*-i în capitala Indiei? Chiar d-ta, de exemplu, ai putea să-mi vorbeşti de Yoga ».

— « Sahib, sunteţi soldat, şi *karma* sângelui este sânge. Trebue să alegi între două drumuri. După cum e scris: « Te afli în lume, mulţumeşte-te cu ea ». Când veţi avea vârsta mea, va fi timp îndeajuns pentru contemplarea celor spirituale ».

— « Nu văd de ce n'aş fi soldat şi Yogi în acelaşi timp ! »

— « Poate că aţi putea fi şi una şi alta în ţara d-voastră », îmi răspunse brahminul, « dar nu aici. In India trăim în cuşti nevăzute ».

— « Cuşti nevăzute ? »

— « Casta. Dar nu avem sistemul industrial şi nici nu ne condamnăm fetele la sterilitatea pe care d-voastră o consideraţi naturală, dacă ele nu reuşesc să-şi câştige un bărbat.

Noi recunoaştem dreptul la un tovarăş oricărei fiinţe omeneşti. Totuşi, lanţurile pe care ni le-am făurit prin caste, ne trag în jos, — la nivelul civilizaţiei apusene.

— « Noi nu avem nimic care să corespundă la căsătoria între copii — *pandit-ji* ».

— « D-voastră puneţi pe copii să muncească atunci când ar trebui să se joace », îmi răspunse el repede. « De altfel mulţi dintre noi sunt împotriva căsătoriei la copii, dar obiceiuri înrădăcinate de sute de ani nu se pot suprima într'o zi. Chiar în Anglia, vârsta consimţământului e de 14 ani.

— « Sunt de acord cu d-ta *pandit-ji*, că suntem departe de a fi perfecţi. Imi iubesc ţara cu toate greşelile ei; dar le admit; am simţit de mult că civilizaţia apusului e bolnavă. De aceea vreau să învăţ despre Yoga. Dacă aş face-o, voiu fi cumva acuzat de spionaj ? »

— « Nu. Connaţionalii d-tale ar putea crede cel mult că eşti nebun; dar noi nu te-am considera spion. In Yoga nu sunt secrete de descoperit, dar multe lucruri de învăţat. Yoga nu este o doctorie care se ia dintr'o înghiţitură. Nu e nici dogmă. E un şir de exerciţii. Incepi cu începutul şi continui fără grabă, căci până când primul exerciţiu nu e stăpânit, al doilea nu poate fi înţeles. Acelaşi lucru e adevărat şi pentru calculul integral. Dar este o deosebire — Yoga este o disciplină nu numai mintală dar şi fizică. Este scris că după cum dulceaţa mierei nu poate fi simţită decât cu limba şi nu poate şi tălmăcită nici cu mii de cuvinte, tot astfel Yoga nu poate fi înţeleasă decât cu simţurile şi nu va putea fi niciodată explicată cu vorbe. D-ta vii dela o cultură care a făcut din minte un fetiş; vii dintr'un climat diferit. Eşti tânăr şi crezi că e de ajuns să spui un lucru pentru a-l face să fie. In India,

lucrurile nu sunt niciodată ceea ce par. Suntem o rasă veche şi religiile noastre — căci sunt multe — sunt pline de frumuseţe şi de putregai ».

Valul de cuvinte se opri deodată.

— « Vreau să le cunosc frumuseţea », am spus.

— « Fereşte-te de dânsa, te previn. Dar dacă eşti serios, Sahib, îţi voiu spune care este primul pas în Yoga. El constă în a cultiva blândeţea faţă de toate vietăţile lumii, curajul, discreţia, concentrarea, credinţa, cinstea, stăpânirea de sine, curăţenia, veselia, perseverenţa şi puritatea ».

— « Şi umilinţa », adaogă el într'un răstimp. « Umilinţa este într'adevăr foarte necesară. Unii *guru-i* pun pe discipolii lor să cureţe cu părul lor latrinele spurcaţilor. Am un nepot în Agra care face cam aşa ceva ».

— « Unde aş putea să-l găsesc ? » am întrebat.

— « Nu ştiu unde anume. La un *ghat* — arzător probabil. Numele lui e Sivanand Joshi. Dar te sfătuesc să n'ai nimic a face cu Yoga. D-voastră, Englezii, sunteţi oameni practici pentru lucrurile materiale. Fiţi practici şi cu misticismul. Clădiţi-vă Roma, cărămidă cu cărămidă ».

— « Nu am paie pentru cărămizile minţii mele, *pandit-ji* ».

— « Când vei fi gata să clădeşti, Hazoor, vei găsi paiele. Intotdeauna se întâmplă aşa ».

CAP. V
COBRA

Intâmplarea şi animalele păreau să-mi îndrepte paşii spre înţelepţii Gangelui. Iepurele trezise în mine dorinţa pentru *ahmisa* [1]); pe urmă un taur mi-a adus ajutor în drumul spre

---

[1]) Non-violenţa faţă de întreaga creaţiune.

Benares; apoi un cobra s'a descolăcit ca un purtător de lucruri nevăzute, care sălăşluiau deasupra mea. Dar valurile care ascund *Maya* [1]) nu pot fi străbătute decât prin experienţă. Ele fâlfâie într'o parte, apoi se închid la loc.

Cobra a venit într'o după amiază la începutul primăverii când eram instalat în bungalow-ul meu la Bareilly. In momentul acela studiam harta regiunii, căutând locul cel mai bun de tabără pentru viitoarea vânătoare de mistreţi; când, pe neaşteptate — căci era ora de odihnă — apăru Jagwant. El făcu salaam, apoi îmi spuse că un om fusese muşcat de un şarpe.

— « Care om ? », am întrebat.

— « Un om, Binefăcător al săracilor », spuse Jagwant. « Are să moară în drum, drept în faţa casei noastre ».

Am fugit afară la poartă şi am găsit acolo un grup de *syce* şi de cosaşi privind apatic la o figură sleită. Evident, omul era un cosaş care culesese de-a-lungul drumului iarba dulce *dhub*, căci unealta era lângă el şi şorţul lui era pe jumătate plin. Un postaş care trecuse pe acolo îl văzuse şi dăduse de veste lui Jagwant. Jagwant s'a dus să vadă ce este, şi decisese că personal nu putea face nimic, căci omul aparţinea unei caste inferioare.

Buzele celui muşcat se învineţiseră deja când l-am adus în verandă. Am scris câteva rânduri doctorului regimentului şi i le-am trimis cu Jagwant, spunându-i totodată să aducă brandy. Pe urmă am început să caut urma muşcăturii pe picioarele şi mâinile bătătorite ale cosaşului, dar n'am găsit nimic.

---

1) Nume, formă, timp, spaţiu, cauzalitate.

Când a venit doctorul, a găsit două pete livide în palmă, lângă degetul mare, cam la jumătate de ţol una de alta, dar era prea târziu ca să mai facă o incizie. Omul murise.

— « Ştiu eu un *saddhu* care poate aduce la viaţă chiar morţii », spuse un infirmier indian îndată după ce şeful lui plecase.

La cererea mea, s'a grăbit să se ducă la bazar, de unde se întoarse peste o oră cu *saddhu*-ul, care se arătă a fi o fiinţă emaciată, mânjită cu cenuşă, cu părul lins, şi care avea o strachină de cerşit şi un fluer.

Imediat, fără să-mi spună un cuvânt, *saddhu*-ul s'a aşezat călare pe cadavru, i-a desfăcut buzele, suflă în ele şi începu să cânte monoton *mantra*, scuturat de un tremur.

— « Măria Ta », spuse Jagwant care privise la toate acestea încruntat, « dacă aduce spiritul îndărăt are să trebuiască să plătesc bani Brahminilor. Asta este vrajă necurată ».

Dar *saddhu*-ul oftă, şi spuse:

« Aş putea însufleţi trupul pentru câteva minute, la noapte, Sahib, dacă îl trimeteţi într'un loc singuratic; dar e prea slab şi bătrân şi plin de otravă ca să trăiască. Acela care a ucis pe acest om se găseşte probabil în casa măriei tale, sau lângă ea, şi bine înţeles îl pot face să-şi părăsească ascunzătoarea ».

« Dacă găseşti şarpele, capeţi zece rupii dela mine », i-am spus; « dar cum am să ştiu că e tot şarpele acela ?».

— « Am să vă arăt Prinţul », răspunse *sadduh*-ul cu încredere, « am făcut eu asta pentru *Burra Lat Sahib* (ajutorul guvernatorului) şi pentru alţi *Burra Sahibi* ».

Când a intrat în odaia mea, Brownstone s'a ridicat, s'a întins, somnoros, liniştit şi prietenos, dar în loc să miroase

politicos oaspetele, cum îi era obiceiul, părul de pe spinare i s'a sburlit și se dădu la o parte cu coada în jos și picioarele țepene.

Saddhu-ul se uită cercetător prin odae și în cele din urmă spuse: « Prinţul este în casa aceasta », după care se așeză pe podea cu fluerul.

M'am așezat pe un scaun foarte stârnit, căci din instrumentul *saddhu*-ului nu ieșea nici-un sunet cu toate că sufla în el. Era ciudat să știi că poate șarpele ascultă deja de fluer, și că se mișcă invizibil după o muzică inaudibilă.

Peste vreo zece minute, Jagwant deschise ușa feciorului care-mi aducea ceaiul de după amiază. Brownstone veni să se așeze lângă mine, dar cât mai departe de *saddhu*, și privea pâinea prăjită cu unt cu atâta intensitate încât îi lăsa gura apă.

« Prinţul este acolo », spuse *saddhu*-ul, arătând o cutie lângă ușa camerei de bae.

M'am dus acolo, am tras cutia de lângă perete dar nimic nu mișca. Scâncetul puilor lui Daisy venea până la noi din o odae vecină și *saddhu*-ul lăsă fluerul jos.

« Sunt prea mulţi câini în casa asta », spuse el. « Prinţul e distrat. Măria ta să trimeată câinii afară ».

Am spus lui Jagwant să-l scoată pe Brownstone și s'o ducă pe Daisy și puii ei în casa măturătorului.

« Iţi mai dau încă zece minute », i-am spus; « cât timp mă îmbrac pentru polo ».

« Are să iasă îndată acum, Hazoor », răspunse el, ștergându-și fruntea. « Prinţul a fost în apropiere mare tot timpul ».

Picături de năduşeală i se scurgeau de-a-lungul coastelor și începu să tremure din nou, întocmai cum tremura când se așezase pe cadavru. Incepu să cânte din fluer și de-abia

îl auzeam acum. Timp de un minut a continuat astfel, apoi îmi făcu semn cu capul spre odaia de baie.

Sub baia de tablă era o umbră. M'am apropiat gândind că are să dispară; dar în loc de asta, s'a desfăcut ca un capăt de bici. O clipă am crezut că golul pe care l-am simţit în stomac are să-mi paralizeze braţul, dar când cobra s'a ridicat în coadă, am lovit-o cu bastonul pe care-l aveam în mână, şi frica dispăru. Am lovit de două sau de trei ori. Era o hamadryadă.

Saddhu-ul cântă din fluer tare, îşi rostogolea ochii inspirându-mi o repulsie necugetată dar instinctivă.

« Hut, Hut, Hut », spuse Jagwant, făcându-i semn să plece. Ceea ce nu era de loc drept.

« Ce-ţi vine, Jagwant? » i-am spus. « Vreau să vorbesc cu omul acesta care ne-a scăpat pe toţi — şi tu vrei să-l dai afară? ».

« Hazoor, omul acesta este un Tantrik. Ce doreşte Inălţimea Ta dela acest vrăjitor? »

« Asta-i treaba mea ».

După ce am plătit *saddhu*-ului, nu zece, ci şaisprezece rupii, i-am spus că-i mai dau un *mohur* de aur dacă-mi spune cum a descoperit şarpele.

El începu să râdă.

« Hazoor, pot să te învăţ o scamatorie foarte bună cu cărţi de joc ».

« Nu-mi trebue scamatorii. Vreau să ştiu cum a ajuns cobra în odaia mea de baie? »

« A ajuns, Hazoor. Asta e tot ce ştiu. Dacă-l trimeteţi la spital, doctorul Sahib are să vă spună că pungile de venin sunt deşarte; a ucis cu ele cosaşul ».

« De unde știi? »

Din nou saddhu-ul râse.

« Știu că în podul casei e o pisică », spuse el.

Asta era probabil. In multe din bungalowurile acestea cu acoperișul de stuf trăiau pisici. Nu voia să-mi răspundă la nici-o întrebare.

« Privirea mea e ascuțită », era tot ce voia să răspundă; « așa de ascuțită că poate vedea prin pereți ».

« Pot să dobândesc și eu cunoștințele pe care le ai? ».

« Ce nevoie are să cunoască asemenea lucruri un Sahib puternic ca *Ințelepciunea ta*? Eu le-am învățat dela tatăl meu și tatăl meu le-a învățat dela bunicul meu. Tatăl meu putea să-și toarne apă în gură și s'o treacă de-a-dreptul prin măruntae. Bunicul meu a fost acoperit peste tot cu ceară și pe urmă îngropat de viu timp de 43 de zile. Pot să înghit cinci batiste de culori diferite și să le scot îndărăt pe alese, și pot ridica o ghiulea de tun cu pleoapele. Dacă Inălțimea ta dorește să vadă toate acestea pot să mai viu, dar *ekka* mea mă așteaptă ca să mă ducă în oraș unde am o întâlnire. Salaam Hazoor! »

După polo, l-am întrebat pe Jagwant despre Tantriki. Mi-a spus că unii din ei erau oameni înțelepți și cumsecade, dar că în general sunt ciudați. E mai bine să nu ai de-a-face cu Tantriki. Unii din ei mâncau trupuri moarte. Alții mâncau carne de vită; alții puteau să se ducă în Himalaya cât ai clipi din ochi și să vorbească cu tigrii ca cu niște prieteni. Unul din obiceiurile lor era să se ațină în jurul rugurilor și să pună boabe de orez și de *ghi* între dinții unui cadavru — de preferință al unei femei care murise în facere — și să cheme

un duh în trupul care se ridica şi vorbea. Când se întâmpla aşa ceva, se auzeau nişte buciume înfiorătoare şi sgomot de tobe ca de pe altă lume, care te îngrozeau.

Am cerut să cunosc pe cineva priceput în asemenea lucruri; ca de obiceiu Jagwant a făcut salaam.

Nu mult după aceea, a apărut un prieten de-al lui, Brahmin, inspector în Departamentul Lucrărilor Publice — care şi-a desfăcut ghetele şi le-a lăsat în verandă înainte de a intra, cu toate că îl rugasem să nu facă aşa ceva.

« In Benares veţi găsi *guru* adevăraţi », spuse el, primind ţigara pe care i-o ofeream şi vorbind o englezească curgătoare. « Acolo sunt mii de profesori de o netăgăduită îndemânare şi perspicacitate, care ar privi cu dispreţ la arta de a fermeca şerpi ».

« Ai auzit de Mrs. Besaut? », am întrebat.

« De sigur! O fiinţă bună şi de mare valoare. Ea este într'adevăr o mamă pentru nefericita mea ţară ».

Am discutat teosofie câtva timp şi văzând că nu cunoştea de loc subiectul am încercat să îndrept conversaţia către Tantriki.

Pundit-ul părea surprins. Nu auzise niciodată de oameni morţi şi înviaţi. Exista un *saddhu* în Puri care pretindea că poate învia vrăbii însuflându-le *prana* [1]), dar e posibil să fi fost un şarlatan. El nu credea în asemenea lucruri. Când îşi luase licenţa în litere, studiase religiile comparate şi ajunsese la concluzia că toate credinţele mari din lume erau adevărate şi niciuna din ele complet satisfăcătoare.

« Crezi în Dumnezeu, *pandit-ji*? », l-am întrebat.

---

[1]) Forţă vitală.

«O, nu! Nu într'un Dumnezeu personal», îmi răspunse; «asemenea idei vulgare sunt bune pentru oameni neinstruiţi».

Punditul nu voia să-mi spună nimic despre filosofia lui. Eram politicoşi unul faţă de celălalt, dar între noi era o barieră pe care numai timpul sau violenţa ar fi putut-o ridica. Mai târziu am aflat că era un foarte bun cunoscător al Vedantei şi că ar fi putut să-mi spună într'o jumătate de oră mai mult decât aş fi putut asimila într'o lună. Dar uitasem un lucru foarte simplu: în Răsărit, informaţiile nu se obţin la cerere. Brahminii consideră cunoştinţele ca o sculă primejdioasă; a le pune la îndemâna ignorantului, e pentru ei, ca şi când ai da unui copil briciul, ca să se joace cu dânsul.

Noi Europenii, întotdeauna dăm ceva, cuiva. Creştinismul, de pildă. Pe urmă instrucţiune. Acuma dăm ideea noastră de democraţie. Toate acestea sunt străine de mintea hinduă. Hindul de castă ridicată e destul de arogant în felul lui (descinzând din aceeaşi seminţie ca şi a noastră), dar e convins că nu se poate da lumină minţilor care nu o doresc; că nici-o teorie din afară nu poate face pe oameni liberi; că nici-o doctorie nu-şi produce efectul cât timp bolnavul doarme, decât doar ca să-i înrăutăţească starea.

Deosebirile acestea merg adânc. Putem trece peste ele cu mintea, dar foarte greu cu inima. Tot ce putem face, de o parte şi de alta, este să evităm aroganţa.

Cu multă modestie şi nădejde, m'am dus de Crăciun la Benares pentru o săptămână, cu intenţia de a vedea dacă aş putea găsi acolo puntea pe care o căutam între răsărit şi apus. Am stat la picioarele lui Mrs. Besaut în diferite ocazii, dar alte ori trebue să mărturisesc că am dansat cu două

turiste americane (una blondă, alta brună), pe care le întâlnisem la hotel. Când mă gândesc la ele, chiar cu atâta vreme în urmă, nu sunt surprins că atenţia mea a fost depărtată dela oraşul sfânt al hinduşilor. Este adevărat că l-am căutat pe Sivanand Joshi, că am audiat conferinţele dela Colegiul Central Hindus, dar graba mea de a-mi însuşi cunoştinţe ar fi fost mai mare dacă nu ar fi fost pe acolo un cap buclat, şi nişte buze arcuite. De n'aş fi avut această slăbiciune poate că deveneam mai înţelept.

Sau poate că nu.

Cât despre Mrs. Besaut era cu totul ceea ce-mi închipuiam că este, ca elocvenţă, demnitate, sinceritate, iar Krishnamurti, pe care secţia esoterică a teosofilor îl credea destinat să fie Mântuitorul lumii, părea să fie un tânăr modest, frumos şi cinstit. Dar prietenii lor m'au decepţionat mult.

Inainte de întruniri, o figură venerabilă obişnuia să ne împartă bucăţele de hârtie litografiată conţinând mesagii care-i fusese revelate de Maeştrii Marei Loji Albe. In drumul lor din zăpezile Tibetului, aceste transferări de gânduri păreau a-şi fi pierdut tăria şi degenerau în platitudini. Krishnamurti stătea deobiceiu pe scenă cu Mrs. Besant. Odată a vorbit. Spre nenorocul meu, în seara aceea eram invitat la masă cu nişte prieteni şi astfel am pierdut o scenă care poate va rămâne (sau poate nu va rămâne) în amintirea veacurilor viitoare. Căci atunci s'a scoborît Duhul Sfânt asupra lui Krishnamurti. « Vibraţii puternice străbăteau sala », scria după aceea un martor ocular în « Teosoful », « şi obrazul firav luă o înfăţişare majestuoasă. Indieni, Europeni, Americani, îşi înclinară capetele la picioarele tânărului Brahmin de 16 ani, a cărui trup era scuturat de Avatarul în Devenire, şi-i cerură

binecuvântarea». Lucrurile acestea le-am scăpat, pentru pui fripţi şi plăcintă cu mere.

Nu voiu uita niciodată ceea ce datoresc lui Mrs. Besant. Dar maeştrii, marii Inţelepţi, Stăpânii Karmei, şi aşa mai departe, nu erau pentru mine. Turista blondă şi turista brună m'au învăţat mai mult despre viaţă.

CAP. VI

POLO

Şi acum scena se mută la Naini Tal, o staţie în munţi, lângă Bareilly, unde joc în finala campionatului de polo. Lucrul se petrece într'o după amiază de vară în timpul domniei regelui Eduard.

Poneii mei sunt Daim, Tot, Crediton şi Ur din Caldea ca rezervă. Am să-l alerg pe Crediton la început. Mingea albă sare în faţa noastră: Crediton o urmăreşte fără să-l îndemn măcar din hăţuri sau din pinteni. Tap-tap-tap — am driblat toată lungimea câmpului şi prin goal, în plin galop. Aşa ceva e mai uşor de reuşit pe un teren de polo mic cum era acel dela Naini Tal, decât pe un teren cu dimensiunile de campionat. Am să fiu oare în stare să reuşesc la fel şi la match?

Crediton s'a oprit, căci a văzut mulţimea şi ghiceşte că se joacă finala. Asudă, saltă pe picioare dintr'o parte într'alta; îşi pune botul în pământ şi mişcă mereu capul... e foarte nervos.

Şi acuma Daim. Ai să vezi muzica din centrul terenului, Daim, fără să te ridici în două picioare. Gălăgia te nelinişteşte? N'ar trebui să te gândeşti aşa de mult; nu e bine pentru ponei.

Şi pentru ce, oh pentru ce, trebue să-ţi suceşti limba în zăbală? Cauciucul nu poate să-ţi facă rău.

Mai sunt încă cinci minute. Joey trimite mingea cu o singură lovitură de-a-lungul întregului teren. Aş vrea să pot face şi eu la fel. Billy — căpitanul nostru — stă de vorbă cu arbitrul. Ei nu sunt nervoşi. Amândoi sunt atleţi naturali şi de fapt au fost aleşi să joace pentru Anglia contra Americei — Joey de trei ori.

Nu s'a «întâmplat» nimic cu dejunul meu. Supă, carne şi cremă au rămas neschimbate şi nedigerate. Nu mi-e bine? Da, nu mi-e bine şi e ciudat cum Natura poate face un violent efort de repulsie când ar fi fost aşa de uşor să-şi vadă de treabă ca de obiceiu. Şi toată agitaţia asta pentru un joc.

Acuma mi-e somn din cauza emoţiei. De ce nu începem? Steaguri, soare, oameni mulţi. Capul mi-e greu.

Am să încep jocul cu Crediton. Să nu-mi faci figuri de circ: aici e lucru serios. Dacă te prind că-ţi apleci capul... Adversarul meu care joacă Nr. 1 în echipa opusă pare să fie un jucător dur. Arbitrul ridică mâna; dincolo de el zăresc umbrele, haine albe, sclipiri.

«Haide, Y. B.!»

Crediton se împinge în Nr. 1 advers şi ne îndreptăm cu toţii spre arbitru: nu are decât să pună mingea la picioarele mele şi jocul va începe. Dar el flueră, se întoarce şi ne trimite îndărăt. Trebue să reîncepem. Intorc calul ca prin vis. Am să fiu oare în stare să văd mingea prin somnul acesta infernal? Acum galopăm spre arbitru din nou! Mingea a sburat prin aer dincolo de noi. O are Joey. Se întoarce şi o loveşte de-a-lungul terenului. «Haide, Y. B.!»

«Ieşi dracului din drumu' meu!»

Sunt încă încurcat cu Nr. 1. Nici-o speranţă să mai ajung fundaşul care a interceptat mingea şi ne-a trimis-o îndărăt. Billy o prinde însă şi driblează din nou spre goalul inamic.

« Haide, Y. B.! »

De data asta Crediton şi cu mine am ajuns fundaşul care nu mai poate intercepta. Cu o lovitură precisă Billy trimite mingea înainte, dincolo de noi, spre goal. Fundaşul şi cu mine suntem unul lângă altul; e un om voinic, dar şi-a scăpat poneiul din mână; Crediton îl împinge, mişcând din cap. Genunchiul meu e îndărătul genunchiului adversarului meu, a cărui strânsoare slăbeşte şi pe care-l forţez afară din şea. Billy e în linie cu mingea, dar n'o poate ajunge; Joey, nemarcat, se repede. Mingea e la şase metri de goal, în centru. Poate oare să scape lovitura? Aşa ceva nu se întâmplă lui Joey. Loveşte cu o mişcare scurtă din încheetura mânii: se aude fluerul: noi ridicăm beţele şi strigăm de bucurie. Primul goal pentru noi.

Urale şi batiste fluturate. Crediton se uită spre tribuna centrală şi iar începe să îngenuncheze.

« Grăbeşte-te, Y. B.! »

« Bine, bine ».

Arbitrul nu vrea să arunce mingea drept. S'a dus la Nr. 2 al lor care porneşte val-vârtej. Mulţimea aclamă. Mingea sare din casca lui Joey astfel că el nu o poate opri. Nenoroc, fiindcă Nr. 2 o are din nou şi o întoarce cu lovituri scurte. Cu vitesa cu care lucrează n'are să reuşească niciodată să facă ceva. Dumnezeule, ba da, ba da! E goal!

Fluer. Strigăte. Unu peste tot. Trebue să începem din nou. Nu, Crediton! Asta a fost goal contra noastră şi *asta* capeţi în gură fiindcă eşti idiot.

Unde e mingea? Sub picioarele mele?

« Pleacă de-acolo! »

« Du-te dracului! »

« Şterge-o! »

Din învălmăşeală mingea vine la mine. Să *lovesc* sau să driblez?

« Haide, Y. B.! »

Trebue s'o las? Imi vine tare greu!

Joey dă o lovitură splendidă, precis şi drept. Fundaşul şi cu mine ducem luptă grea. Mă blestemă pentrucă el e un om corpolent de aproape şasezeci de ani şi eu îl hărţuesc fără milă.

« Dă-o dracului, n'auzi fluerul? »

Deja? Credeam că de-abia am început. Şapte minute jumătate au trecut. E sfârşitul primei reprize.

Ce-i asta? Descalec şi desfac bandajul la unul din picioarele din faţă: e plin de sânge. Plec de pe teren alergând alături de dânsul, Crediton în trei picioare.

« Ai jucat bine, Y. B. » spuse Billy. De-abia atinsesem mingea, dar lauda e dulce.

Daim se ridică iarăşi în două picioare. Cum aş vrea să n'am ponei aşa de nervoşi. Are să fie oare Crediton bun pentru încă o repriză? Khushal îi leagă picioarele cu bandaje fierbinţi.

« Ai jucat bine, Y. B. », spune Joey.

Amândoi mi-au spus-o, ca să mă încurajeze, bine înţeles. Şi într'adevăr mă încurajează.

Ne aliniem în punctul unde se oprise jocul. Daim e în două picioare când se aruncă mingea aşa că nu o pot ajunge. Pe urmă sare în vânt. Dar, nu ştiu cum se face, mingea e la mine. Am lovit-o şi jocul s'a pornit. Tocmai acum am driblat pe

toată lungimea terenului: trebue să mai fac asta odată. Când mă pregăteam să lovesc, mingea sare, sau poate că Daim. Daim, ticălosule, trebue să ne repezim în fundaș.

Fundașul nu se lasă izbit. Are un ponei arab iute care se rotește pe loc, lăsându-l pe Daim în vânt. Așteaptă numai până când alergăm din nou după minge și n'o să ne mai vezi de praf.

Nu se mai isprăvește repriza asta? Ultima a trecut fulgerător, și acuma mi se pare că jucăm de-o jumătate de oră. Gâtul mi-e uscat și hăţurile mi-au jupuit pielea de pe degete.

« Pentru Dumnezeu, marchează-ţi omul, Y. B.! »

Nu-l pot ţine pe Daim, ăsta-i adevărul. Ca să-l oprești trebue două mâini. Vine mingea. Am să dau drumul brutei!

« Hei! hei! Dumnezeule! »

Fluer. Faul în contra noastră.

« Omule », îmi spune Billy « nu poţi intercepta în felul ăsta! »

Un faul primejdios. Asta înseamnă un goal pentru ei. In tăcere călărim în spatele goalului nostru. Totul din greșeala mea.

Adversarii noștri își iau locurile, cincizeci de yarzi în faţa noastră.

Fundașul nu are decât să lovească mingea între steagurile noastre lipsite de apărare. Două fluere. Asta înseamnă sfârșitul reprizei a doua, prin urmare tortura mea va continua în repriza următoare.

« Ai noștri sunt! », spune Billy în timpul pauzei scurte. « Când e faul n'ai ce-i face. Repede-te la el cum începe să lovească. Nu se știe... ».

Tot se simte sub mine ca un chiurasat. Am luat o înghiţitură de șampanie. Muzica cântă Bonnie Dundee.

Fundaşul loveşte mingea. Trebue să fie nervos ştiind că totul depinde de dânsul.

Pot să lovesc o minge în sbor? Am scăpat-o, dar de ce strigă Joey. «Bine jucat, Y. B. ?» Crede că am nimerit-o. Nu eu, dar Tot, cu copita. Billy are acum mingea şi eu îmi marchez omul, cum îmi este datoria.

Alergăm în sus şi în jos. Urmăresc fundaşul cu desperare şi mă folosesc de el ca de-o pernă ceea ce oricum, îmi prinde bine. Pauză. Repriza asta a trecut repede. Unu peste tot la jumătatea matchului.

Pot să mai călăresc din nou pe Crediton? E mai bun în trei picioare decât Daim pe patru. Dar Billy îmi spune că trebue să-l rezerv pe Crediton pentru ultima repriză, astfel că trebue să aleg între Ur şi ticălosul de Daim care mi-a sdrenţuit mâinele. Kushal i-a fixat acuma limba. Am să-l mai încerc odată. Da, Brownstone; e unu peste tot. Nu poţi să citeşti? Mi-am turnat apă pe ceafă: ce răcoritor s'o simt alunecând pe piele!

Cred că o să câştigăm, dacă nu mă fac de râs.

Poneiul adversarului meu vine pe teren obosit, se duce îndărăt. Aşteptăm. Apare din nou pe un cal de căruţă negru. E probabil poneiul lui de rezervă.

In fine mingea e la mine de data asta şi am trecut-o înainte lui Billy pe sub gâtul lui Daim. In sus şi 'n jos, în sus şi 'n jos. N'are să vie odată mingea la mine? Joc acuma cu plăcere şi fac ce-mi place cu fundaşul, sub nasul calului de căruţă. Acuma îmi vine bine să lovesc mingea — am nimerit-o şi eu odată în fine. Daim, îngeraşule! Mingea e la Joey. Da — nu? Nu, mingea trece alături. Mi-am rupt băţul. Un băţ de rezervă — repede! Au deschis din spatele nostru şi Nr. 2 se repede în goalul nostru într'o salvă de aplauze.

Goal pentru ei, aproape înainte de a-mi da seama de ce se întâmplă. Pauză. E sfârşitul reprizei a patra şi situaţia e doi la unu — contra noastră.

« Mult aş vrea să-ţi păstrezi locul pe teren şi să loveşti mingea », spune Joey.

Da, ştiu că merit observaţia lui.

Billy trimete pe tuşă cum reîncepe jocul: Joey prinde mingea din săritură şi loveşte scurt. O palmă mai la dreapta şi ar fi fost goal.

« Opreşte-o, nu poţi? »

Nu pot. Tot e prea încet. Băţul cântăreşte o tonă. Minutele trec ca ceasurile.

Ultima repriză. Sunt numai patru zeci de minute de când am început existenţa asta... Crediton, bietul meu înger bun şi blând! Dacă mori, e pentru o cauză bună, dar n'ai să mori, fiindcă jocul ţi-a intrat în suflet şi te-a făcut mai mult decât un cal. Binişor. Am oprit-o acuma!

Aş vrea să nu mai strige nimeni. Ştiu că trebue să lovesc pata acea albă. Steagurile goalului sunt puţin în stânga mea. Asta e ocazia noastră Crediton! Eşti iute, lin şi cuminte; nimeni nu ne poate ajunge.

Sunt singur pe lume cu goalul liber în faţa mea. O lovitură socotită: o lovitură calmă în sgomotul copitelor şi a strigătelor. Nu pot să aduc băţul în jos. E înţepenit. Mizerie, cineva mi l-a agăţat din spate. Şi în urma lui, încercând să-şi agaţe băţul vine Nr. 1. Pălăria i-a căzut jos. Are să oprească arbitrul jocul? Nu pot nici să privesc, nici să ascult.

Fundaşul şi cu mine năvălim între steagurile goalului, împrăştiind un grup de spectatori care strigă pe când aleargă, fiindcă Billy a trimis mingea drept şi bine, vâjiind pe lângă faţa mea.

I-am ajuns. Doi peste tot şi încă şase minute de joc. Jagwant solemn şi înalt e în mijlocul unui grup care flutură turbane — ordonanţele dela regiment. Mulţimea e ca o fiară sălbatică urlând după hrană.

Ne întoarcem iute şi ne aliniem. Crediton schioapătă la trap, dar poate să-şi uite durerea. Trebue să prind mingea din nou. Da, nu, da — o trec lui Billy, care loveşte, dar vântul o duce într'o parte.

Jocul e încărcat de emoţie.

«Nu sta pe minge!»

«Du-te dracului încolo!»

Crediton ştie să se strecoare în învălmăşeală; ne-am amestecat printre beţe şi am ieşit afară cu mingea.

Dar se aude o goarnă şi eu ezit. Arbitrul îmi strigă să joc mai departe, (fiindcă regula este ca atunci când matchul e nedecis, jocul continuă până când mingea iese în out); dar am greşit lovitura şi mingea trece peste linia de fund. Cu asta se isprăveşte repriza.

După un interval de un minut, vom continua până când unul din noi marchează un punct. Am să-l iau din nou pe Daim, cel mai iute din poneii mei, potolit acuma după atâta muncă grea.

«Ţine-te de fundaş, Y. B.!» spune Billy, «văd eu de minge». Aşa să fie.

Când arbitrul aruncă mingea, eu mă reped în adversarul meu. Billy are mingea. Nu, e Joey, şi o duce cu el în centrul terenului. Acuma se opreşte! Pentru o clipă, care pare că se lungeşte ani de zile, Joey rămâne acolo, un turn albastru şi alb, suprem de sigur de dânsul, privind când spre goal când spre doi adversari care se îndreaptă spre dânsul. El lo-

veşte mingea încetişor înaintea picioarelor calului, ocheşte, aduce cu putere băţul în jos şi loveşte cu o plesnitură care mai stărueşte încă în amintirea mea.

Mingea sboară jos şi iute. Am oprit calul ca să privesc cu ochii mari deschişi, Victoria care pune stăpânire pe simţurile mele.

Cum a putut Joey smulge secunda acea din eternitate? Cum a putut cuceri timpul? Mingea e încă în aer: când ajunge în dreptul goalului se ridică şi se înalţă între steagurile porţii. Arbitrul de poartă pune mâna pe steagul de semnalizare şi îl agită. S'a isprăvit.

Oameni aleargă peste întreg terenul. Am câştigat! Asta-i tot, Daim! Orz pentru tine. Bacşiş pentru oameni; au să se îmbete probabil.

Mi-am pus capul într'o căldare cu apă. Am strâns mâna lui Khushal. Jagwant face salaam-uri, ceva mai jos decât îi e obiceiul, dar tot impasibil. Joey a schiopătat doi ponei şi Billy unul. Acuma trebue să mergem să primim cupa dela Guvernator. Ai banii pentru «bacşiş» Kushal? Bun. Dă-mi pieptenele.

Cineva cu o faţă roşie se ridică dintr'un fotoliu de paie şi întinde lui Billy o cupă de argint. Dăm mâna cu adversarii noştri. Mâncăm împreună cu ei diseară la Club, înainte de bal.

Mai luptăm încă odată matchul, la bar. Fundaşul îmi arată vânătăile pe care le-a căpătat: e un plantator de ceai cu o sete grozavă. Trei whiskey cu soda e o temelie bună pentru masă, nu-i aşa? Incă unul? El n'are nimic contra.

Eu am, dar n'am ce face. Stomacul meu va fi sacrificat fundaşului.

Dar nimic nu mă va face să mă duc la balul guvernatorului. Eram sătul de mulţimi.

Când au venit culiii să ne ducă la palatul administrativ cineva propuse: « Hai să ne luăm la întrecere până la guvernator ».

Bună idee. Am să dau eu plecarea.

Au pornit-o acuma pe drumul care duce la Clubul nautic. Vocile vesele de oameni cari au mâncat bine se pierd în depărtare şi luminile felinarelor se fac tot mai mici. Procesiunea trece acum de-a-curmezişul terenului de polo — din pâlcul de brazi se aude un strigăt când o lumină trece înaintea alteia.

Am rămas singur în întunericul odihnitor.

Fumoarul clubului prin care trebue să trec ca să ajung la dormitorul meu e gol, cu excepţia unui bătrân colonel care fumează o ţigară de foi şi bea curaçao alb.

« Nu dansezi? »

« Nu încă. Mă duc întâi să văd ce-mi fac poneii ».

Câinii mă aşteptă: puii târându-se ca nişte crabi spre Daisy, care arată ca Diana din Ephes, Brownstone într'o dispoziţie exuberantă. E un prieten perfect, prea bun pentru mine; s'a strâns acuma ghem, fiindcă mă vede visând şi filosofând. El nu gândeşte niciodată, ci trăeşte, iubeşte, se hrăneşte, luptă...

Brownstone şi cu mine ne ducem să vedem poneii care au căpătat orz, sământă de in şi melasă.

Crediton a urinat cu sânge după ce a intrat schiopătând în grajd, îmi spune Khushal, dar nu are febră şi tocmai acuma

băuse două căldări de infuzie de orz. Limba lui Daim are o tăetură adâncă, dar asta nu-i alungă poftă de mâncare. Tot stă culcat și întins, în totală relaxare, icoana mulțumirei equine. Ii pun un morcov sub nas. Il miroase, înghite și suspină visător. Ur e treaz de tot: ciulește o ureche înainte și cealaltă îndărăt, își încretește buza de sus într'un rânjet ca să-mi atragă atenția. Mă duc la el să-l mângâi, el se repede într'un colț simulând teroarea, urechile culcate și copita dindărăt ridicată. Il lovesc cu palma sdravăn: se întoarce și adulmecă aerul, pe urmă își vâră botul în desaga în care Khushal ține morcovii și zahărul.

In vale oamenii petrec lângă focuri. Au adus șase fete din munți și par cu toții treji.

Aș dori să fiu și eu. Viața pe care o duc e în ea însăși o beție, o intoxicație a cărei completare naturală e mâncare sdravănă și băutură. Astă-seară mi-am îngăduit prea mult din amândouă; am avut prea mult din toate.

Noapte bună, Khushal, sunt obosit. Observă oare că nu umblu drept? Cu simțurile lui neîntinate, nu se poate să nu fi mirosit băutura; dar cei mai mulți din noi mirosim a băutură și tutun.

Sus, tot mai sus, cu Brownstone gâfâind la picioarele mele. Băutura și mâncarea din mine nu le mai simt. Brownstone are acum a doua respirație: cu zece zile în urmă credea că nu poate urca munții, dar acuma mă înțelege. Mergem pe cărarea care duce în creasta dealului, în spatele Clubului. Curând vom fi de-asupra caselor din Naini Tal.

« Albatrosul își cunoaște drumul pe mare mai bine decât cel mai bătrân căpitan de vas ». Unde am cetit asta? E adevărat. Instinctul e mai bun decât cunoștința. Viața mea ca

ostaş e destul de veselă atât cât dăinueşte, dar plăcerile ei sunt ca o flacără uşoară, ca şampania. Aici în munţi, singur cu gândurile mele şi cu câinele meu, sunt din nou treaz.

Munţii Himalaia stau în faţa mea în lumina lunii, aşa de aproape, aşa de înalţi, încât îmi ţin răsuflarea când îmi ridic ochii spre dânşii.

Scumpi munţi, pe care India i-a adorat dela începuturile istoriei, în faţa turnurilor şi turelelor voastre puternice, a înălţimilor singuratice şi a zăpezilor voastre, a cântului copacilor şi a apelor voastre, sunt umilit şi mulţumit. Vă binecuvintez tăcerea şi pacea, cetăţi a sufletului Arian.

Mult dedesuptul acestei frumuseţi albe şi orbitoare, luceşte lacul dela Naini Tal. Pe maluri şi de-a-lungul caselor înghesuite, lumini clipesc şi trec. Din dealul opus se ridică lumina unui cer de noapte londoneză: e palatul administrativ, care nu se vede, şi în care se găsesc medalii, cupe, şoapte, mândrii, feţe vopsite.

Şi aici, într'o grotă lângă cărare, e un altar. Aprind un chibrit. Brownstone se opreşte pe picioarele dindărăt şi împreună ne uităm la simbolul roşu al lui Siva, acoperit cu o ghirlandă de flori. De-asupra lui, sculptată grosolan în stâncă, cu şoldurile gingaşe şi pieptul mare, zeiţa lui zâmbeşte cu ochii lungi şi buzele pline în mlădierea dansului ritual. Ea îi este *shakti*, sau aspectul creator.

Ca să trăim trebue să fim creaţi. In felul acesta ne dăm seama de eternitate. Siva este stăpânul Schimbărilor; tovarăşa lui e stăpâna Timpului: copiii lor nu cresc, nu îmbătrânesc, nici nu mor, ci se schimbă. Aceasta e tot şi totul. Brownstone pufăe şi răsuflă din greu lângă mine, dispreţuitor al zeilor dorinţei care mâna lumea.

Jocurile acestea mărunte de care mă ţin, şi toată osteneala, *intenţiile şi supărările sunt împreună lumea prin care Brownstone* şi cu mine trecem ca nişte fantome. Curând luminile palatului administrativ vor fi mistuite, şi toate realizările puterii şi mândriei noastre vor fi transmutate în particule coloidale şi gaze. Intr'o singură clipire a ochilor lui Siva.

Munţii aceştia pe care ne aflăm acum, Brownstone şi cu mine, cei mai înalţi din lume, se vor măcina stâncă cu stâncă, de-a-lungul veacurilor, până când în cele din urmă evul acesta va fi pierit şi Brahma, ostenit de lumea Lui, va dormi.

Schimbări şi intenţii; nume şi forme care se disolvă şi reapar; o nesfârşită frumuseţe şi o preciziune dincolo de închipuire în toată această cruzime şi aparent amestec; o unduire în sânul nopţii; o scăpărare în noianul neştiinţei; şi apoi iarăşi somn — aceasta e lumea dorinţelor şi a morţii. Somn. L-am putea încerca câinele meu şi cu mine.

Curând soarele are să inunde Gangele într'o strălucire de aur şi va reface trandafirii turnurile albe din Delhi. In faţa mea Ushas, fecioara amurgului, icoana dragostelor pământeşti neizbăvite, îşi va mâna carul în răsărit; şi Surya, iubitul ei, se va ridica din lumea întunericului urmărind lumina dimineţii, dătătoare de ştiinţă. Ne vom trezi pentru nouă dureri, pentru nouă plăceri.

Dar în noapte asta, cum stau întins pe ace de brad, dorinţa de a încerca m'a părăsit cu totul. Pământul mi-a golit părinteşte capul de gânduri şi botul lui Brownstone e pe pieptul meu.

CAP. VII

VÂNĂTOAREA DE MISTREŢI

Vreo şase dintre noi stăm întinşi pe paturi de campanie în dosul plaselor de ţânţari, în tufărişul întins de lângă Ratmagri Bagh. Ascultăm preludiul a încă unei zile de vânătoare de mistreţi: hăitaşi vorbind între ei pe când li se împart bure de cartuşe în schimbul cărora vor căpăta simbria lor zilnică de doi penny, servitori cari se ceartă în joacă, bucătarul care alungă un câine din sat, borborosealа demnă a cămilei pe când i se pun hamurile şi şeaua, ca să aducă dela staţia de drum de fier, ghiaţă şi poşta.

Un Shikari, înalt, cu barba sură şi cu profilul grec, vine să raporteze secretarului clubului asupra perspectivelor zilei. Se poate vedea din portul lui că duce cu dânsul sămânţa unei rase de cuceritori (Robilla Pathans), dar e şi dânsul un autohton al acestor câmpii, tot aşa de mult ca şi hăitaşii hinduşi pe care-i blestemă aşa de inimos şi de pitoresc în limba ţinutului. Ca el mai sunt încă doi oameni mai în vârstă, aparţinând personalului clubului şi cunoscuţi sub numele de Paderewsky şi Kubelik.

Sunt remarcabili aceşti bătrâni cu părul vâlvoi, şefi ai Nuţilor. Satele care se respectă nu vor să aibă de-a-face cu Nuţii, căci sunt un trib criminal, ai cărui bărbaţi sunt hoţi de meserie, şi ale căror femei sunt prostituate; şi totuşi sunt oameni cumsecade. Ar putea să câştige mult mai bine făcând altceva decât să stârnească mistreţi pentru noi, dar sportul înseamnă pentru dânşii ceva mai mult decât banul, şi sunt bucuroşi să muncească toată ziua pentru o bucată de pâine, deseori cu riscul vieţii. Le lipsesc virtuţile civice, dar din

fericire în lumea aceasta oamenii pot fi preţuiţi în multe feluri.

Caii noştri au şeile puse şi cei doi elefanţi sunt gata, — Moti Lal cu sticlele de bere împachetate în paie umede, şi Lashkman Piari care nu duce altceva decât lada cu doctorii şi pansamente. Dacă se întâmplă un accident, e rostul lui să ducă rănitul la spital.

Aseară i-am dat o rupie. S'a dus în satul din apropiere, a dat drumul banului în şorţul negustorului şi a luat trestie de zahăr cât a putut duce în trompă. Acuma deschide gura şi ridică trompa în ceruri făcând un *salaam* impresionant. E un snob, ca mai toţi elefanţii şi crede că sunt bogat.

Moti Lal nu e aşa de sigur de mine. Moti Lal aparţine unui Rajah (pe când stăpânul lui Piari e numai un *zamindar*) şi ia parte la toate *tamasha* din regiune — nunţi, festivaluri, vânători de tigri. A văzut venind şi plecând două generaţii de oameni, a făcut *salaam* la doi vice regi şi a îngenunchiat în faţa unui rege. E bătrân şi conservator şi nu-i place mutra lui Brownstone. Nici unul din oamenii importanţi pe care i-a întâlnit nu avea un asemenea câine.

Din spre dealuri vine un vânt răcoros încărcat cu mireasma bambuşilor în floare. Ce-are a face dacă untul e rânced şi ouăle stricate? In câmpiile acestea soarele şi aerul ţin loc de hrană.

Shikari-ul a încălecat pe iapa lui mâncată de purici. Nuţii cu câinii lor corciţi se depărtează în grup separat de ceilalţi hăitaşi, fiindcă atât timp cât durează vânătoarea, ei se consideră o castă mai sus decât locuitorii satului.

După ce-am tras la sorţi locurile, ne despărţim şi călărim fiecare la locul nostru. Incepem bătaia cu Ratmugri

Bagh întâi, o poiană în tufişuri de bambu, plină de umbră şi de apă. In bălţile locului au fost văzuţi bălăcindu-se în voie mai mulţi *bahut bhari baba* — « mistreţi bunici foarte grei » — şi suntem destul de siguri că vom avea o vânătoare reuşită.

Primul meu cal astăzi e Diavol, dintr'o iapă arabă şi un pur-sânge englezesc. E cel mai iute cal pe care l-am avut vreodată.

Pe când hăitaşii îşi deschid încet drumul bătând prin tufişuri, Diavol îşi ridică frumosul lui cap; nările deschise, urechile ciulite; ascultând, mirosind, privind, fiecare nerv încordat pe când se roteşte în jurul mânii care ţine hăţurile. Vârtejuri de praf se ridică în câmpia galbenă; frunzele şi ramurile se leagănă în vântul uşor. E plăcut să trăeşti o astfel de zi cu pipa în gură şi un cal bun gata de luptă.

Păsările rămân locului, împăiate parcă, minunându-se cine suntem şi ce vrem. Când au să îmbătrânească vor şti. Diavol nu se mai roteşte şi nu mai joacă pe picioare căci a ghicit, bănuesc, că sunt prea mici. Miroase vântul, smulge nervos iarbă, ridică din nou capul ascultând lătratul câinilor; pot să recunosc glasul lui Jim (terierul) a Najirei (dachs) şi a lui Bachu. Da, Bachu a stârnit din somn un mistreţ. Bang! Asta-i puşca veche a Shikariu-lui care a tras ca să grăbească musafirul.

Doamne, ce minunat! Câmpia e neagră de mistreţi şi printre ei sunt cel puţin şase care merită să fie fugăriţi. Echipa mea s'a urcat în şea fără o vorbă. Nu începem încă să gonim, ca să le dăm timpul să se depărteze de ascunzişuri.

Inima lui Diavol bate repede între pulpele mele.

Lashkman Piari iese la trap dintr'un tufiş în sgomotul crăcilor călcate; conducătorul lui îşi scoate turbanul galben,

îl flutură şi strigă spre noi ca şi când nu am fi văzut cei şase mistreţi, cu treizeci de fraţi şi surori fugind de-a-curmezişul *maidanului*, sub nasul nostru.

Din capătul celălalt al luminişului, cam la o milă, o altă echipă se pregăteşte. Pot să-i văd încălecând, înfundându-şi pălăriile pe cap şi ridicând suliţile. In valul de căldură, soarele pare distant şi fantastic — poate *maya?* — acea Devenire care nu este iluzie. Gândul acesta licăreşte o clipă în mintea mea şi se stinge, căci a sosit timpul să înceapă goana.

Am pornit, fiecare după mistreţul lui. Al meu e unul mare, roşu. Imi înfund călcâele în Diavol şi înghiţim pământul care ne desparte de prada noastră.

Dar îndată ce a văzut că e urmărit, mistreţul îşi pleacă capul şi picioarele, lăsând un norişor de praf în urma lor. Se îndreaptă spre Khaitola, un *bagh* cam la vreo două mile. Dacă păstrează direcţia asta îl omor cu siguranţă, fiindcă e loc deschis şi Diavol poate ajunge din urmă în cuprinsul unei mile, chiar un mistreţ tânăr şi subţire. Al meu e gras şi de bună seamă are respiraţia scurtă şi e înfuriat.

Incepe să obosească şi se aşează jos aşa de neaşteptat încât nu pot opri. Trec pe lângă dânsul, trăgând tare de hăţuri şi văd în ochii lui mici şi injectaţi toată ura pământului. Până când să întorc pe Diavol, s'a sculat şi se îndreaptă acum spre nişte gropi lângă râu; trebue să fiu cu băgare de seamă; se împiedică acum şi scurmă pământul care l-a făcut să cadă.

Vede apoi o capră priponită şi în furia lui îi sfâşie burta, cu o mişcare scurtă a gâtului, din goana mare!

Capra e pierdută. Trebue să mă opresc. Biata capră — ce soartă — cum a sfâşiat-o! O împunsătură în inimă şi îi scurtez chinul.

Asta m'a făcut să pierd câteva lungimi, dar mistreţul aleargă din nou leneş. E unul din mistreţii roşii, combativi, care au făcut vestit Bareilly, şi care *mai curând* luptă decât aleargă. Pe când ne apropiem, se opreşte, se întoarce, se repede. Totul se petrece aşa de fulgerător de iute, încât de abia am timpul să aplec suliţa. Ne întâlnim cu optzeci de mile pe oră şi vârful suliţei îi atinge capul şi îi sgârie umărul. Izbitură şi învălmăşeală. Il întorc pe Diavol cu o înjurătură şi o smucitură prea tare a hăţurilor.

Mistreţul a fugit într'o tufă de unde nu-i văd decât creasta spinării. Mă duc spre dânsul, dar pielea de pur sânge a lui Diavol e aşa de gingaşă încât el nu vrea să înfrunte spinii. Aştept cinci, zece minute, blestemându-mi neîndemânarea şi nerozia.

Shikari-ul vine la trap pe iapa lui sură şi bătrână. In urma lui vin Lashkman Pari şi vreo câţiva Nuţi. Shikari-ul e foarte supărat. De ce m'am oprit ca să ucid capra? Mistreţul acesta e cel mai frumos din întregul Ratmugri Bagh. De cumva nu l-am rănit adânc, are să-şi recapete suflul, se va repezi spre râu şi ne scapă. Să-l atac descălecat? « Nu fii nebun, Sahib », mormăe bătrânul, făcând semn elefantului.

Lashkman Piari se apropie cu un surâs vizibil în dosul trompei. Pentru ce-i place vânătoarea asta, nimeni nu ştie. E nervos ca un pui de pisică când trece peste un pod, tremură când e pământul lunecos şi se prosteşte de frică pe nisipuri mişcătoare şi totuşi când i se spune să calce în picioare un mistreţ rănit — cea mai primejdioasă brută din întreaga creaţiune — se transformă în amazonă şi erou.

Diavol smuceşte de hăţuri, smulge din nou iarbă şi tremură plin de spumă. Piari, cu trompa prudent ridicată, calcă

cu picioarele lui enorme în mărăcini. *Vuuff!* Mistrețul o ia la goană spre râu așa cum spusese Shikari-ul. Dar mă țin de urma lui. Nu-mi mai poate scăpa fiindcă mă aflu între el și râu.

Imi pare rău aproape, fiindcă avantajul e de partea mea. Totuși mistrețul e prea nobil ca să accepte mila. Il văd socotind clipa în care se va repezi în mine: « Dă-mi libertatea sau moartea! ». De data asta sulița mea e bine aplecată. Mistrețul se repede într'ânsa. Un șuvoiu de sânge țâșnește. E mort, numai la vre-o sută de yarzi de ascunzișul lui.

In loc deschis, sorții sunt împotriva mistrețului, dar în loc acoperit, avantajul e de partea lui în lupta cu omul. Acesta e unul din riscurile purificatoare ale vânătorii de mistreți cu sulița.

Ceilalți doi din echipa mea au rănit un mistreț de 36 țoli care s'a ascuns într'un tufiș des de mărăcini. Trebue să pătrundem acolo pe jos, descălecați. Elefanții nu-și pot croi drum prin desiș și nu ar fi drept să cerem așa ceva hăitașilor; Trei din noi deci, ne strecurăm spre ascunzătoare.

Câinii au fost legați. In locul unde ne aflăm e întuneric. în fața mea ceva grohăe, strivește și rupe crăci. Omul din dreapta mea scoate un strigăt înnăbușit; mistrețul s'a repezit și l-a trântit jos. Dintr'o rană mică la picior curge sânge; sulița lui e ruptă.

Ocolim din nou mistrețul. Și iarăși grohăe și se repede — dar spre cine? Imi simt vinele gâtului bătând desordonat.

Aproape de mine mirosul puternic de mistreț. Un cap mare acoperit cu fire rare și țepoase iese spre mine din mărăcini. Ceva mă lovește în coaste; e mânerul suliței pe care

mistrețul a împins-o în mine. L-am rănit, dar prea în spate. Alerg la marginea tufișului și-l văd sbătându-se ca să iasă afară, călcând în măruntaele lui deschise.

Se repede spre Paderewsky, care încearcă să-l evite sărind în sus cu prăjina. Mistrețul se împiedică (e obosit și aproape de sfârșit) și cade în genunchi dar înainte de a se întinde se mai smucește odată în Paderewsky.

Lashkman Piari se grăbește cu lada de pansamente; Paderewsky își ține piciorul strâns căci pulpa lui e *tăiată* până la os. Secretarul clubului îi dă o jumătate de pahar de brandy, și pe urmă puțin eter, iar eu disolv o pastilă desinfectantă în apă gazoasă. Fața lui e albă sub pielea arămie, dar asemenea întâmplare face parte din munca zilei; a fost de *multe* ori rănit în serviciul nostru.

Vinele dela tâmplă i se umflă, dar nu scoate un sunet când îi pipăi piciorul ca să văd dacă n'are vreo fractură. Nici-un os nu e rupt de astădată. Cum se chiamă medicamentul pentru oprit sângele? Hemosină. Un tampon cu hemosină și-l *ridicăm* pe elefant. Își dă la o parte cu o *mână* părul care-i cade în ochi și cu cealaltă mai cere brandy, zâmbind și nedescurajat după al douăzeci și unulea accident. El va căpăta nu mai puțin de șase peni pe zi până se va face bine.

Următorul la rând e Sahib-ul. Rana lui e mai mare de cum credeam, dar adâncă numai de jumătate de țol, și arată ca dâra unui fulger pe partea dinăuntru a pulpei. Il ridicăm pe elefant alături de Paderewsky și-i trimitem pe amândoi îndărăt la campament.

Acuma Moti Lal cedează proviziile lui de bere și țigări de foi. Hăitașii s'au adunat în cerc și mănâncă semințe. Trei porci au fost uciși în dimineața asta și sunt foarte mulțumiți,

cu toate că nici-unul din ei nu are stomahul mai plin decât al unui porumbel londonez. Doi peni pe zi nu e mult nici chiar în India, dar vânătoarea a fost frumoasă la Ratmugri. Acuma îi aşteaptă altă muncă şi grijă, căci ne întoarcem prin câmpia cu iarba înaltă a Gangelui şi vor avea de mers multe mile, ştiind că la fiecare pas pe care-l fac pot nimeri peste vre-un mistreţ, vre-o panteră sau chiar peste însuşi regele junglei. Fără îndoială vor avea multe de povestit la noapte, nevestelor lor.

Diavol se întoarce la campament unde îl aşteaptă apă de orz şi bandaje fierbinţi. Nechează şi întoarce capul de când e pornit la drum, ca şi când ar vrea să spună că încă o fugă cu cineva în şea nu înseamnă nimic pentru un cal ca dânsul. Asta e adevărat, dar e prea preţios ca să-l risc la începutul sezonului.

Ur e şi el un cal de rasă locală, mai încet la picior dar mai iute la minte. E tot aşa de isteţ ca un om şi gândeşte mai mult decât e bine pentru un cal — calităţi moştenite dela ascendenţa lui arabă. Intr'un ţinut sălbatic, mă pot bizui totdeauna că va alege drumul bun; şi când goneşte un mistreţ ştie exact unde să se plaseze. Când cădem, ceea ce se întâmplă deseori, se opreşte cu răbdare lângă mine şi aşteaptă să-l încalec. Zăbala e de prisos în gura lui; dacă ar fi numai puţin mai iute, ar putea câştiga cupa Kadir.

In proporţii mai mici, această vânătoare cu suliţi se aseamănă cu goana în cerc a Mongolilor [1]), care stârnesc toate vietăţile din faţa lor, micşorând tot mai mult cercul; după care urmează un mare măcel şi un mare ospăţ. Prada noastră

---

[1]) Kurultai.

e mistreţul, dar toate vietăţile junglei fug în faţa cailor noştri; căprioare, iepuri, vite sălbatice, păuni, pantere...

Un grup de hăitaşi cari mergeau agale prin iarbă de-a-lungul unui pârâu s'a oprit şi aleargă acum ca o turmă de oi speriate. Shikari-ul se repede la galop într'acolo; dar iapa lui îşi înfige în pământ copitele şi refuză să mai mişte, căci a mirosit cam ce se ascunde acolo.

Cu un mârâit care-mi înghiaţă sângele, o panteră fulgeră pe lângă mine într'o dâră de aur. O urmărim, dar jungla e aşa înaltă încât şi caii se pot ascunde într'însa astfel că o pierdem din vedere; poate că e mai bine că se întâmplă aşa, căci numai doi oameni există care să poată ataca o panteră cu suliţe de mistreţ şi să fie siguri că o vor ucide. Hăitaşii au pornit din nou la drum, liniştiţi. Umbra unui uliu trece peste nisipul ud.

Mi-e sete şi mă duc pe un drum de care într'un sat, dincolo de un pâlc de palmieri în care ţipă şi se joacă maimuţe. Un câine alb cu galben aleargă şi latră când ajung în dreptul caselor mici de pământ din Shikarpur; un bivol de baltă îşi apleacă coarnele; femeile la fântână îşi acoperă feţele cu văluri. Sunt aici un nepoftit. Una din fete e tânără şi frumoasă; îi cer apă, dar ea se scutură îşi acoperă faţa cu mâinile şi se întoarce spre perete. Cochetărie sau convenţie? Sunt tot aşa de nevinovat pe cât mi-e de sete.

Explic dorinţa mea unui negustor care iese din prăvălia lui făcând *salaam*-uri, alb ca şi făina pe care o vinde. Se duce să ia o oală de lut şi-mi dă să beau. Dar nu mai zăbovesc fiindcă ştiu că nu sunt dorit acolo.

Sunt urît în satul acesta omenos. Porumbeii sboară fără grijă în jurul templului; păunii calcă delicat şi mândru ştiind

bine că sunt preţuiţi; chiar maimuţele care fură fructe din prăvălii sunt sfinte; dar maimuţa asta albă care a intrat călare în sat, cu suliţa de vânat mistreţi în mână, a pângărit până şi aerul pe care-l respiră. Oala din care a băut va fi sfărâmată.

Suntem de şase ceasuri în şea şi ultimele trei, fără să fi gonit ceva. Şi totuşi aş putea rămâne aşa la nesfârşire cu magia câmpurilor Gangelui înaintea mea. Aici pământul şi aerul sunt larg deschise şi vrednice de uriaşi. Semănăturile, boii cu ochii blânzi, orizontul depărtat, cu masele lui albe care-i mărginesc cuprinsul spre miazănoapte, mistreţii, păunii, panterele şi căprioarele; tot ce vede ochiul şi aude urechea sub această boltă albastră, cu excepţia oamenilor, e inimă din inima mea şi îmi aminteşte într'un chip misterios de o altă viaţă. O viaţă în care libertatea satelor era şi a mea.

Alături de mine călăreşte judecătorul civil al districtului, bun sportsman şi bun funcţionar, iubit de popor.

« Crezi », îl întreb, « că e cu putinţă să cunoşti India — vreau să spun viaţa ţăranilor? »

« E posibil, dar nu e înţelept », îmi spune. « Oamenii nu cer prietenie, ci dreptate. Ei vreau pe cineva din afară care să le fie judecător. Singurul lucru necesar este să fii accesibil când au de făcut vre-o plângere ».

« Ceea ce nu e prea uşor pe cât se vede? Crezi de exemplu că locuitorii satelor trebue să dea bacşişuri ca să fie admişi în prezenţa dumitale?

« Nădăjduesc că nu », îmi spune, « căci merg mult prin district. Bineînţeles ştiu că servitorii mei sunt oricând gata

să primească bacşişuri. Dar este un bătrân între ei, în care am încredere; merge cu mine peste tot ».

« Bătrânul acela? » întreb, arătând cu capul un servitor cu barba sură, care ne urma cu un *chowri* pentru alungat muştele.

« Da, am absolută încredere în el ».

De abia isprăvisem vorba şi un ţăran se aruncă sub picioarele cailor noştri.

« Nu am decât patru rupii », se tângui el, « de ani de zile am încercat să vă spun necazul meu ».

« Patru rupii? »

« Da, Binefăcător al săracilor, omul acela », arătând spre patriarhul cu părul alb, « îmi cere cinci rupii ca să-mi dea voie să intru la judecată ».

In seara aceea, o turmă enormă de porci — înşiraţi pe o linie de cel puţin jumătate de milă — vine în goana mare din Khaitola Bagh. Năvălesc printre vite pe care le împrăştie în toate direcţiile şi întunecă câmpia cu trupurile lor de toate mărimile. Fiecare din noi şi-a ales ca pradă unul din monştri. Al meu e o frumuseţe. Ur ciuleşte urechile, îmi vine să cred că-i preţueşte greutatea.

E un mistreţ iute. Ur nu se poate apropia încă fiindcă Khaitola Bagh e aproape. Dacă se abate din drum, îl scap. Aş fi vrut să-l am acuma pe Diavol!

In fine, alergăm alături. Şi de-odată, pe când eram încă puţin prea departe ca să-l pot împunge fără greş, prada mea coteşte brusc în unghiu drept spre stânga. Mă aplec pe şea şi-i reped lancea printre picioarele din faţă a calului. O izbitură puternică! Unde sunt?

Gura mi-e plină de praf şi nasul de mistreţ. Sunt ţintuit

la pământ, cu faţa în jos, şi simt o foarte neplăcută durere în picioare. Nu le pot mişca. Răsucind gâtul, văd pielea calului acoperită de spumă deasupra mea. Hăţurile de frânghie sunt în mâna mea stângă, rupte. Oricum, asta-i tot ce s'a rupt. Ur se sbate ca să se ridice în picioare. Porcul e de partea cealaltă străpuns de suliţă. Un uliu ne observă pe toţi trei, tovarăşi fără voie, şi aşteaptă.

Nu pot face altceva nici eu.

Gândurile mele se 'ntorc îndărăt în Anglia, unde nădăjduesc să fiu în Mai. Am pierdut un dinte. Mi-e poftă de o sticlă cu bere. Am să-i dau şi lui Ur una, dacă scăpăm din terciuiala asta. Tennis-ul e un joc plăcut — nu-ţi rupi nimic jucându-l. Adjutantura — ofiţer tânăr care promitea — carieră închisă — paralizie? Creerii îmi vâjâie. Ur nici nu se ridică nici nu stă locului. Aş vrea mai curând să mor repede decât să mă chinuesc aşa.

Porcul se sbate şi încearcă să se smulgă din suliţă. Trebue să mă gândesc bine. Să alerg bine, vreau să spun, dacă cumva sunt în stare. Ur s'a ridicat acuma. Paşte iarbă, idiotul.

Pot fugi?

Nu pot fugi? Un copac e alături.

Nu ştiu cum am ajuns aici.

Degetul ăsta mare umflat îmi aparţine?

Porcul a murit cu suliţa mea ruptă într'însul şi Ur paşte în câmpia unduitoare cu şeaua răsucită sub burtă. Oameni, cai şi elefanţi se apropie într'un cutremur de pământ.

Cu un prosop ud legat în jurul capului mi se îngădue să iau parte seara, la ceremonia măsuratului şi cântăritului celor

cinci mistreţi mari. Acei dintre noi cari au obţinut « prima suliţă » examinează victimele, pe când servitorii se îngrămădesc în jurul nostru, atenţi, căci lor li se cuvine părul de pe spinare precum şi diferite alte părţi, din care una are reputaţia de a fi afrodiziacă. După ce toate amănuntele au fost trecute în cartea clubului, trupurile sunt date Nuţilor, care-i vor tăia în bucăţi şi cu care se vor îndopa la noapte.

Pe urmă e plata culiilor. O sută de oameni stau jos înşiraţi în semicerc în faţa noastră, fiecare ţinând în mâna dreaptă o bură de cartuş. Secretarul clubului are un băţ şi un săculeţ cu bani, Shikari-ul o lanternă, fiindcă începe să se întunece. Secretarul numără oamenii iar Shikari-ul adună burele; din opt în opt, Secretarul atinge omul cu băţul, ceea ce înseamnă că trebue să se scoale ca să primească o rupie pe care o va împărţi cu ceilalţi şapte din stânga lui.

La urmă ne ocupăm de accidente, nu numai ale noastre, dar şi de bolnavii din vecinătate care vor să vie. Metodele noastre sunt iuţi, drastice, populare. Nu se dă nici-un medicament care nu are un gust oribil. Chinină o amestecăm cu assafoetida; râia o lecuim cu acid sulfluric; purgative avem din belşug. Faima noastră e cunoscută multe mile împrejur. Unul din membrii clubului e un distins chirurg; îi îngăduim să se ocupe de cazurile grele, dar Secretarul şi cu mine suntem mai căutaţi ca medici consultanţi. Paderewsky are nevoie de mult brandy, bietul om, şi i se dă din belşug. Pe urmă îngrijitorul lui Lashkman Piari vine să raporteze că elefantul are puţină febră, şi fiindcă am avut o zi bună i se dă o jumătate de sticlă de whisky pe care omul şi animalul o împart cu solemnitate. Ur capătă o sticlă de bere şi ovăz fiert.

Pentru mine nu e masă astă-seară. Stau întins în pat lângă ea, destul de bucuros, şi ascult povestirile veteranilor; cum un porc mare din Saidapar a sărit în spinarea unui cal; cum Wardrop administrează clubul din Meerut; cum Faunthorpe ucide pantere; cum a străpuns zece mistreţi în câmpiile însorite din Kicha; şi despre isprăvile minunaţilor cai: Sausage şi Cowdapple şi Bohemian şi Fizzer, un şir întreg de poveşti care nu vor fi scrise niciodată.

Lângă patul meu e cartea abatelui Dubois: *Obiceiurile şi Datinile Hinduşilor*, ca să-mi reamintească că odată am întâlnit un pundit care mi-a vorbit de un nepot al lui. Cartea însă, rămâne în afară de plasa de ţânţări. In loc să citesc, ascut un vârf de suliţă.

Pilesc cu mâna umflată şi scuip sânge. Când stau întins, patul se leagănă încetişor, ca şi când aş pluti.

CAP. VIII

OAMENI ŞI BROAŞTE ŢESTOASE

Intr'o dimineaţă, după ce fusesem numit adjutant la regimentul meu, am observat la parada recruţilor, un tânăr păstor Afridi cu picioare musculoase dar neîndemânatec în şea.

Călăritul lui era o ţopăială: la fiecare obstacol Naim Shah (căci mama lui îl botezase « Rege milostiv »), se apleca înainte, apuca hăţurile în pumnul lui puternic şi le zmuncea aşa de tare încât tăia gura calului. L-am pus pe un alt cal, dar fără vre-un rezultat.

Calul pe care îl dădusem era blând. L-am încălecat eu însumi ca să-i arăt cât era de uşor ceea ce-i ceream să facă (uitând că eu aveam o experienţă de zece ani şi el de zece săptămâni) şi i-am explicat că dacă va fi nevoie am să rămân acolo toată ziua, până când îi trece frica.

S'a întunecat la faţă când m'a auzit, dar era necesar să fiu neînduplecat căci dacă un începător îşi pierde curajul, se prea poate să nu-l mai regăsească vreodată.

Am dat drumul celorlalţi călăreţi, şi i-am ordonat să încalece. El ezita. Am descălecat şi m'am dus lângă dânsul cu cravaşa în mână; l-am făcut laş şi mai rău decât atât. Vorbeam oarecum, dela om la om, căci m'aş fi luptat cu el dacă ar fi fost nesupus, şi probabil că m'ar fi învins. Dar aveam de partea mea avantaje nedrepte — rangul şi experienţa mea, împotriva inocenţei şi neştiinţei lui.

A încălecat cu o furie stăpânită. Nu m'am mulţumit cu ascultarea lui încruntată şi am dat bici calului care a pornit-o în fugă peste primele două obstacole. Naim Shah se apleca când pe o parte când pe alta. La al treilea obstacol, după cotitură, ar fi fost cu siguranţă zvârlit jos, dar calul (infectat, cum se întâmplă uneori animalelor, de emoţia călăreţului) în loc să ţină drumul manejului, a galopat drept înainte încercând să sară peste zidul înconjurător.

Dar n'a reuşit, rămânând atârnat în echilibru cu burta pe creasta zidului, jumătate de trup de o parte, şi jumătatea de cealaltă. Naim Shuh era încă în şea cu mâinile încrucişate. Apoi zidul s'a prăbuşit prinzându-l între sfărâmături.

Inima mi s'a oprit în loc. Furia se topi în milă şi ura în dragoste. Zăcea pe morman cu calul lângă el încurcat în scări şi în hăţuri. Maiorul şi cu mine l-am tras afară, ameţit. Ştiam

că era mai rău decât inutil să spun vre-o vorbă în momentul acela, aşa încât l-am trimis la grupul lui de recruţi.

Mai târziu, în cursul dimineţii aceleia, i-am spus în prezenţa camarazilor lui, că îl scutesc de instrucţie pe jos pentru o săptămână. Dar el îmi aruncă numai o privire ciudată şi întunecată, rumegând răzbunarea.

In noaptea acea, stând într'un pat afară, în aerul cald, şi deloc mulţumit de mine însumi, nu ştiu ce anume, m'a făcut să mă scol şi să mă duc în verandă.

Ce căutam acolo, nu ştiu, dar ştiu că l-am găsit pe Naim Shah în umbră, cu capul descoperit, ezitând. M'am dus la el, şi l-am apucat de încheeturile mâinilor « *Se de, wror me?* » — « Ce este frate? » l-am întrebat.

Incepu să bâlbâe. Mâine e Sâmbătă. Şeful plutonului (un văr de-al lui) voia să împrumute dela mine puşca, ca să vâneze capre. Nu voia să mă deranjeze.

« Te-a trimis la mine — noaptea? »

« Da ».

Era o minciună, dar o minciună destul de bună, fiindcă într'adevăr, şeful plutonului îmi cerea uneori să-i împrumut puşca. Naim Shah venise pentru altceva. Stăteam nemişcaţi, aproape unul de altul, aşa încât simţeam ceea ce nu spunea.

« Vino înăuntru, frate, şi spune-mi ce ai pe suflet ».

Ne-am aşezat jos pe scaune.

« Tu mi-ai înnegrit faţa » spuse el, întrebuinţând pronumele dela egal la egal.

« Imi pare rău de ce s'a întâmplat după cum ştii ».

Tăcere.

« Ai un cuţit sub haină », i-am spus.

« Da, Sahib ».

« Disciplina e un lucru greu. Dar e necesară în armată fiindcă ofiţerii nu sunt oameni perfecţi. Trebue să faci ceea ce ţi se spune chiar dacă eşti certat pe nedrept ».

« In ţara mea un bărbat ar fi ucis pentru asemenea vorbe ».

« Eşti tânăr, şi eu deasemenea. Să fim prieteni ».

Ciocănitul băţului pazei de noapte se auzi. Naim Shah rămase nemişcat cu ochii umezi.

« Cum ai intrat fără să fii văzut? » l-am întrebat.

« Sunt un Afridi » îmi răspunse ca şi când asta ar fi explicat totul, pe urmă adăugă: *Chowkidar*-ul nu trebue să afle că sunt aici.

Am aşteptat fără să mai scot o vorbă, ca paza de noapte să se depărteze.

« Ştiu pentru ce ai venit Naim Shah şi ce aveai de gând să faci », i-am spus. « Să uităm asta ».

« Ai avut dreptate să-mi spui că sunt un laş, Sahib. Altfel...». Işi desfăcu bluza şi-mi arătă pumnalul pe care-l avea, zâmbind pe când îi încerca cu degetul, vârful ascuţit ca un ac.

« Nu e laşitate, e cuminţenie că n'ai dat cu pumnalul în mine », i-am spus. « De ce atâta supărare? »

« Sahib, am să fiu vreodată în stare să călăresc? »

« Nu numai că ai să ajungi să fii un călăreţ bun, Naim Shah, dar dacă te porţi frumos, peste un an te iau ordonanţă la mine. Acuma du-te pe unde ai venit. Şi...».

« Da, Sahib? ».

Piept de piept şi genunchi de genunchi ne-am luat rămas bun. Luni de zile nu i-am mai vorbit.

Inainte de sfârşitul anului totuşi, el s'a dovedit a fi cel

mai bun recrut din clasa lui. Colonelul l-a notat pentru înaintare (fără vre o recomandare din partea mea) şi ar fi ajuns caporal dacă nu ar fi refuzat în repetate rânduri să înveţe să scrie şi să citească. Ştiinţa de carte face viermi la creer a spus el maiorului. Astfel că atunci când Khushal Khan a părăsit regimentul la moartea tatălui lui, că să se ocupe de pământul moştenit, Naim Shah i-a luat locul aducând cu dânsul fratele lui mai mic, Sher Dil, un băiat desgheţat de vre-o unsprezece ani.

Această mică Inimă de Leu (căci acesta era înţelesul numelui lui) avea părul buclat în jurul urechilor, şi trăsăturile unui înger de Donatello. El şi Naim Shap erau ca o migdală cu doi sâmburi, veşnic împreună. Oriunde mă duceam cu echipa de polo a regimentului, Sher Dil venea şi el în calitate de mascotă şi purtător al beţelor.

Intr'o seară în Calcutta, unde ne dusesem pentru a lua parte la campionate, m'am gândit că Sher Dil ar fi putut uşor să apuce căi greşite, expus cum era ispitelor unui oraş mare şi unei vieţi vagabonde.

« Sher Dil » i-am spus « de ce nu te duci la şcoală în loc să sugi degetul trândăviei? »

Sher Dil nu ştia.

« De ce nu-i la şcoală? », l-am întrebat pe Naim Shah. Viaţa asta nu e bună pentru el. Cine i-a plătit biletul de tren? »

« Nimeni nu i-a plătit biletul, Sahib. Călătoreşte cu caii şi nu vrea să meargă la şcoală!.. Fără ştiinţă de carte, Sher Dil, ai să rămâi sărac ca şi nerodul tău de frate. Dar dacă înveţi să scrii şi să citeşti ai putea uşor câştiga cincizeci de rupii pe lună ca şofeur ».

« Nu vreau să fiu şofeur, Sahib, vreau să fiu totdeauna lângă dumneata ».

« *Shaitan-ka-Nacha*, până când te faci mare, eu plec din ţara asta. Nu-ţi lega soarta de mine sau de alt Sahib. Stai pe picioarele tale. Ne e putere nici virtute decât în Prea Inălţatul ».

« Iţi răsfeţi fratele », i-am spus lui Naim Shah. « De ce nu-l trimiţi la şcoală? Este alt motiv decât încăpăţânarea ta? Uite la Rissaldar Hamzulah Khan. Invăţătura nu i-a stricat cu nimic ».

« Sahib, nu-l cunoşti pe Sher Dil » răspunse gânditor Naim Shah.

Am recunoscut că aşa este.

« Atunci trebue să aflaţi », urmă el, « că înainte de a-l aduce cu mine în India, s'a certat cu Gul Mast, fratele meu cel mai mic, odihnească-i-se sufletul în pace. Sher Dil avea un cuţit de vânătoare şi în toiul certei l-a împlântat în pieptul fratelui lui. Gul Must a murit. Sher Dil a rămas mirat, dar nu ne-a spus nimic despre cele întâmplate şi a ascuns trupul într'o tufă de scaeţi. Noaptea acea, în fort, Gul Must era lipsă. L-am întrebat pe Sher Dil unde-i era fratele. Ne-a spus că nu-l văzuse. Dar alţi băieţi ne-au spus că se jucaseră împreună. Am ieşit atunci afară şi am găsit trupul. Sher Dil n'a avut încotro şi a mărturisit; a mai mărturisit de asemenea că încercase să dea foc scaeţilor. Când Malik a auzit de asta, a chemat sfatul ca să hotărească dacă nu cumva Sher Dil trebuia ucis, fiindcă e lucru foarte ruşinos să arzi trupul unui fiu a lui Adam. Dar m'am rugat de cei bătrâni şi le-am arătat că Sher Dil era un copil cuvios, căci chiar de atunci ştia pe dinafară Fatiha şi Vaca [1]). Acuma ştie întreg Coranul Sherif. Astfel

[1]) Primele două capitole din Sfântul Coran.

ca *jirga* a hotărît să-l trimeata în surghiun în India engleză. De acea l-am adus cu mine. Nimeni, afară de rudele mele, nu ştie de păcatul lui de sânge, Sahib, nici măcar în escadron ».

« Sigur că Sher Dil trebue să meargă la şcoală », am spus după ce auzisem păţania « şi dacă ajunge tot aşa de învăţat pe cât e de cuvios, cred că are să ajungă un om mare ».

Mă întreb ce-a devenit Sher Dil? L-am pierdut din vedere în timpul războiului, dar am auzit mai târziu că se înrolase « copil de trupă » în 1918 într'o coloană de aprovizionare. Nici Naim Shah nici eu nu i-am mai dat de urmă: dispăruse; poate că acuma e mort sau poate că e om bogat. Multe i se vor fi iertat de dragul ochilor lui frumoşi.

Eram foarte ocupat cu Adjutantura în anul 1912, ancorat de o imensă cantitate de hârtii oficiale.

Cine, dintre acei cari au servit în India, nu cunoaşte acele documente distrugătoare a minţii care încep: « Binevoiţi a referi asupra raportului nostru O. P./110/26713 din 15.2.30 » şi sfârşesc: « pentru a dispune cele necesare? »

Pe când scriu, am în faţa mea un memorandum care m'a urmărit de-a-lungul continentelor ani de zile. Mi se cere (după o lipsă de cinci ani) să completez un formular în care sunt prevăzuţi anii de serviciu la Administraţia Provincială (cu date), Administraţia Civilă Centrală (cu date), Departamentul Marinei (cu date), Departamentul Căilor Ferate (cu date), Departamentul Poştei şi Telegrafului (cu date), Departamentul Militar (cu date) şi să comunic concediile pe care le-am avut în tot timpul serviciului meu şi felul concediului.

Un *babu* a emis acest document în Lahore şi numai un alt *babu* în Londra îi poate răspunde.

Asemenea bazaconii vin în fiecare zi, cu duzinile, în orce serviciu militar sau civil din India. Dacă există tiranie în ţara aceea, despoţii ei sunt oamenii blânzi şi bine-intenţionaţi, cari albesc în administraţie în faţa hârtiilor scrise la maşină şi iscălite cu semnături ilizibile. Aceşti *babu* îşi scriu unul altuia. Noi le iscălim scrisorile, ne risipim dreptul stăpânirii mâzgălind munţi de hârtie, şi pierzând orce contact cu poporul Indiei.

In fiecare zi scriam până la două după amiază cu şeful de birou lângă mine, ca nu cumva să scap ceva din vedere.

Până seara un nou val de hârtii era gata să mă înghită. Conturi. Rapoarte. Documente confidenţiale. Hârtii secrete în trei plicuri, din care ultimul sigilat. Şi un vraf de petiţii care nu erau lipsite de importanţă numai pentrucă erau omeneşti. Un soldat cere zece zile concediu la Benares, ca să-şi ardă mama, care tocmai murise acolo.

Benares! Cum de am îngăduit să treacă cinci ani, ca un vis, ca o clipă?

Agra! Sivanand! In tot timpul acesta convorbirea mea cu punditul rămăsese pierdută în mintea mea. Uneori se ridica la suprafaţă în momente neprevăzute, imposibile, dar de cele mai multe ori rămânea nevăzută, o idee lucrând în întuneric. Cincizeci de plăceri, de îndatoriri şi de planuri m'au ţinut alături de cărarea pe care o descoperise ochiul meu interior. Totuşi ochiul interior vede mai limpede decât stereoscopul frontal. Vede ce e bun pentru noi, aşa cum acul busolei arată nordul.

Am cerut un formular galben pe care se fac cererile de permisii şi m'am iscălit jos.

« Completează-mi, te rog, formularul », am spus şefului de biurou « şi du-l Colonelului să-l contrasemneze şi pe urmă trimete-l repede la brigadă ».

« Am înţeles. Care este durata, locul şi scopul permisiei? ».

« Vreau să studiez Inţelepciunea Regească şi Taina Regească a Nenăscutului, Nemuritorului, Neînceputului, *babu-ji*. Mă duc la Agra şi sper să mă întorc un om mai înţelept ».

« Asta înseamnă zece zile. Agra. Concediu recreativ. Am înţeles ».

Răzemat de canapea, priveam peisajiul plăcut care se desfăşura în faţa geamului vagonului.

Viitorul meu îmi părea limpede. Aici erau câmpiile Indiei, făcute pentru a vâna mistreţi; dincolo de ele, oraşele sfinte şi munţii. Intre aceste două hotare, viaţa mea urma drumuri plăcute.

Se crăpa de ziuă şi de pe malul râului Jumna, în Agra, priveam peste apă, Taj-Mahal. Monumentul acela funerar, uşor şi graţios, trebue văzut aşa cum îl priveam eu în dimineaţa aceea, aşa cum intenţionase artistul care-l construise; cu o întindere de apă pe primul plan. Ştiam că dacă nu-l găsesc pe Sivanand Joshi aici, am să găsesc un altul. Eram stăpânit de farmecul sanctuarului şi al ceasului. Simţeam că fiecare lucru e la locul lui în timp şi în spaţiu — şi o exaltare crescândă. Destinul mă purtase aici: nu ochii, nici urechile, nici nasul nu-mi spuneau aceasta, ci pielea, prin milioane de cărări. Soarta mea se alcătuise zi cu zi din mii de acţiuni şi de reacţiuni. Muncisem şi aşteptasem pentru clipa aceasta.

Pe semi-luna care încoronează domul mormântului lui Mumtza, vestitorii dimineţii sosiseră. In locul unde mă aflam era întuneric, dar domul începuse să lucească ca un mărgăritar. Pentru mine era un simbol al unităţii lumilor văzute şi nevăzute. Ceva mai mare decât Mumtza era acolo, Unitatea însăşi.

Viaţa pe care o trăisem ca soldat şi acest strălucitor răsărit de soare, erau numai formele şi aparenţele realităţii, vălurile şi vestmintele adevărului celui din urmă...

Nimeni nu poate descrie contactul cu Realitatea când ea este încântare, şi totuşi fiecare, bănuesc, trece prin asemenea momente în viaţă. Tot ce putem face este să aşternem pe hârtie câteva cuvinte nepotrivite care nu descriu lucrul în sine, ci numai amintirea unei lumini.

Lumea simţurilor lunecase departe, şi mă aflam încă pe malul râului într'un ocean de încântare.

Păşind parcă pe văzduh, în răcoarea acelei dimineţi, mergeam la întâmplare în susul apei şi am nimerit peste o înmormântare rustică. Rudele trebue să fi fost sărace sau sgârcite, fiindcă rugul era din lemn verde şi ardea înfundat. Dar moartea nu înfricoşează pe Monist şi nu era tristeţe în ritul acela simplu. De cinci mii de ani Hinduşii au privit mistuirea trupului în spiritul înălţat al Rig Veda-ei.

Lângă trup se aflau numai îngrijitorii focului. Rudele apropiate trimiseseră deja duhul în locul lui de odihnă, pe aripile sacrei *mantra*: « Mergi şi urmează vechile drumuri ale părinţilor noştri ». Flăcările ardeau încet ca opaiţul unei vrăjitoare, şi crocodilii, broaştele ţestoase şi câinii fără stăpân aşteptau resturile rugului.

Am mers mai departe şi m'am împiedicat de un obiect în formă de sac ghemuit la picioarele mele. Era îmbrăcat în

galben Yogi şi privea râul întunecat, — nu spre Taj-Mahal în splendoarea răsăritului de soare — ci în locul unde vârtejurile încreţeau faţa apei.

Capul se întoarse şi se uită la mine cu o privire deschisă şi neşovăitoare. Eram nedumirit în privinţa sexului, căci faţa îi era mânjită cu cenuşă de lemne şi gura blândă, — mai curând gura unei femei decât a unui bărbat. Şuviţe de păr negru îi atârnau pe umeri.

« Cine eşti? », mă întrebă liniştit şi cu o voce de copil.

« Sunt ofiţer într'un regiment de cavalerie indiană », i-am răspuns, ascultându-mi cuvintele cu oarecare surprindere.

« De ce vii aici? »

« Cine eşti? », am întrebat.

« Sunt *brahmacharin* [1]) din Benares », îmi spuse. « Tatăl meu e *pandit* acolo. Am cetit până la examenele de bacalaureat. Pe urmă obosit de lumea aceasta m'am întors către adevărata înţelepciune ».

Vorbind astfel, trase de sub dânsul o parte din pielea de capră pe care şedea cu picioarele încrucişate şi îmi făcu semn să mă aşez lângă dânsul.

M'am aşezat, întrebându-mă dacă în fine voiu ieşi din viaţa de toate zilele, sau dacă voiu fi din nou desamăgit.

« Aş dori să devin un Yogi », m'am auzit spunând.

« Mulţi oameni doresc să urmeze Calea, dar ea nu e pentru toţi ».

« Cum pot s'o găsesc? »

« Călătoria e lungă, Sahib, chiar pentru iniţiare. Dacă găseşti drumul repede, e ca şi când ai câştiga bani repede, — îi

---

[1]) Student ascetic.

pierzi la fel de repede. Aşa spune guru-ul meu, şi sunt sigur că are dreptate, fiindcă eu n'am avut niciodată bani de pierdut ».

Era oare un cerşetor? I-am pus înainte două rupii de argint şi un mohur de aur.

Se uită la mohurul de aur cu îndoială.

« Cu asta aş putea să iau trenul până la Katgodam », spuse el « şi să mă duc la guru-ul meu care pleacă în munţi. Dar el mi-a spus să rămân aici încă un an ».

« Te lasă totdeauna guru-ul tău în câmpie când se duce în munţi? »

« Da, el se duce în fiecare an. Mă învaţă trei luni la Benares. Restul anului îmi câştig viaţa cerşind. Ia-ţi îndărăt mohurul de aur, Sahib. Două rupii de argint îmi ajung pentru două săptămâni ».

Vorbind astfel, puse banii într'o cutie mică, în care erau câteva ţigări Virginia.

« Fumezi, vasăzică? »

« Puţin. După *pranayama* [1]), uneori, sau când stomahul e prea gol ca să mă simt bine.

Am deschis tabachera oferindu-i ţigări.

« Am mâncat seminţe şi am băut lapte aseară », spuse; « o masă bună. Şi toată noaptea am dormit aici astfel că nu sunt acum nici obosit şi nici flămând ».

« Şi nu mai doreşti nimic? »

« Decât înţelepciune », răspunse, « şi omul din apus. Poate d-ta eşti acela ».

« Nu cumva te numeşti Sivanand Joshi? », l-am întrebat tresărind.

---

[1]) Exerciţii respiratorii.

« Dacă acesta îţi este numele, ţi-am întâlnit unchiul la Delhi ».

« Am un unchiu în Delhi. Dar guru-ul meu mi-a spus că se poate să vie un englez ».

« Vrei atunci, să mă duci la el ».

Sivanand se uită la mine liniştit.

« Vrei să mă duci la Benares?, am repetat, « sau acolo unde se află guru-ul? Mergem împreună. Spuneai că ai vrea să-l vezi din nou.

« Katgodam e un prag. Dincolo de el nu putem trece ».

« Katgodam e o staţie de drum de fier », i-am spus, « şi de-acolo putem merge oriunde vrem. Haidem, o să-l găsim pe *guru* ».

« Sahib, am să-ţi povestesc ceva », spuse Sivanand cu blândeţe, privind din nou apele râului. « Când am început să studiez Ştiinţa Ştiinţelor la picioarele de lotus ale guru-ului meu, îl întrebam mereu cât de repede voi ajunge la cunoaşterea dumnezeirei. Şi atunci mi-a povestit despre un *brachmacharin* care spunea că doreşte *samadhi* [1]) mai mult decât orice pe lume. Acest brahmacharin şi guru-ul lui se îmbăiau tocmai în apele Gungu-ji-ului. Deodată guru-ul îşi apucă ucenicul de gât şi-i înfundă capul sub apă. După câtva timp, el începu să se sbată şi să lovească. Guru-ul îl lasă să-şi scoată capul afară atât cât era nevoe ca să răsufle odată şi să-şi audă meşterul spunându-i că-i va dărui cunoaşterea dumnezeirii, dacă o poate răbda. Şi din nou îl cufundă în apă şi ucenicul aşteaptă liniştit sosirea Luminei Limpezi. Dar în loc de Lumină Limpede, întunericul îi cuprinse mintea. Şi *brach-*

[1]) **Incântarea care este cunoaşterea unicului.**

macharin-ul negăsind încântare în înnec, începu să se sbată cu putere şi fugi de lângă *guru*. Meşterul se scălda înainte ca şi când nimic nu s'ar fi întâmplat, şi *brachmachari*-ul îl aştepta la mal, plin de teamă. « Mai doreşti cunoaşterea dumnezeirii? » îl întreabă *guru*-ul după ce-şi isprăvi rugăciunile. *Brahmacharin*-ul atinse picioarele meşterului şi răspunse că da. « Dar ce doreai mai mult când erai sub apă? » întrebă *guru*-ul. « Aer », răspunse ucenicul. « Atunci nu doreşti încântarea mai mult decât răsuflarea », spuse *guru*-ul şi *brahmacharinul* trebui să mărturisească că într'adevăr aşa era. Astfel că l-a trimis departe, ca şi pe mine, să caute înţelepciunea cerşind şi gândind. După ce trecu anul întâiu, *guru*-ul mă învăţă câte puţin, şi mă trimise din nou în lume. De cinci ori s'a întâmplat lucrul acesta şi încă nu sunt pregătit pentru cele înalte şi ascunse pe care mi le va şopti când va fi timpul ».

« Cât are să mai treacă până când are să te iniţieze? »

Sivanand ridică din umeri până să răspundă.

« Mă întreb », i-am zis, « pentru ce ţi-a spus *guru*-ul să aştepţi aici un om din apus? »

« Nu mi-a spus să aştept aici. Dar nu e nici-o deosebire între un loc şi altul. M-ai fi găsit oriunde s'ar fi întâmplat să fiu ».

« Mi s'a spus, ani de zile în urmă, că erai în Agra ».

« Am fost de-atunci în o sută de locuri. Dacă ai fi fost pregătit, mintea d-tale te-ar fi dus la oricare din ele. Totul există în minte. Ceea ce ard aici oamenii nu e nici vre-un mort, nici vre-un bolnav: ei oferă un sacrificiu acelei Deveniri care este un aspect al Divinităţii [1]). Existenţa — percepţie — în-

---

[1]) Maya.

cântare nu moare niciodată, nu se înbolnăveşte, nu poate fi arsă, ci rămâne întotdeauna şi pentru veşnicie liberă de lanţurile *avidya*-ei [1]). Astfel că a-ţi găsi *guru*-ul e un lucru uşor, de îndată ce aspectele lumii simţurilor sunt văzute drept ceea ce sunt ».

« Nu înţeleg ce-mi spui ».

« Am să-ţi mai povestesc ceva, Sahib. La începutul acestui Kali Yug [2]) erau în Himalaya doi *saddhus* cari se sfătuiau împreună cum ar face că să le fie mai bine pe pământ, căci lângă peştera lor erau multe pietre şi spini care le răneau picioarele. Unul din ei propuse să ucidă un număr mai mare de vaci, să le tăbăcească pieile şi să le întindă pe pământ ca un covor. Celălalt saddhu s'a gândit la aceasta timp de un an. Apoi spuse: « Am un plan mai bun. Să ucidem numai o singură vacă, şi să-i punem pielea sub tălpile noastre iar nu pe pământ, astfel că ori unde vom merge vom avea covor sub picioare ». Aceşti doi au fost cei dintâi Yogi. Nu e deosebire între un loc şi altul, între o femee şi alta, între o religie şi alta, între un *guru* şi altul. Deosebirile sunt vălurile mayei. D-ta şi cu mine ne agăţăm încă de ele. Dar când vom fi destul de puternici pentru a le cunoaşte drept ceea ce sunt, ne vom stăpâni soarta ».

« Şi am să găsesc *guru*-ul meu? »

« Dacă mergi la Benares, Sahib, poate că îţi vei găsi *guru*-ul. Poate. Nu ştiu sigur. Dar am să-ţi spun numele lui, de vreme ce mi s'a spus că vei veni. Numele lui e Paramahansa Bhagawan Sri. Umilindu-ţi inima şi nimicindu-ţi dorinţele, poate că-l vei găsi ».

---

[1]) Ignoranţă.

[2]) Vârsta fierului.

Vorbele erau rostite încet, visător, şi s'ar fi spus, nu mie, ci râului Jumna care purta la vale pe apele lui flori albe şi flori galbene, tributul zilnic al Indiei, zeilor şi zeiţelor ei.

Din mijlocul florilor se ridică un braţ ca şi când şi-ar fi luat rămas bun. Braţul se cufundă în apa liniştită fără sgomot şi fără să-i încreţească oglinda, dar broaştele ţestoase îl văzuseră şi veneau din toate părţile lăsând dâre ca periscopurile submarinelor.

O broască mare, albă, ajunse cea dintâi cadavrul, rupse din el, şi îşi înălţă capul obscen şi idiot cu o şuviţă de carne în gură. Altele sosiră. Curând, acolo unde fusese trupul unei fete, era învălmăşeală şi spumă roşie.

Am întors capul, dar Sivanand nu se clinti.

« Sarvam Khalvidam, Brahman », spuse el — toate acestea sunt într'adevăr divinitate ».

Undeva, departe, o goarnă suna deşteptarea. Sunetele ei ajungeau la mine peste întinderea apei presărată cu flori, cu cadavrele şi broaştele ei ţestoase şi oglindirea minunei pe care o ridicase Shajehan pentru dragostea unei femei.

CAP. IX

BENARES

Histeria era aproape de Sivanand şi de toată lumea lui. Aceşti Yogi, mi se păreau mie, aveau logica unor lunateci. Era oare într'adevăr această interminabilă şi solitară introspecţie a brahminilor mai spirituală decât etica Britanului carnivor?

Intrebarea aceasta mi-a venit mereu în minte și atunci și mai târziu, dar evaluarea deosebirilor și distincțiilor e ceva steril, și căutam să înlătur aceste gânduri. Fie că Brahmanii erau sau nu, mai înțelepți decât oamenii de rasa mea, aveau în ori ce caz o cultură străveche a cărei explorare ar putea umple viața mea și a multor altora. Era o încercare această îmbinare a impulsului creator vestic cu tradițiile răsăritului, o nouă căutare care ar putea duce omenirea spre noi Eldorado.

Cercetarea ar începe în Benares. Acolo aș putea găsi răspunsuri întrebărilor mele, dacă ele se pot găsi undeva. Aș lăsa la o parte caetul de notițe mintal și tendința mea înăscută spre analogii și comparații. Aș fi un Hindu, cel puțin în imaginație, și aș umbla prin furnicarul străzilor, nu ca un contimporan al secolului, ci ca un pelerin medieval la Canterbury sau ca un copil care ar fi ascultat pe Petre Ermitul.

Aceasta îmi era intenția. In Peshawar, câțiva ani în urmă, fusesem un Pathan în toate privințele. Dar în Benares, îndată ce m'am instalat acolo pentru câtva timp, mi-am dat seama că sunt un străin. Nu mă puteam întoarce îndărăt de-a-lungul veacurilor, nu puteam privi în jurul meu cu indiferență. Un demon reformator se trezea în mine.

O parte din mine ar fi dorit să vadă curățate ulițele întortochiate ale cetății sfinte, desinfectate templele, consolidate malurile ruinate ale râului, ferite de muște prăvăliile de alimente. Și totuși îmi dădeam seama că dacă un reformator ar încerca să înfăptuiască asemenea lucruri, m'aș alătura de acei cari l-ar urî, căci atunci Benares n'ar mai fi el însuși. Orașul îmi făcea silă și mă fascina, ca Yoga, ca India.

Viaţa lui exterioară se petrece în temple şi la malul apei. Templele sunt teribile, râul minunat. In temple lumea se închină la chipuri mânjite cu roşu, ascunse într'o ambianţă de lapte înăcrit, de flori trecute, de excremente de vite, de lilieci şi de sânge. Ganesha cu capul de elefant, cu mâinile şi picioarele de argint, e acolo; şi discurile reprezentând Regenţii Planetelor; şi Kali încolăcit de şerpi; şi însuşi zeul cu gâtul albastru, Siva, care a înghiţit păcatele lumii pentru ca oamenii să fie nemuritori; şi simbolurile sexelor, unite şi complimentare. Brahmanii asigură — şi e adevărat — că toţi aceştia nu sunt idoli. Adevăratul Dumnezeu e Brahma. Pentru rest lumea a adorat întotdeauna aceleaşi divinităţi sub diferite numiri, simbolizând Dorinţa, eternul animator.

M'am depărtat de aceste sanctuare abjecte. Putrefacţia îmi otrăvea nările, dar sufletul meu mirosea ceva deosebit. La templul Durga, o capră cu capul tăiat se sbătea în sângele ei; alături o pereche de ţărani dădea seminţe unor pui de maimuţă, şi un băieţel aducea la altarul lui Vishnu o coajă de lămâe, de cumva îi era zeului sete. Porumbeii îşi făceau cuiburile între plăcile de aur ale domului templului lui Siva şi înăuntru o vacă mesteca din cununile atârnate în jurul Stăpânului Formelor şi Numelor. Aceste lucruri nu erau fără semnificaţie, dar înţelesul lor îmi venea de departe, de-a-lungul unor cărări neumblate vreodată de mintea mea.

Râul însă, era inteligibil.

Nu există privelişte mai minunată în toată lumea decât cotitura rotundă a Gangelui într'o dimineaţă frumoasă, când Benares-ul e în rugăciune. In ritul acela lustral, la care iau parte o sută de mii de oameni, murdăria şi superstiţia străzilor, se uită; vedeam acolo, vechii Ariani, trăind încă în ur-

mașii lor, glorificând lumina soarelui și apa, rugându-se mai mult lui Dumnezeu decât demonilor, neîmpovărați de adaosurile veacurilor și liberi de strânsoarea idolilor cu brațe multe.

Trei mile de palate dărăpănate înșirate în mormane, cu alte palate crescute din ruinele lor; un amestec de cupole bogat sculptate care-și fac drum printre tamarinzi și catarge cu steaguri; nenumărate stoluri de porumbei cari zboară printr'o pădure de umbrele de paie și sub ele, mulțimea poporului care se roagă lângă apa lucitoare — țărani și preoți, cerșetori, pitici și schilozi, tauri sfinți cari au fost însurați cu patru vaci sfinte, vaci cu cinci picioare, fete subțiri cu pielea de ivoriu și femei bătrâne, zbârcite și foarte sărace, negustori grași și fakiri uscați, oameni înțelepți și oameni nebuni, bătrâni și tineri, păsări și animale, amestecați cu toții la mal și spălându-se în sacrosantele ape ale Mumei — astfel e fluviul la Benares. Gangele este așa de pur încât poți să-i bei apa lângă scurgerile orașului sau printre cadavrele pe care le poartă. El a izvorît din picioarele lui Vishnu, și dintr'însul s'a născut rasa Hinduă. Apele lui sunt nestimate pentru ochii celor în viață și sfințire pentru buzele celor morți. Cultul lui nu are vârstă nici castă.

Credinciosul aduce întâi flori și își clătește gura cu sfânta lui apă. Apoi sărută pământul pe care-l fructifică. Pe urmă intră în apă, se închină în cele patru părți ale cerului, ridicând mâna dreaptă de trei ori, astfel că un șirag de diamante cade în apă, spre cinstea soarelui care se ridică, și murmură cea mai veche rugăciune cunoscută oamenilor — *Gayatri*—, cu care brahmanii au întâmpinat Dătătorul de Viață în diminețile a cinci mii de ani. El se cufundă apoi cu totul în apa sfântă,

își clătește pânza cu care e încins și se reîntoarce pe treptele malului.

In temple, excrementele vacii sunt curate, dar eu sunt spurcat. Noi, creaturi impure nu putem atinge în oraș o mie de obiecte, dar aici, iubitori de Ganga Mai, suntem la fel cu toții.

Dacă aș sta în cap la scăldătoarea Sacrificiului celor Zece Cai, nu aș face decât ceea ce fac încă vreo zece inși. M'aș singulariza și mai puțin dacă aș face astfel la Scindia Ghat, care e locul de scăldat favorit dintre cele patruzeci și șapte de locuri ale orașului și unde *brahmacharini* și asceți a oricărui cult vin să găsească pacea pe care lumea nu le-o poate da.

La Scindia Ghat sunt eu însumi. Eu însumi în carne și oase. Peste nu mai știu ce goluri de timp și de lumi uitate se naște în mine o simpatie care mă unește cu oamenii aceștia. Unii din ei au mintea nu tocmai sănătoasă, alții și-au concentrat vitalitatea în ochii lor arzători, dar toți au un țel înaintea lor, un țel care este și al meu. Sunt tovarăși de călătorie într'un drum greu, unii din ei mai nebuni ca mine, alții mai voinici și mai liberi, mai puțin legați de nume și forme.

In altă existență am practicat și eu aceste austerități; am stat cu picioarele încrucișate, cu soarele în ochii pe jumătate închiși, reținându-mi respirația.

Am stat într'un picior, ca tânărul acela, asemenea cocostârcilor; am stat în cap, clătinându-mă, ca acei doi yogi (în copilărie, făceam și eu la fel). Am fost fata aceea cu ochii mângâietori. Ea este acum propria mea ființă în altă încarnare. De sigur, își va recunoaște ruda săracă! Stă acuma cu

picioarele încrucişate, în *padmosana*, vechea poziţie a lotusului, cu tălpile întoarse în sus, aşezate pe pulpe. Buddha stătea astfel, şi mulţi alţii înaintea lui. De asemenea, mi-am întrerupt circulaţia arterelor femurale ascultând, ascultând la unda vitalităţii întregului univers în trupul meu. Dacă ar vrea, ea ar putea aduce îndărăt timpurile acelea dispărute. Dar cum să-i atrag atenţia? Este oare politicos s'o chem din *nirvana* cu întrebările mele neroade?

Lângă dânsa, un bătrân se rostogoleşte în praf, ţinând deasupra un copil mic; se rostogoleşte mereu ţinând copilul sus. Ce simbolizează actul acesta? Copilul găseşte mişcarea aceasta giratorie agreabilă, şi-şi suge degetele zâmbind, dar ce fel de Yoga este asta?

« Ce fel de Yoga este asta? », am întrebat cu voce tare.

Fata răsuflă adânc; aerul care-i umple întâi stomacul şi apoi coastele, încreţeşte de jos în sus pânza galbenă cu care e acoperită.

« Se duce la templul lui Kali, Sahib », spune ea.

« Dar de ce se duce în felul acesta? »

Nu-mi răspunde. N'am voe să ştiu? Sau poate nu ştie ea?

« Am venit aici ca să găsesc un *guru* ».

« In Benares sunt o mie de *guru* ».

« E mai bine să nu urmezi nici-un sfânt, decât să urmezi şase ».

« Văd că ştii proverbele noastre; atunci îl ştii şi pe acela care spune că un ucenic nu trebue să desvălue numele învăţătorului lui ».

« Pe acesta nu-l ştiam. Sunt în căutarea unui anumit *guru* al cărui nume este Bhagawan Sri ».

« Paramahansa », exclamă ea, privindu-mă cu ochi catifelaţi dar lipsiţi de pasiune. « El ştie englezeşte. Pot să te duc la el dacă vrei; locueşte lângă casa lui Tulsi Das ».

Să-i dau o rupie? Da, ea va înţelege că este o ofrandă ceremonială. Ii ating dosul mâinii stângi cu banul: ea întoarce mâna, întinzând degetele fără nici-un cuvânt.

« Mă duci la dânsul? »

« Eşti misionar? »

« De sigur că nu; sunt un ucenic ca şi d-ta ».

Ea zâmbi uşor şi ochii ei au privirea pierdută, dincolo de mine, dincolo de Gangele Părinte, dincolo de lume. Dacă nu tac din gură, nu mă va ajuta de loc. Ea e şi mai imprevizibilă ca Sivanand, mai puţin sensibilă poate, dar mai puternic concentrată.

Işi descolăceşte picioarele şi se ridică uşor, ca o boare galbenă.

« Vino », îmi spuse, « dar încet. Nu pot umbla repede ».

De ce nu poate umbla repede? Ce severităţi i-au slăbit picioarele? Trupul ei e tânăr şi mlădios, dar se împiedică; s'ar spune că merge visând.

Pe drum întâlnim un om fără picioare târându-se în praf: cere de pomană şi punga lui e goală. Ii dau o rupie ca să-mi aducă noroc. Alături, trei băieţi stau întinşi pe un covor de ţepi; o fiinţă mânjită cu cenuşă, schimonosită dincolo de asemănare omenească stă atârnată cu capul în jos deasupra unui foc; un om slab îşi suge pântecul până când atinge aproape şira spinării; un altul încărcat de lanţuri şi un altul care ţine în sus un braţ uscat. Care e partea masochismului, care e partea şarlataniei?

Câte femei yogi se găsesc aici? Călăuza mea clatină din cap.

Are un *guru?* Nu vrea să-mi răspundă. Prin ce suferinţe a trecut, şi în ce scop? Fata este tot aşa de misterioasă ca şi Benaresul. Ochii îi sunt grei de iubire, dar nu pentru mine. Consimte să mă ducă la Paramahansa, dar refuză categoric să-mi dea vre-o informaţie.

* * *

L-am găsit pe Sri stând sub o umbrelă largă pe cheiul care porneşte dela casa poetului Ramayanei. Era un om de vârstă mijlocie, ras, chel şi gol, cu excepţia unei pânze în jurul mijlocului şi a firului sfânt a celor de două ori născuţi.

«Te aşteptam Sahib», îmi spuse el împreunându-şi vârful degetelor ca răspuns la salutul meu, şi înclinându-se, «căci Sivanand mi-a scris despre d-ta».

«Vorbeşti englezeşte perfect», i-am spus, aşezându-mă jos lângă el, şi simţindu-mă ca la mine acasă.

Ce putea fi mai firesc decât împlinirea nădejdilor mele? De şase ani doream această întâlnire. Acum, avusese loc. Timpul nu înseamnă nimic în India. *Karma* stăpâneşte totul, şi credinţa în puterea ei este contagioasă. Nu mă simţeam nici grăbit, nici nerăbdător, nici surprins: convorbirea aceasta era hotărîtă înaintea de a mă fi născut.

«Desigur că cunosc limba d-tale», spuse Paramahansa, «deoarece am avut multe ocazii s'o învăţ. Dar asta e o poveste lungă şi bănuesc că eşti grăbit, ca toţi englezii. Pe cât am înţeles doreşti să devii un Yogi. Ştiţi că sunt deja doi europeni cari studiază cu mine?»

Nu ştiam asta şi am rămas puţin deconcertat să văd că *guru*-ul îmi citea gândurile mai bine decât mi le cunoşteam

eu însumi. In fundul conştiinţei mele era ideea că ceea ce fac este ceva original.

« Nu sunt grăbit », am răspuns. « Am aşteptat şase ani, de când am întâlnit pe ucenicul d-tale, la Agra. El mi-a spus că aş putea să viu la d-ta. Cât despre a deveni un Yogi, nu sunt sigur dacă voiu avea, fie timpul, fie prilejul. Am venit să întreb ce este Yoga ».

« Mi-e teamă că nu pot spune nimic spiritual », spuse Bhagavan Sri, « *cum* ştiu să spună conferenţiarii d-stră *în* apus. Mai mult încă, dacă ţi-aş putea arăta un drum *drept* şi neted care să te ducă din lumea d-tale de astăzi la Fraţii cari trăesc în Himalaya — şi aşa ceva nu pot face — lucrul nu ţi-ar folosi de loc căci la capătul călătoriei nu vei descoperi nimic care să nu fi fost deja cu d-ta. Drumul este în propria noastră inimă; el există numai *acolo* ».

« Atunci totul nu e decât imaginaţie? »

« Dela Brahma şi până la un fir de iarbă, totul este un aspect al Devenirei. Brahm, nu Brahma, este singurul cu adevărat Existent, şi a-l discuta nu foloseşte la nimic ».

« Atunci ce poate fi discutat? »

« Totul, afară de Cauza Originală. Dacă vei studia Ştiinţa Ştiinţelor vreo câţiva ani, vei înţelege dece. Legile involuţiei mintale nu se deosebesc de alte legi: nu poţi privi Misterele fără a avea ochii mai ageri. Nu trebue să-ţi închizi ochii în faţa lumii, dar mai curând să-ţi desvolţi aripile pe care le ai, pentru a putea sbura către Cel Puternic. Admit că cunoaşterea modului fizic în care lucrează aceste aripi nu este absolut necesară, dar eu şi alţii împreună cu mine credem că e util. Omul a ajuns la fericire prin religia extazului sin-

gură [1]), dar Drumul pe care-l urmăm noi, e altul. In loc de a târî simţurile fizice după noi ca nişte greutăţi moarte, noi le călărim ca pe nişte cai frumoşi.

Lumina Limpede a Realităţii poate fi văzută cu mintea, cu inima şi cu simţurile fizice; dar mintea, inima şi trupul sunt întotdeauna împreună. Nu există altceva decât Eul. Trupul e ca un muşuroi de furnici de activităţi deosebite, care-şi trăiesc viaţa. Pentru vieţile din cuprinsul d-tale, eşti Dumnezeu, şi aceste vieţi sunt Dumnezeu pentru alte puteri şi vieţi invizibile. Ele sunt în d-ta, şi d-ta în ele, căci fără ele n'ai putea trăi, după cum Dumnezeul nostru n'ar putea trăi fără noi ».

« Intre toate aceste creaturi », am spus, « cum pot pretinde că eu sunt cel ales? Deasupra mea ca şi dedesubtul meu sunt vibraţii şi temperaturi pe care conştiinţa mea nu le poate cunoaşte. Când spun că în toate lumile neînchipuite ale spaţiului nu există decât Eul, sunt un solipsist ».

« Aveţi un nume pentru orice », spune Bhagavan Sri « ca şi *pandit*-ii noştri. Dar un nume nu lămureşte lucrul. Dincolo de gândire şi de imaginaţie, sunt corpuri mai subtile care rămân pentru totdeauna în afara simţurilor muritoare. Cărţile noastre au spus aceasta înaintea microscoapelor şi telescoapelor d-stră. Nimeni nu va vedea lumea aşa cum este în realitate, nici chiar cel mai mare *guru*. *Samadhi* este înlăturarea doar a unui singur văl; şi sunt, şapte! Ea este o iluzie ca orice alt lucru; ca matematicile d-tră care într'o zi vă vor dovedi că două şi cu două nu fac patru. Asemenea credinţe sunt iluzii utile, reazăme necesare. Insă: *Savoam Khaldivam*

---

[1]) *Guru*-ul se referea la *samadhi*.

Brahman: în afară de El nu există nici măcar solipsişti ».

« Unii din gânditorii noştri au ajuns deja la concluzia aceasta », am replicat, « dar metodele lor mi se par mie, poate mai elastice ca ale d-tră. Ei fac tot felul de descoperiri utile în cursul cercetărilor lor asupra proprietăţilor materiei după cum e de pildă lumina electrică care vei conveni că ne face pe toţi mai curaţi şi mai înţelepţi decât eram. Descoperiri ca acestea nu sunt mai utile decât secole de introspecţie? »

« Metodele d-tră sunt bune în felul lor « admise *guru*-ul », dar sunteţi orbiţi de realizările d-tră. Sheikh Abdulla Ausar din Herat obişnuia să spună ucenicilor lui: « A sbura în aer nu e un miracol, căci cea mai neînsemnată muscă o poate face; a trece o apă fără pod sau luntre nu e miracol căci un câine poate face la fel; dar să ajuţi pe acei cari suferă e un miracol pe care-l pot face numai oameni sfinţi ». Puteţi face din noapte zi, cu electricitatea, dar asta nu vă dă mai mult timp de gândit. Viaţa a multiplicat trupurile mărind *karma* d-tră naţională şi aducând suferinţă în proporţie cu descoperirile ce aţi făcut. Anglia e plină de monstruoase semne falice. Adoraţi coşurile de fabrică. Şi noi adorăm producţia, dar ştim mai bine ce facem. Noi o adorăm ca un semn al reînnoirei şi Distrugător al Ignoranţei. Noi ne ocupăm de calităţile *rajasice* şi *tamasice* [1]) ale omului. Noi avem de aface cu trei feluri de creere, cerebral, abdominal şi pelvic. Invăţătura noastră se face prin cele şase principii ale tăcerii, ascultării, aducerii aminte, priceperii, judecării şi acţiunei. Considerăm individul

---

[1]) Emoţii curate, poziţii, gesturi, controlul respiraţiei, al simţurilor, a minţei şi meditaţiei.

ca fiind alcătuit din cele cinci calităţi: *akasha*, *vaya*, *aym apas* şi *prithivi* [1]) şi îi dăm cunoştinţe după trebuinţele lui, studiindu-i subtilitatea, timbrul vocei, vibraţiile, mişcările, respiraţia, mirosul şi conversaţia. Studiem sunetele emanând din trei locuri, perineu, plexul cardiac şi gură. Tot ce există este Sunet în diferite forme, dar cea mai înaltă vibraţie a lui, nemişcarea din *Samadhi*, se poate obţine numai prin yama-niyamma, asana, mudra, pranayama, dharana, dhyana [2]). Prin atribuirea unei importanţe iluzorii acestor trepte, urmată de retragerea lor, noi ne ridicăm întru Dumnezeire după cum matematicienii d-tră raţionează uneori, plecând dela o formulă care nu e altceva decât o abstracţie şi în contrazicere cu experienţa practică».

In ochii lui Bhaghawan Sri era parcă un zâmbet. Impresia mea era că el vorbea ca să se amuze.

«Cum m'ai sfătui să încep să învăţ Yoga?», am întrebat. «Aş putea de exemplu, să încep să învăţ câte ceva despre controlul respiraţiei?»

«*Pranayama* ar fi mai primejdioasă pentru d-tră decât polo, Sahib, căci nu poate fi săvârşită fără purificare şi rugăciuni. Şarpele care doarme nu trebue să-şi ridice capul înainte de timpul lui».

Cetisem cândva, undeva, că Yoga începe cu purificarea interioară, aşa încât i-am spus că ştiam foarte bine că e necesar ca paharul să fie curat şi pe dinăuntru şi pe dinafară.

Bhagawan Sri păru plăcut impresionat de discernământul meu sau bucuros să schimbe subiectul.

---

[1]) Practic şi pământesc.

[2]) Aproximativ: eter, aer, foc, apă, pământ.

« Ai dreptate », spuse el « elevii îşi spală totul, chiar creerii. *Mens sana in corpore sano* era o vorbă pe care o spuneam mereu când eram director de şcoală. Dar d-ta mănânci carne şi faci prea mult exerciţii fizice. Drumul va fi lung pentru d-ta. Forţe mari sunt în mişcare în lumea aceasta şi d-ta trăieşti între ele. Forţele acestea trebue să-şi desăvârşească *Karma* lor, după cum trebue s'o ţi-o desăvârşeşti d-ta pe a d-tale şi noi pe a noastră ».

Ucenicii lui Bhagawan Sri sosiseră pentru lecţia de seară şi stăteau pe treptele care scoboară la râu, aşteptând să fie chemaţi. Porumbeii îşi fluturau aripile pe zidurile palatelor; un taur sfânt coborî treptele şi apropiindu-se de *guru* îl mirosi şi un câine foxterier adus de unul din ucenici apăru lângă noi mişcându-şi vesel coada.

« Dacă deviu un Yogi, pot să ţiu cu mine un câine? », am întrebat.

« Bine înţeles. De ce nu? Câinele pe care-l vezi face baie cu mine în fiecare dimineaţă ».

« In sfântul Gange? »

« Gangele îl spală pe el cum mă spală şi pe mine; Gangele iubeşte toată India, bogaţi şi săraci, oameni şi animale. El poate purifica orice. Noi îi dăm trupurile morţilor noştri şi îi bem apa. Asta te surprinde, dar chiar eprubetele d-tră au să vă spună că avem dreptate, căci dacă analizaţi apele Gangelui veţi găsi că sunt curate ».

« Asta se explică prin acea că fluviul curge pe întinderi foarte mari de nisip şi sub bătaia unui soare aşa de puternic, *guru-ji*. Dar nu vreau să pun în discuţie convingerile d-tale, m'am grăbit să adaug, « am venit numai să le aflu ».

« Paşii d-tale se îndreaptă spre Drumul Inţelepciunei. Ai venit aici, şi vei mai veni. La mine, sau la un altul dacă voi fi murit. Căci se poate să nu mai revii multă vreme ».

Bhagawan Sri îmi întinse mâna.

I-am luat-o şi m'am ridicat, simţind că poate am stat mai mult decât ar fi trebuit. El îmi reţinu mâna într'ale lui, privind mai mult prin mine decât la mine.

« Cărţile n'au să-ţi arate Yoga », spuse el, « ci viaţa. Trebue să-ţi trăeşti viaţa de soldat. Nu pot să-ţi spun când vei fi gata pentru Drum, dar ştiu că acum nu eşti pregătit şi că vei avea de suferit mai mult. Eu mai rămân aci sub umbrela mea încă vreo câţiva ani ».

« E un privilegiu, *guru-ji*, să ştiu că mai pot reveni. Deja simt ceva din pacea d-tale ».

« Când respiraţia îţi va fi egală », răspunse el, « vei avea pacea în suflet, fie că vei fi în îmbulzeala iarmarocului sau că vei sta singur pe o piele de antilopă neagră. Iţi doresc să poţi merge pe drumul regesc şi să bei din fântâna dela capătul lui ».

Benares era cufundat într'o ceaţă uşoară când l-am părăsit pe Bhagawan Sri şi câmpurile de pepeni pe malul celălalt al Gangelui erau cufundate în întunerec. In josul apei, un tren pufâia trecând podul metalic pe care rasa mea l-a construit în această cetate a abstracţiilor.

Era oare toată această vorbărie a Brahminilor un paravan care le ascundea viaţa modernă? Sau aveau într'adevăr o cunoaştere tot aşa de dinamică ca oţelul sau aburul?

Un gong se auzi undeva alături, ca un răspuns dispreţuitor gândurilor mele.

Bărbaţi şi femei se grăbeau spre poarta unui templu; înăuntru o mulţime îşi apăsa fruntea de lespezi venerând simbolul lui Siva.

M'am uitat din nou la fluviu, acum deşertat de bărci şi cu oglindirea stelelor împrăştiate pe faţa apei. Bărbaţi, şi femei erau încă în rugăciuni pe treptele dela Dasaswamadh Ghat, meditând acolo, căci Gangele nu e niciodată părăsit de credincioşii lui; el îi primeşte dimineaţa, se ocupă de ei în timpul zilei, le aude rugile seara, când e încoronat de stele, senin, singur, etern în aparenţă.

O curtezană sacerdotală era rezemată de uşa templului, arătându-mi profilul şi privind fluviul. Vârful nasului adus în sus, cu buza de sus uşor umbrită, acea de jos ieşind puţin în afară, cu sânii mici şi tari sub *sari*-ul în dungi.

Devadasi şi Gangele; cultul exterior din Benares se împărţea între ei.

Podul nostru de cale ferată şi minaretele moscheei Aurungzeb dominau oraşul într'un sens fizic. Dar Christos şi Mohamed n'au învins; şi la Buddha Gaya, alături, unde Cel Luminat a învârtit pentru prima oară roata legilor acum două milenii jumătate, se găsea templul ruinat al unei credinţe care acum este o mare religie străină. Cuceritori şi credinţe au lăsat Hinduismul neatins.

O *Devadasi* îşi aruncă privirea în direcţia mea şi m'am apropiat, uitându-mă în ochii ei subtili şi ispititori. Mă aşteptam.... la înţelegere poate. Dar un gong sună şi ea îmi întoarse spatele, lăsându-mă foarte singur.

CAP. X

MOARTEA LUI DIAVOL

In lumea mică în care sunt recruţi de instruit, ponei de călărit, mingi şi ţinte de lovit, hârtii de semnat, Benares şi problemele lui a fost curând dat la o parte de îndatoririle regimentare, deşi nu uitat. Intr'o seară când rămăsesem târziu la birou, încurcat în hârtii secrete referitoare la mobilizare, hârtii pe care trebuia să le încredinţez ofiţerului care urma să mă înlocuiască după plecarea mea în Anglia, Maiorul Woordie intră la mine, încălzit şi supărat.

Două infracţiuni neobişnuite avuseseră loc şi părerea mea era necesară. Nădăjduisem să-mi isprăvesc lucrul la timp ca să pot prinde trenul de noapte la Richa Road, pentru o ultimă vânătoare de mistreţi la Ratmugri. Dar acuma renunţasem. Când eşti adjutant într'un regiment de lăncieri bengalezi trebue să asculţi cu răbdare.

Unul din oameni, îmi spuse maiorul, îl anunţase că avea intenţia să treacă la creştinism. Ce e de făcut cu el? Evident spunea maiorul, că nu putea rămâne în regiment. Noi eram mahomedani. Un funcţionar de birou putea fi Hindu şi să-şi aleagă orice Dumnezeu, dar nu un combatant al regimentului 17 cavalerie. N'aş putea sta de vorbă cu acest tânăr rătăcit, în privinţă intenţiilor lui păgâne? (Altfel s'ar putea pomeni cu gâtul tăiat, adăugă el).

Nu, nu pot sta de vorbă cu el, am răspuns hotărît. Dar ar fi de dorit ca tânărul să plece deocamdată şi să se gândească la conversiune într'o atmosferă mai calmă. Dacă s'ar duce la ferma regimentului cu trenul de noapte? Ferma avea nevoie de încă un funcţionar şi era la o mie de mile depărtare.

Am scris câteva cuvinte comandantului de escadron explicându-i cazul. Asta-i lipsea, să se facă creştin?

Cealaltă încurcătură era pricinuită de un spectru care apăruse sentinelei nouă dela depozitul de muniţii. Venise în noaptea trecută, la miezul nopţii şi spusese sentinelei: « Dacă nu pleci de-acolo, am să viu din nou cu şapte fraţi mai mari ca mine şi vă ucid pe toţi ». După care sentinela a înnebunit. Era Ghulam Haider, un Punjanbi sdravăn pe care-l ştiam bine, căci fusese de curând recrut.

In ce limbă, am întrebat, a rostit ameninţarea? In Punjanbi, îmi spuse maiorul.

Toată ziua prietenii lui Ghulam Haider l-au păzit ca să nu se omoare sau să nu-şi ia câmpii. Avusese mai multe atacuri şi-i mergea tot mai rău. Infirmierul asistent al spitalului nu-i putuse face nimic.

Am spus să mi se aducă bicicleta.

Intâi m'am dus la postul de gardă şi l-am dublat. Două sentinele au să ţină cu siguranţă spectrul la distanţă. M'am dus pe urmă la spital. Ghulam Haider şi-a întors albul ochilor în direcţia mea şi bolborosi ceva. Când i-am atins fruntea, începu să urle şi se svârli pe podea în ciuda celor şase Punjanbi asudaţi care-l păzeau. Epilepsie? De ce nu s'a trimis după doctor? Infirmierul nu răspunse dar părea să aibă ceva pe suflet; l-am luat de o parte şi l-am întrebat ce e cu Ghulam Haider.

« A văzut ceva, Sahib », răspunse, « dar când are să-l pună doctorul mâine în cămaşă de forţă, are să uite ce-a văzut ».

« Nu putem face nimic? »

« Ce putem face? Lumea e plină de iluzii! »

Da, şi-mi aduceam aminte că pusesem sentinelă la depozitul de muniţii pentru prima oară, de abia cu o săptămână înainte, când un *sowar* furase nitroglicerină ca să ucidă peşte în râul din apropiere. Fusese trimis la curtea marţială şi condamnat la închisoare, dar sentinţa Curţii a fost anulată pentru că muniţia *nu fusese suficient păzită*. Astfel că acum regimentul avea o gardă mai mult, ceea ce ne încurca pe toţi cei interesaţi, şi Ghulam Haider trebue să *fi* auzit de toate acestea.

Se sbătea ca un posedat, şi urla ca şi când ceva i-ar fi sfâşiat măruntaele. Diavolii îi puneau la caznă muşchii şi plămânii. Dar nu era în puterea mea să-i gonesc din trupul lui şi Naim Shah mă aştepta la poarta spitalului cu docarul meu ca să mă *ducă la staţie*.

Călărind spre Ratmugri Bagh în primele ceasuri ale dimineţii, şi legănat de mersul liniştit al cămilei, mă întrebam ce fel de Christos văzuse *sowar*-ul: era oare Dumnezeul Sahibilor, sau Mahdi al Islamului, sau vreun avatar al Hinduşilor? Şi ce era strigoiul lui Ghulam Haider? Nu cumva dorinţele nerostite a şase sute de oameni se înspumau într'o singură gură? Zeii şi diavolii erau foarte aproape de noi în climatul acesta.

Eram cu toţii puţin nebuni în India, puţin atinşi de un soare care răscoace gândurile oamenilor. Interesul pe care-l arătam mistreţilor şi filosofiei, de pildă, era aparent lipsit de logică. Sau trebuia să mă ocup de *ahimsa*, sau să uit de Benares şi să fiu un lăncier bengalez. Totuşi trebuia să împac aceste lucruri, căci aveam nevoie de amândouă. Yoga era ceva sănătos în substanţa ei: cultul ei era ceva sănătos comparat cu subtilităţile încâlcite ale religiilor formaliste din Vest.

La fel cu vânatul mistreţilor: mă făcea să năduşesc afară din mine falşa civilizaţie.

Afară de asta deosebirea între a străpunge cu lancea un mistreţ şi a mesteca o frunză de salată este esenţial o deosebire de grad nu de specie. Un bou e mare şi urlă când e ucis: un ţânţar încetează numai de a bâzâi. Ţânţarul voia să se hrănească cu noi şi noi cu boul. Cine poate spune ce a vrut Dumnezeu şi care anume din creaturile lui trebuesc ucise, puse în cuşcă sau asimilate? Fiecare răsuflare a omului proclamă că viaţa trăeşte din alte vieţi. Cu toţii suntem ucigaşi. Poate că Natura reprezintă puterea răului. Dar dacă e aşa, cât de frumos poate fi acest rău!

Pe când mă legănam astfel pe picioarele elastice ale cămilei mele, razele dimineţii se adunau între stele. Era clipa senină când ziua şi noaptea se cumpănesc.

Niciun răsărit nu e aşa de iute şi de solemn ca acel din câmpiile Indiei. Alte dimineţi pot fi mai gingaşe, mai misterioase, dar niciuna nu se poate asemui în ritm cu aceste uriaşe răsărituri. Câmpiile întunecate încep să se trezească grele de făgăduinţi: pe cerul larg culorile se adună şi se mişcă şi apoi repede, nesimţit, lumina se aşează peste o lume care doarme. Ritualul s'a sfârşit şi miracolul e înfăptuit.

Domnea Surya, şi la primele lui raze am văzut un mistreţ mare la mai puţin de două sute de yarzi, mergând pe o cărare spre canalul Kundra.

Dând pinteni cămilei, am galopat îndărăt la tabără şi am strigat băutorilor de cafea cu lapte veştile. Diavol era deja cu şeaua pe el: cu dânsul m'am întors ca să arăt drumul.

Mistreţul se ascunsese într'un petec de *assah;* pe când încerca să se strecoare fără a fi observat, un ţăran îl văzu şi

îl alungă în alt lan în care l-am pierdut. Eram acum șase. Am călărit în dreapta și în stânga, scormonind terenul cu lăncile.

Până la urmă, mistrețul o ia la fugă pe lângă gropi și trece canalul: în față e un braț al Gangelui. Diavol lunecă pe un dâmb de nisip și se aruncă în apă cu un nechezat bucuros. Nimeni din ceilalți nu încearcă să facă la fel.

Mistrețul acesta e un foarte bun înnotător; dar și Diavol știe să înnoate bine. Ii las capul liber, ținând cu mâna dreaptă lancea și oblâncul șelii, vâslind cu picioarele și cu brațul stâng. Ce minunată e apa asta rece prin hainele mele și în cisme. Mă arunc în șea din nou cu șivoaie de apă curgând din mine; o greutate în plus care e în avantajul mistrețului, dar am să-l ajung totuși.

Se îndreaptă acum spre malul râului, în *jhow*; e un mers orbesc și sunt singur.

Inspectorul a trecut și el canalul, dar e mult în urmă. Hăţurile lăsate liber și ușor în șea — Diavol trebue să se descurce fără ajutorul meu. Nu pot vedea nimic în marea aceasta de *jhow* decât coama spinării mistrețului. In asemenea desișuri nu e loc pentru îndemânare: nimic nu-ți poate fi într'ajutor decât un cal bun și norocul.

N'am noroc. Tocmai când să ieșim din *jhow* și începeam să mă apropii, crengi verzi și nisip alb îmi lovesc fața. Diavol și-a prins piciorul în niște rădăcini încâlcite și a căzut, dar am hățurile în mână. Am ieșit din goană. Degetele mele s'au îngălbenit urît în apa rece. Ar fi fost bine să fi dormit și să fi mâncat ceva înainte. Inspectorul s'a apropiat acum de mistrețul care gâfâe. Are să atace. Da, însă inspectorul a greșit lovitura.

Am să mai gonesc odată cu Diavol; mă urc în şea, strâng hăţurile ude şi o pornim. După goana asta, au să treacă nouă luni până când am să-i simt iarăşi mersul şi smucitura zăbalei când crede că ne apropiem de o băltoacă. Am nevoe de odihnă. Pământul indian e tare când cazi pe el, am înghiţit destul şi mijlocul mă doare. Imbătrânesc oare?

Nu, încă nu! Mistreţul a cotit din nou şi (o! bucurie nespusă!) se îndreaptă spre mine.

Diavol are picioare bune şi ne apropiem acum treptat. Aici nu mai sunt ascunzişuri şi mistreţul răsuflă greu. L-am ajuns, gura lui e deschisă şi în câteva clipe colţii lui mari au să scurme nisipul. Se repede acum în suliţa mea şi îi simt răsuflarea pe mână. Cred că l-am ucis, dar de ce stă Diavol locului?

De ce nu mişcă mai departe? Mistreţul a atacat. Eu am aplecat suliţa, nu-i aşa? Şi cu toate astea Diavol e ancorat, ridicându-se şi lăsându-se ca o jucărie.

Bietul meu Diavol — cum nu mi-am dat seama? Când mistreţul s'a răsturnat, am dat drumul suliţei, şi vârful ei care-i răzbise trupul, ţi-a spintecat burta. Bietul Diavol!

Aşa-i că-i mai bine acuma, când am descălecat? Nu muri prietenul meu! Picioarele din faţă ale lui Diavol stau desfăcute şi capul lui mândru e căzut între ele. S'a întins, ca şi când ar fi ştiut că munca zilei e sfârşită. I-am astupat rana cu batista mea: pe dată s'a schimbat într'un boţ de sânge. Diavol necheză încetişor ca şi când i-aş fi dat grăunţe.

Pe urmă ochii lui au început să fie sticloşi.

Un stimulent poate că l-ar fi salvat, dacă Lashkman Piari cu lădiţa lui de doctorii ar fi fost prin apropiere. Viaţa era

încă într'însul dar *undeva în nervii lui sensibili*, şi inima nu mai avea putere.

Am stat lângă el desarmat. Vulturii se roteau deasupra noastră: ştiau. Viaţa lui scăpase din mâinile mele, lăsând stârvul acolo unde cu o clipă înainte fusese foc şi iuţeală. Am stat nemişcat, fără să fumez, fără să gândesc, simţind cum mi se împietreşte inima. A venit amurgul şi în sfârşit elefanţii.

L-am urcat pe Diavol sus, pe Lashkman Piari. Un roi de muşte ne-a însoţit până în tabără.

N'am mai avut puterea să continui vânătoarea. Aveam un tren îndărăt la Bareilly a doua zi la amiază.

Inainte de a încăleca pe cămilă, am cerut ca una din copitele lui Diavol să fie tăiată (îmi moi peniţa într'însa acum), şi trupul lui să fie ars şi cenuşa lui împrăştiată în Gange.

CAP. XI

FRUMUSEŢE ŞI PLICTISEALĂ

La sfârşitul lunii Mai al anului acela, eram cu părinţii mei într'un castel pe Riviera italiană — şi pentru următorii cinci ani viaţa mea a fost aşa de depărtată de vechile ei drumuri încât aş fi putut crede că trăiam pe altă lume.

Uneori auzeam de Bareilly şi aflam de întâmplări vechi petrecute la regiment.

Sowar-ul, am auzit, nu vrusese niciodată să se facă *creştin*, ci fusese adept al unui fals Mahdi care trăia în Anadian, în Punjab. După plecarea mea, el vestise că e gata să recu-

noască credinţa părinţilor lui, şi repetase *qualimah*-ul [1]) în moscheea regimentului, de faţă fiind toţi ofiţerii indieni.

Cât despre Ghulam Haider, care fusese pus în cămaşă de forţă aşa cum prevăzuse infirmierul spitalului, însănătoşirea lui fusese grabnică. Fusese găsit bun de serviciu cu mult înainte de a fi părăsit eu Bareilly şi dădusem ordin să i se dea zilnic o raţie de lapte de capră ca să-l întărească împotriva strigoilor. Acum aflasem dela maior că se îngrăşase prea mult pentru un cavalerist.

Brownstone şi Daisy erau bine, de asemeni Maidstone, Tombstone, Judy, Jack, Whetstone şi ceilalţi pui. Astăzi urmaşii lor încercuesc imperiul, dar pe Brownstone şi Daisy nu i-am mai văzut, căci au murit înainte de sfârşitul războiului mare. Când i-am mângâiat ca să-mi iau rămas bun dela ei, nu ştiam spre ce depărtate călătorii mi se îndreptau paşii.

Am aflat de asemenea că Monarc, tânărul meu cal alb, care făgăduia să fie unul din cei mai iuţi ponei din India, fusese muşcat de un *krait* [2]) pe când păştea şi murise.

...Totuşi aici lângă Mediterana albastră, Siva era incredibil.

Când împăratul Germaniei a intrat în golful albastru dela Portofino pe bordul yachtului « Hohenzollern », l-am privit răspunzând la salutul pavilionului britanic. Pe puntea de comandă, îmbrăcat într'o uniformă strălucitoare de amiral, pe care sclipea soarele, cu braţul paralizat bine ascuns, el era o apariţie imperială şi impunătoare. Pescarii din Portofino şi cu mine eram foarte impresionaţi. Pacea domnea peste mări şi peste pământul acela fermecat.

[1]) Crezul islamic.

[2]) Şarpe veninos.

Pacea a domnit în lunile minunate a lui Mai şi Iunie pe când mă prăjeam pe stânci sau stam întins pe fundul unei bărci cu vele, ascultându-i mersul în briza uşoară. Şi în Londra, în Iulie, dacă nu era chiar tocmai pace, aveam totuşi faţada plăcerilor care ascundea nourii războiului din Ulster şi din Balcani.

Cât de bătrân mă simt când mă gândesc la Operă, Ascot, Henley, la toate modele şi frivolităţile anului 1914! Când am plecat întâi din Anglia, bicicleta trecuse tocmai de modă. Acum sosise era motoarelor care alergau sute de mile fără pană; a aeroplanelor care făceau « looping-the-loop ». Se părea că ne îndreptăm spre o minunată Vârstă de Aur. In 1914 doamnele care primeau, aveau liste de tineri cu antecedente respectabile pe care îi invitau la recepţiile lor, şi invitaţiile se ţineau lanţ pentru acei cari figurau pe aceste liste, cu condiţie să fi avut o poftă sănătoasă pentru petreceri. Eu o aveam, şi mă culcam rareori înainte de ziuă.

In lumea aceea confortabilă şi bine orânduită, eu aveam locul meu modest, dar confortabil şi bine orânduit. Generaţiile viitoare o vor invidia pe a mea, care a văzut rochiile ridicându-se dela glezne la genunchi şi acum îndărăt, cu tot ceea ce aceasta implică. Mă simt legat de veacurile trecute într'un fel care nu e cu putinţă acelor născuţi în timpurile acestea nesigure.

« Am petrecut minunat », scriam într'o scrisoare în vara aceea. « Luni am fost la « Duke of Killiecrankie » cu invitaţii lui A. şi pe urmă am dansat la Claridge. Marţi am fost la masă la A. şi pe urmă la un bal la Ritz. Miercuri am luat masa cu cineva pe care nu-l cunosc (recomandat de cineva pe care-l uit) şi pe urmă am dansat. Lady H. m'a invitat la Centenary

Ball, şi cu o amabilitate cu adevărat americană, mi-a trimis două bilete şi două costume. Aşa încât m'am dus cu un prieten la Albert Hall. Ce privelişte! Lady Maud Warrender era magnifică în costumul Britaniei şi când o sufragetă s'a apropiat de ea încercând să provoace o scenă, s'a dat numai uşor la o parte, ca să-i facă loc pentru a fi scoasă afară. Mâine mă duc la N. de Sâmbătă până Luni. Săptămâna viitoare trebue să mă îmbrac în mare ţinută şi să mă prezint la St. James».

Sufragete şi dineuri, invitaţii, o recepţie la Curte... Lucrurile acestea au fost şterse din mintea mea de prietena cu care am fost la Albert Hall, la balul care celebra o sută de ani de pace între Anglia şi America.

Ea mi-a schimbat concepţia de viaţă aşa de adânc, încât n'am pomenit de această schimbare nimănui.

Şi totuşi astăzi, nu-mi pot aminti amănuntele, decât că avea părul negru, era subţire şi purta trandafiri. Am început să dansăm cum ne-am cunoscut şi am dansat ceasuri întregi. Curând eram singuri şi supam la un hotel din apropiere. Tot ce-mi pot aminti e că faţa ei îmi spunea bun sosit într'o mare de feţe; pe urmă a fost pierdută pentru mine în furtuna care s'a deslănţuit peste omenire.

Telegrama prin care mi se ordona să fiu gata pentru a pleca la regimentul meu în India, m'a găsit în Irlanda. Curând o altă telegramă îmi ordona să mă prezint la un depozit de cavalerie lângă Aldershot.

M'am dus acolo în grabă, cu nădejdea că nu voiu ajunge prea târziu pentru a vedea sfârşitul războiului şi am dat peste «copiii lui Kitchener» care curgeau cu sutele în cazărmi.

N'aveam şei, dar aveam foarte mulţi cai buni. Răniţii dela Mons aveau de povestit lucruri triste.

Războiul nu se isprăvise în luna Septembrie a anului acela, şi în Septembrie am debarcat în Franţa plin de « spiritul cavaleriei », având cu mine o sabie model nou, cu care speram să străpung numeroşi Germani. Un om, îmi spuneam, moare mai uşor decât un mistreţ.

« Sunt acum într'o cafenea în Havre », scriam (şi pe urmă am acoperit cu cerneală cuvântul Havre) « şi beau café-au-lait. Sper să prind expresul pentru Paris, dar poate că va trebui să plec cu un tren de marfă. Garda scoţiană a venit cu mine pe « *City of Chester* ». Sunt cei mai superbi oameni pe care i-am văzut în viaţa mea ».

« Ofiţerii regimentului meu », continuam mai târziu, de pe Aisne, « nu şi-au schimbat rufăria timp de trei săptămâni în cursul retragerii; suntem încartiruiţi într'o fermă veche, fermecătoare, şi ne odihnim. Ţinutul în care ne găsim e frumos. Tunurile bubue fără întrerupere şi camioanele încărcate cu prizonieri răniţi trec pe lângă noi. Mă bucur că sunt aici, căci cu siguranţă cavaleria va avea de lucru. Am ieşit călare ieri, ca să văd bătălia. Până acuma ţine de opt zile. Nu-ţi poţi închipui cât e de interesant. Te rog să-mi trimiţi în fiecare săptămână o pereche de ciorapi şi câteva batiste ».

Interesant. Cavaleria va avea de lucru. Asta am scris. Dormeam îmbrăcaţi, gata în orice moment pentru a începe urmărirea; ne hrăneam cu conserve de carne, beam rom cu ceai şi citeam ziare englezeşti ca să aflăm cum se desfăşoară războiul, cum se organizează, cum se echipează. Când începea să se întunece, mă urcam pe un platou care domina râul, priveam şi mă minunam...

Acesta era războiul pentru care fusesem pregătit, şi pentru care pregătisem oamenii mei, cari erau acum la mii de kilometri. Un prieten al meu (lăncier bengalez) omorîse doi oameni într'o şarjă în cursul retragerii şi căpătase brevetul şi Croix de guerre. Băiat cu noroc. Aici ne ascundeam caii. Eram nemulţumiţi şi criticam. Aeroplane sbârnâiau deasupra noastră.

Lupta se dădea într'o împletitură de tranşee mici, de care nu aveam voie să ne apropiem. Când încercam, nimeream peste maiori cu şapca roşie şi căpătam observaţii. « In curând aliaţii vor urmări din nou inamicul învins », spunea o proclamaţie a lui Sir John French. Zilele treceau şi începeam să ne îndoim.

Rezervişti francezi treceau spre Soissons. « Şoareci albi » le spuneam noi, fiindcă erau mărunţi şi sfioşi. In piaţa oraşului, călăreau alt tip de Francezi: soldaţi cu pieptare de alamă şi coifuri. Cuirasierii se ţineau minunat pe cai, privind şoarecii albi. Ne uitam unii la alţii. Ştia oare cineva ce se întâmplă? Ceea ce era sigur e că mă înbolnăveam de indigestie.

In partea aceasta a Franţei bucătăria e cea mai bună din lume. Era absurd să mâncăm raţiile noastre când am fi putut avea supă pregătită de o fată din partea locului. Am mers călare în jurul cantonamentului căutând lucruri de mâncare, dar n'am putut găsi nici ouă, nici lapte, nici păsări. « *Les Allemands ont tout pris — tout — tout!* »

Tunurile nu încetau. Intr'o noapte, singur pe câmp, am plâns. Nouri grei şi negri se îngrămădeau pe înălţimile Aisnei. Dincolo, mitralierele ţăcăneau, ţăcăneau, ţăcăneau ca delirul unui uriaş fumător de haşiş. In toată Europa, femeile plângeau,

și recoltele rămâneau nestrânse. Imi venea să urlu, tușeam și plângeam în batistă, foarte rușinat de mine însumi. De unde-mi venea asta: lipsă de mișcare sau prea multă carne conservată?

In cele din urmă așteptarea s'a sfârșit, și am pornit spre Nord foarte bine dispuși căci, după cum se vedea, divizia noastră executa o mișcare de flanc pentru a prinde pe Germani pe la spate. Vremea era minunată — și franțuzoaicele fete bune...

« Ne-au dat fructe, vin, flori, de toate, afară de țigări. Dimineața mi-e grozav de foame. Astăzi am început cu o bucată de ciocolată, o ceașcă de cafea neagră, o cană de cafea cu lapte, un măr, o pară, puțin pâté de curcan, un pahar de vin și la urmă o ceașcă de șocolată, toate acestea fără a descăleca. Marșurile sunt cum nu se poate mai plăcute îndată ce răsare soarele. Ne sculăm totuși de cu noapte și atunci e rece. Eri am făcut prima baie după 15 zile (într'o albie de porci). Paturile sunt în general curate, dar spălatul se face foarte primitiv. Am « făcut economie », o iapă pe care au părăsit-o Nemții în retragere, într'o fermă. I-am dat fermierului pentru ea, o recipisă. Cred că face 100 de lire când se va isprăvi războiul. Un prieten îmi spune că o doamnă în vârstă a dăruit regimentului o limuzină de 50 HP.; voia să mai dea una, dar a trebuit s'o refuze, căci aveau un singur om care știa să conducă. Fiecare regiment are un automobil, dacă poate, — neoficial, bine înțeles. Aș mai avea nevoie de încă o pereche de mănuși de piele și de o bonetă Jaeger pe care s'o pot trage peste urechi. De asemenea chibrituri și țigări, pe care nu le găsim aici nici cu bani, nici fără bani ».

Am dus-o bine până în ziua când am bombardat Mont des Cats lângă Hozebroack. Seara am bivuacat în vârful

dealului în mănăstirea trapiştilor. Pierderile noastre erau: doi ofiţeri şi patru oameni, dar ucisesem acelaşi număr de nemţi. Aşezasem morţii noştri unul lângă altul.

Prietenul meu, lăncierul bengalez, era unul din ei; zăcea pe paiele murdare palid şi inert, având lângă el un preot care murmura rugăciuni. Eram împietrit, căci el era un erou, şi nu puteam crede că eroii sfârşesc astfel.

In noaptea aceea, n'am putut închide ochii, ca şi când aş fi vrut să recâştig zilele în care îi aveam închişi, aşa cum îi are un pui de câine nou născut.

A doua zi am intrat în Belgia şi populaţia din Reninghelst ne-a ieşit în întâmpinare cu un butoi de bere. De acolo am fost trimis înainte spre Messines cu o patrulă ca să descoperim până unde s'au retras Germanii. Se cerea viteză. Pe când stârneam pietrişul cu oamenii mei, făcând deajuns zgomot ca să trezim morţii, şi aşteptându-ne să dăm peste ariergarda germană, mi-am dat foarte limpede seamă de faptul că cu « spiritul cavaleriei » sau fără « spiritul cavaleriei », n'aveam de loc poftă să mor.

Ne aflam la marginea Warnetomului. Nu aveam decât să înaintez cu destulă vitejie ca să nimeresc în cursă. Câţiva din oamenii mei vor reuşi fără îndoială să se întoarcă cu veştile de care avea nevoie generalul Gough, şi un subaltern mai mult sau mai puţin nu avea importanţă. Dar avea importanţă pentru mine.

M'am oprit în faţa unei case cu obloanele trase, am chemat ocupanţii afară, i-am interogat, am mers ceva mai încolo cu multă grijă, am repetat operaţia; am găsit cadavrul umflat al unui Ulan. Incetul cu încetul, am ajuns la podul de pe Deule unde ne-am oprit să gustăm ceva la botul calului.

Hangiul a ieșit afară cam în silă, dar când a văzut că-i suntem prieteni și că eu vorbeam franțuzește, mi-a spus că Nemții erau pe malul celălalt. Asta era ceea ce vroiam să știu. Mai mulți cetățeni au confirmat informația. Tocmai isprăvisem să scriu raportul pe care l-am trimis la Statul-Major în galop când un foc violent de puști izbucni în dreapta și în stânga mea. Celelalte două patrule nimeriseră amândouă peste Nemți vii, invizibili și supărați. Un cal fără călăreț trecu în galop pe lângă noi, scăpărând scântei din pietre. L-am prins și am pornit-o la trap încetișor, îndărăt spre Messines. Timp de 24 ore fusesem în contact cu inamicul, dar văzusem numai unul care mirosea foarte rău, și care îmi păru o bună icoană a întregei afaceri.

Am făcut un raport detailat, și apoi m'am odihnit cu escadronul meu în Piața Mare. Curând ni s'a transmis veste că generalul era mulțumit de activitatea noastră. El o fi fost mulțumit, eu însă nu eram, dar oricum, învățasem o lecție care nu figurează în manualele de instrucție. Devenisem mult mai bătrân și mai cuminte în ultimele 48 de ore.

Toată ziua am moțăit. Un spion fusese arestat în piață. Cineva spuse « Au să-l împuște în zorii zilei dacă nu moare de spaimă până atunci ». Am adormit din nou. Când m'am deșteptat am găsit o călugăriță care întreba oamenii dacă cumva cred că fetele dela Institution Royale au să fie răpite în cazul când noi ne-am retrage. Am asigurat-o că înaintăm, astfel încât problema nu se pune și că în orice caz războiul se va sfârși până în primăvară.

Dar primăvara era departe. Acum eram în Noembrie. Am atacat o fermă la sud de Messines, pe urmă ne-am retras. Săpam tranșee și le părăseam. Ne săturasem de magiun.

Picioarele ni se umflau de frigul care venise pe neaşteptate; unii din oameni de abia puteau umbla, dar nu s'a îmbolnăvit niciunul. Eram plini de insecte. Camioane mari şi mici încărcate cu infanterie treceau necontenit prin piaţă: carne de tun le spuneam noi, şi aşa era. Ploua tot timpul. Nimeni nu ştia exact unde este inamicul, ba chiar uneori nici în ce direcţie. Câteodată mi-era aşa de somn încât doream un glonte care să mă trimeată la culcare.

Pe urmă un svon începu să-şi facă drum. O divizie de cavalerie indiană era în drum spre front; de asemenea rezerve de infanterie. Cu cât mă gândeam la această posibilitate, cu atât mă bucuram mai mult, căci reg. 17, care fusese totdeauna lăudat în ultimii cinci ani de inspectorii de cavalerie, ar fi putut fi ales pentru serviciul pe front.

Speranţele mele s'au realizat şi am primit ordin să mă prezint imediat la comandamentul de debarcare în Marsilia pentru a lua în primire o parte a regimentului care urma să sosească în Franţa peste câteva zile.

In drumul meu vesel prin Paris am cumpărat un automobil pentru popotă şi am angajat patru interpreţi excelenţi şi un bucătar minunat. Vom căuta gloria sau moartea cu cei mai buni consilieri şi cu stomacurile pline.

Deparazitat, cu cizmele lustruite şi veteran de o lună a marelui războiu, mergeam sprinten pe cheiurile Marsiliei ca să mă prezint autorităţilor.

Aici a căzut lovitura.

« Regimentul d-tale? Nu ştiai că a avut un caz de boală infecţioasă la Bombay? » îmi spune un ofiţer de stat major. « Al 17-lea nu mai vine, aşa încât cred că nu avem ce face cu d-ta ».

Voiu trece repede peste săptămânile următoare — sau mai bine zis anii următori — căci atunci când cineva e ameţit, îşi pierde graiul chiar retrospectiv. Şi am rămas singur, pierdut, fără cârmă, tot restul războiului, cu excepţia câtorva luni fericite în Mesopotamia.

Iată-mă singur şi nedorit pe străzile Marsiliei. Cei patru minunaţi interpreţi se vor duce la alte regimente, automobilul va trebui revândut şi bucătarul concediat. Cu un pahar de porto înaintea mea într'o bodegă, examinam situaţia. N'aveam nicăieri unde să mă duc. Un loc seamănă cu altul, spunea în Agra Sivanand, dar asta era în Franţa o slabă mângâiere pentru mine.

Neplăcută cum era lupta, totuşi nu putea fi mai plicticoasă ca linia de comunicaţii. Auzisem că în aviaţie viaţa e mai aventuroasă şi mai puţin inconfortabilă astfel că m'am hotărît să cer să fiu instruit ca pilot şi până atunci m'am oferit ca interpret la unul din regimentele de cavalerie indiană care se aflau deja în Europa.

Orleans era acoperit de zăpadă când am ajuns acolo ca intrepret al unui contingent indian. Am plecat mai departe răciţi şi tuşind, şi am găsit Flandra sub un giulgiu alb, cu copaci albi pe fondul unui cer albastru palid. Era un Crăciun frumos şi frigul uscat.

In primele zile ale anului 1915 vremea s'a schimbat. Intr'o după amiază ploioasă un motociclist sosi cu ordine dela brigadă şi plecă într'o clipă. Veştile pe care le adusese mergeau din gură în gură.

Buna doamnă care se îngrijea de escadronul meu vroia cu tot dinadinsul să ne pregătească masa de vreme: supă, cotlete, fasole.

« Nu se ştie când o să mai mâncaţi » spunea ea. « Ah, *mon petit Fanou* » adăuga ea vorbind pisicii « e mai bine să stai la căldură lângă foc, decât să lupţi pentru Franţa, aşa-i? ».

Singurul ei băiat era un foarte tânăr *maréchal de logis*, a cărui fotografie era aşezată deasupra căminului. Când am mai trecut pe-acolo, o lună mai târziu, am aflat dela un locuitor că băiatul fusese rănit undeva în Alsacia, şi că mama lui plecase în grabă, sperând să-l vadă, dar că ajunsese prea târziu; băiatul era *mort pour la patrie;* Fanou răcise şi murise şi ea.

N'am avut tăria să mă duc s'o văd, aşa cum ar fi trebuit să fac. Ne încolonam pe şoseaua care duce la Bethune, noaptea în ploaia măruntă, cu turbanele grele de apă şi oameni ţinându-şi lăncile cu mâini cadaverice. Picioarele ne erau de asemenea îngheţate. Cotletele de-abia mestecate, îmi apăsau grele, stomacul; calul pe care-l aveam era tare în gură şi se împiedeca mereu: era un marş cât se poate de neplăcut.

Mergeam, mergeam încet în noaptea umedă şi rece, luminaţi din când în când de proiectile luminoase, apropiindu-ne de sgomotul tunurilor. Depozite de muniţii, cantonamente, bivuacuri, un şir de camioane lung de o milă, se îngrămădeau la periferia oraşului. Ne-am oprit acolo mult timp, am descălecat, iar ne-am urnit, iar am descălecat, am mai stat într'o cafenea şi în zorii zilei, iar am pornit-o, de astă dată fără cai.

In fine, ne duceam să vedem Nemţii. Se crăpa de ziua când ne-am înşirat unul după altul ca să intrăm în tranşeele de comunicaţii. Inaintam încet şi greu prin noroi adânc, lăsând în urma noastră colaci de sârmă, bucătării de campanie, spitaluri de campanie, sperietori cu bărbi sălbatice care fuseseră soldaţi din geniu înainte de a intra în tranşee. Timp de

un ceas am mers prin șanțul întortochiat și pe urmă ne-am oprit într'o băltoacă adâncă. Gloanțe împroșcau pământul în fața noastră.

Ne aflam în bălțile din Festubert cu Nemții la 80 de yarzi de noi.

In tranșee fumam pipă și ne beam rația de rom. Oamenii noștri nu știau nimic de toată cearta asta din Apus, dar la început, prima linie nu părea să fie foarte primejdioasă și ei preferau să fie activi în tranșeele ude decât să rămâe noapte după noapte în întunericul grajdurilor pline de insecte. Cum noi nu atacam și nici nu eram atacați, singurele neplăceri erau frigul și umezeala; niciuna din ele nu era intolerabilă.

Un om din secția mea scoase un sunet asemănător cu un lătrat de câine. Când i-am desfăcut cămașa nu se vedea decât o gaură mică și totuși plămânii lui fuseseră supți afară, în spatele tunicei și bine înțeles, era mort. L-am dus în tranșea latrinelor care deocamdată era singurul loc potrivit în care-l puteam pune, și aci am călcat undeva unde pământul era moale: călcătura mea ridică în sus un picior mic și brun cu degetele răsfirate: trupe Ghurkas fuseseră acolo înaintea noastră.

Când s'a lăsat noaptea, m'am dus la postul de prim ajutor cu doi răniți. Majoritatea dintre noi ar fi dorit, bine înțeles, o rană ușoară, confortabliă. Ceea ce era omenesc. Divină era însă purtarea acelor câțiva puțini, a căror suflete se ridicau deasupra bătăliei și dădeau din puterea lor și altora, astfel încât bravura străbatea oamenii ca un curent electric. Toți dintre noi cari am fost în războiu, am văzut astfel de oameni, și clipele pe care le-au inspirat.

Dacă aş fi fost ucis în timpurile acelea, lucrul s'ar fi întâmplat numai din teama de a nu fi la modă. In schimb am căzut victimă puţin glorioasă, febrei. Un doctor în Wimereux spunea că e apendicită, un altul, bronşită. Orice ar fi fost, temperatura a scăzut în vreo câteva săptămâni şi pe urmă m'am lăsat de bună voie pradă surorilor de caritate din Mayfair. Indată ce am putut sta în picioare, m'am dus la Direcţia Aviaţiei.

O lună sau două mai târziu eram în convalescenţă şi mă întorceam din Winchester acasă, la mine în Twyford, de-alungul fermecătoarelor pajişti din St. Cross. Primăvara sosise în sfârşit. Bietele călugăriţe din Messines trebue să fi trecut prin momente groaznice. Noi eram mai norocoşi în Anglia. Şe de odată mi-am dat seama — ca şi când un proectil luminos mi-ar fi luminat gândurile — de ceea ce însemna războiul pentru mine. Nu era un războiu pentru civilizaţie (care îmi sucise mintea din locul ei), ci pentru Anglia. Vinele mele erau mândre că purtau sânge englezesc în ele. Vedeam câmpurile îngrijite, ceaţa uşoară şi opalescentă în depărtare, vitele frumoase, oile păscând, vedeam toată bogăţia şi puterea ţării. Izvoarele fizice ale fiinţei mele îmi erau revelate. Aveam aproape treizeci de ani şi învăţam să-mi iubesc ţara.

Cetitorule, poţi zâmbi, dacă vrei. Poate că ţi-ai petrecut viaţa numai în locuri cu verdeaţă. De cumva n'ai trăit în străinătate, nu vei putea face comparaţia care e îngăduită unui pribeag reîntors ; cât despre mine, nu-mi pasă câţi înaintea mea vor fi spus aceleaşi lucruri mai bine, şi nici nu aş schimba amintirea după amiezei aceleia, cu a oricărei alta din viaţa mea. Ploua. Priveam din curtea bisericei din Twyford spre râu, peste câmpuri şi mă gândeam la munca acelora cari au

intrat în pământul acesta pentru a-l face o grădină, la sângele care s'a cheltuit pentru a o păstra astfel. Eram englez, crescut ca grânele, ca iarba, ca mesteacănul sub care mă aflam, dar nici atât de bătrân nici atât de folositor ca mesteacănul. Anglia a fost pentru mine atunci o zeitate, și i-am rămas mereu credincios, într'o lume în care atât de multe lucruri sunt nesigure.

CAP. XII

IN VĂZDUH

Imbarcat pe marea Roșie, priveam peste întinderea apelor munții Arabiei, nebuloși, nesiguri, topindu-se în linia schimbătoare a orizontului. Pești zburători săreau în jurul nostru; un rechin își arăta pântecul alb, curățind marea de pești mici. Aș fi dorit bucuros să lunec pe aceste ape de agată, dacă m'aș fi întors spre front, în loc de a fi primit ordinul să mă întorc la reg. 17 de Cavalerie, care nu mai era acum decât un centru de instrucție lângă Allahabad.

Se pare că nu eram de loc din felul de oameni cari se cereau pentru aviație. Doctorii m'au ciocănit și m'au cercetat cu un aer desaprobator, și n'au spus nimic. Pe urmă am primit ordin să plec în India.

In părțile acelea, în bătaia soarelui, se luptau Arabi și Turci. Din Damasc până în Erzerum, și din Beyrut până în Basra, nu erau decât incursiuni, marșuri și răscoale. Dar fusesem trimis departe de cearta cea mare, ca să vegetez printre recruți și cai tineri.

Sir Mark Sykes, care era unul din pasageri la bord, îmi explicase războiul. Turcia va fi desmembrată, îmi spunea.

Arabii vor avea un regat al lor; Ruşii, Constantinopol. Dacă învingem la Suola Bay, unde urma să debarcăm forţe importante, războiul se va sfârşi curând... Oare? Nu-mi puteam închipui pacea în Est, acum când se pornise lupta. Răsuflarea continentelor e mai lungă decât a oamenilor; poate că niciunul din noi nu va trăi ca să vadă sfârşitul acestei nelinişti. Dar drumul meu va fi departe de focuri şi explozii...

Am închis ochii căci erau orbiţi de lumină, prea multă lumină.

Dar în Bombay, nu-mi venea să cred, când mi s'a spus că destinaţia mea nu e Allahabad, ci Basra. Fusesem repartizat ca observator în escadrila din Mesopotamia, recent înfiinţată.

Fără să mai întreb amănunte, de teamă ca nu cumva vestea aceasta minunată să fie desminţiţă, mi-am cusut pe piept insignele de observator aşa de mult dorite şi am luat vaporul pentru Bisra, fericit că eram părtaş în cele două mari aventuri ale omenirei: războiul şi aviaţia. Am debarcat în oraşul Sinbad (după ce răzbisem prin musonul golfului Persian, care răscolise adâncurile mele şi ale apelor) şi am dat peste un maior mic şi chel, brevetat de stat major, şi care nu mă aştepta pe mine, ci motoare de avion.

Am adus cu mine motoare Gnome, mă întrebă el? Ştiam să sbor pe un avion de recunoaştere Martinsyde? Cum se repera artileria în Franţa? Ştiam să lucrez cu un aparat Goerz Graflex?

De, avusesem ani de-arândul un aparat Brownie am răspuns eu prudent. Ştiam să developez şi să scot copii. Cât despre motoarele Gnome, nu ştiam nimic de ele.

« Dece ai venit aici? » mă întrebă Reilly, oarecum supărat.

« Pentrucă am fost trimes ».

« Fir' ar a dracului, am cerut un pilot pentru aparate Martinsyde, doi mecanici și două motoare Gnome, și ei îmi trimit un observator! »

« Imi pare rău. Ți-aduci aminte că am fost împreună la Sandhurst? »

« Da, mi-aduc aminte. Ai sburat vreodată în avioane Caudron? »

Eu nu văzusem încă un aeroplan de-aproape, dar mi-am adus aminte că într'un castel lângă Bethune (unde stătusem o noapte cu ofițeri din aviație), în jurul unui cocktail, cineva spusese că aparatele Caudron erau desgustătoare și că împrăștiau uleiu peste tot. Am repetat ce auzisem.

« Mai cu seamă în climatul ăsta », încuviință maiorul mângâindu-și chelia. « Nu prea văd ce o să facem cu d-ta » adaugă el. « M'au încurcat. Bănuesc că poți să reperezi baterii de artilerie grea dintr'un aparat Farman? ».

« Da », am răspuns fără șovăire.

« Bun. Doi din noi s'au pierdut săptămâna trecută — aterisaj forțat printre triburi ostile de Arabi — așa încât avem nevoie de un alt observator.

Dimineața primului meu sbor. Vârtejuri de praf agită palmierii. Vântul ridică pânze de nisip din cimitirul arab care se învecinează cu aerodromul, și temperatura e de 38° la umbră.

Să pornesc elicea? Sigur că da.

« Bagă de seamă! Are să-ți ciopârțească capul! » Stupid! Fiind sub elice, încercam s'o pornesc. Un mecanic vine să-mi ajute. Am să mă uit să văd cum face.

«Contact!» Motorul suflă şi stropeşte. «Contact!» Farman-ul începe să lucreze cu aproape toate supapele, încet, iute, mai iute, acuma cu un sgomot care-mi scutură dinţii pe când mă urc în locul observatorului, în spatele pilotului. La ce serveşte cureaua asta? Ca să mă leg cu ea? Bun, am pornit. Pământul fuge sub noi. Ne-am deslipit de el. Sburăm peste Tigrul întortochiat. Un nor de nisip galben e în urma noastră. Vântul vrea să-mi smulgă foile din carnet.

Basra apare ca un loc frumos şi răcoros între pâlcuri de verdeaţă. Jos, pe pământ, e o gaură murdară, dar de aici totul pare altfel. Acolo sunt mlaştinile Shaiba, unde s'a dat o bătălie: şi mai încolo, la stânga râului, lângă vechea grădină a Edenului, e locul unde doi dintre noi au fost măcelăriţi de Arabi, cu câteva zile în urmă.

Turaţii, elice, glisade, aterizări, Linghorm, Shorthorn, Gnome, Rhone; toţi termenii aceştia nu sunt cu neputinţă de învăţat dacă se dă cuvenită atenţie înţelesului lor. Nimeni nu ştie că nu sburasem niciodată încă, şi că până ieri nu aveam nici cea mai vagă noţiune teoretică asupra observării artileriei din aer. E foarte simplu totuşi. Trebue să dau drumul la semnale luminoase «Very» roşii, albe şi albastre pentru a indica lovitura «scurtă» «lungă» şi «bună». Bateria are fâşii de pânză pentru a indica direcţia ţintei şi ordinele comandantului: astfel L însemnă «observă direcţia», X «observă lungimea», E «repetă ultimul semnal».

De asemeni am întocmit o listă de cele necesare unei camere obscure. Am încercat aparatul Goerz Graflex.

Am aflat forţele batalioanelor, brigadelor, diviziilor turceşti. M'au învăţat cum să ţiu seama de miraj, să număr cămile, să deosebesc între àrabi şi cavalerie regulată, să cal-

culez distanţa după flacăra tunului. Milităria asta e mult mai interesantă de cum credeam.

Un vânt rece îmi străbate prin haine. Am părăsit stratul de aer cald care apasă Bisra. Aci sus e minunat. Au mai cunoscut oamenii asemenea încântare? «A sbura în aer nu e mare lucru» spunea *guru*-ul meu, «căci cea mai mică muscă poate s'o facă». Se înşela. Lumea a găsit o nouă Yoga şi va avea nevoe de trupuri multe înainte de a *împlini* posibilităţile ultimului şi celui mai mare triumf al ei.

Unde e pistolul meu «Very?» E greu să găseşti orice în furtuna asta. Bateria tocmai a tras. S'a tras o salvă scurtă. Am acuma pistolul. Un cartuş roşu. Simplu. Acuma unul alb căci au găsit distanţa bună. Am să spun pilotului să facă un viraj la dreapta, spre frontiera persiană, ca să văd dacă face într'adevăr ce-i spun eu.

«Fă pe dreapta» îi mâzgălesc pe carnetul meu şi aplecându-mă înainte, îl arăt.

El dă din cap şi virează aşa de tare încât stomacul meu sare ca un ţap negru împuşcat.

Sunt Observator. Cu zece minute mai înainte eram un vierme de pământ, ignorant. Sunt stăpân acum al unei alte dimensiuni; aerul e nădejdea mea, dragostea mea.

Neatent! Bateria a tras din nou, pe când scriam pilotului şi acuma am făcut virajul, încât nu mai pot să văd cum a tras. Care e semnalul pentru «nu am văzut»?.. Mai bine nu fac nimic. Bateria a format acum pe teren un F ceea ce înseamnă «ţinta nouă». Loviturile sunt lungi: foc albastru. Acum sunt scurte: foc roş. Din nou scurte: încă un foc roşu. Acuma lungi: foc albastru. Acuma au distanţa bună: foc alb.

Pilotul meu scrie ceva în carnetul lui.

« Ulei mult în spatele nostru ».

Da? Ce se întâmplă dacă pui ulei pe coada unui Longhorn? Pilotul arată în jos. Dau din umeri; dă şi el din umeri; în căldura asta motoarele noastre sunt nervoase ca o primadonă. Da, mai bine să aterizăm până nu se defectează ceva. De fapt cu cât o facem mai repede, cu atât mai bine, căci fiind Observator, doresc să rămân mai departe aşa, până la bătălia următoare.

Reilly are să-mi placă, şi serviciul de asemenea. Trăim cuminte, fără complicaţii sau ceremonii, în pantaloni scurţi, cămaşă şi sandale. Comandantul escadrilei e bun, şi e bun mai cu seamă generalul. « Alphonso », l-au botezat oamenii pe Sir Charles Townshead. El cântă « Spaniolul care mi-a distrus viaţa » şi e un cunoscător în şampanie şi coriste; e de asemenea meşter strateg. Oamenii îl iubesc, şi Turcilor le e frică de el căci are noroc şi e victorios.

Mergem acum în susul Tigrului într'un remorcher ale cărui table s'au încins de căldură, şi al cărui comandant e beat.

Ne încurcăm în bancuri de nisip, Arabii trag în noi, bem bere multă, mâncăm, dormim şi vorbim mai mult ca de obiceiu. Deşertul miroase bine noaptea şi strălucirea stelelor are ceva dement în ea.

« Jumbo » Fulton şi cu mine, (Jumbo e pilotul în vârstă de 19 ani, cu care sbor obişnuit) împărţim o cabină în care înnăbuşim. Discutăm bombardamente, cum se răceşte berea, dacă o să luăm Bagdadul şi ce spunea Sir Mark Sykes.

Dar înainte de a ajunge la Bagdad trebue să învingem douăsprezece mii de Turci cari se adăpostesc în tranşeele dintre mlaştinile şi canalurile care păzesc Kut-ul.

Remorcherul nostru ancorează la Sunnayat, la vreo 15 mile de Kut, pe malul drept al Tigrului. Şlepul cu atelierul fotografic soseşte a doua zi şi timp de două săptămâni fac sboruri, iau schiţe, fotografii, le developez, scot copii, şi le lipesc una lângă alta formând cu ele o hartă; în toţi treizeci de ani ai vieţii mele n'am avut atâta răspundere şi atât de mult de lucru. Temperatura continuă să fie 38⁰ la umbră: uneori năduşeala de pe frunte îmi strică o placă; uneori nu isprăvim lucrul înainte de miezul nopţii, dar suntem întotdeauna gata de sbor la răsăritul soarelui. Aci la Sunnayut suntem vreo zece mii, în corturi, cu două canoniere, şease remorchere şi douăsprezece şlepuri. Kut, e la vreo douăzeci de mile în susul apei. La cinci mile de Kut, înspre noi, la Es-sinn, trupele turceşti se găsesc deoparte şi de alta a Tigrului care în punctul acela curge cam dela vest la est. Nur-ud-din e într'o poziţie foarte puternică. Aripa lui dreaptă se sprijină pe canalele de irigaţie întărite cu tranşee şi sârmă ghimpată. Un ponton face legătura între această poziţie şi un alt sistem de tranşee în bălţile Potcoavei, la nord de râu. Pe urmă iar vin tranşee, încă o baltă mare (Suwada) şi în cele din urmă încă o milă de tranşee mai uşor fortificate. Dealungul acestor linii, dela nord la sud, se presupune că Nur-ud-din are cinci mii de oameni trupe regulate, patru mii trupe neregulate şi optsprezece tunuri. Incă trei mii de oameni sunt rezerve, lângă Kut, şi pe Tigru are şase remorchere, trei şalupe şi o duzină de şlepuri. Ţinutul e neted ca o foaie de hârtie cu excepţia canalelor de irigaţie şi a băl ţilor.

Turcii sapă pământul ca nişte cârtiţe. Un atac de front în acest teren deschis şi întărit ar fi fatal.

Totuşi Alphonso e plin de încredere. A telegrafiat la Basra în felul lui glumeţ, pentru a spune că acum când s'a apropiat de Nur-ud-Sin la o lungime de braţ, are să-l facă knock-out. Noi am făcut tabăra la Sanayat, pe malul drept al râului, pentru a-l face pe Nur-ud-Sin să creadă că atacul va veni din partea aceea; de altfel vom face acolo o demonstraţie cu o zi înainte de atac. Apoi vom trece râul noaptea cu aproape toate forţele şi vom cădea în flancul stâng al Turcilor, atacând reduta cea mai de la Nord, care e însemnată misterios cu iniţialele V. P. pe partea mea.

V. P. Asta înseamnă punctul vital pe care intenţionează să-l atace Alphonso. Nu trebue să sbor prea mult deasupra lui căci Turcii ne-ar putea ghici planurile. O singură uitătură prin binoclul care-mi tremură în mâini e tot ce am voie să fac, pe urmă cotim repede şi sburăm spre Sud în lungul poziţiilor turceşti, pe când şrapnele turceşti exploadează sub noi fără să ne facă vreun rău.

Forţele principale ale Turcilor sunt concentrate pe malul drept al Tigrului. Aici ne putem roti în voie, numărând cămilele, coborînd deasupra fortului pătrat unde bănuim că este cartierul lui Nur-ud-Sin şi dând drumul din când în când la bombe de un kilogram ca să ne subliniem prezenţa şi să plictisim inamicul.

Suntem în siguranţă, cu excepţia riscului unei pane de motor, căci avioane duşmane nu sunt. Dar doi dintre noi, cari sburau pe celălalt Farman au aterizat forţat în faţa tranşeelor turceşti şi sunt acuma prizonieri, astfel că deocamdată Jumbo, cu mine şi comandorul suntem ca nişte tineri zei de cari depinde Destinul. Nouă şi numai nouă, trecutul, prezentul şi viitorul acestei ţări se desfăşoară ca o hartă, în fiecare dimineaţă.

Dacă vederea mea ar fi mai bună, aş fi un om fericit. Dar uneori răspunderea de a privi în fugă în fiecare dimineaţă acel V. P., mă îngrozeşte. Au mai aşezat încă sârmă ghimpată? Un rând de sârmă am văzut, faţă de trei rânduri câte sunt ceva mai la Nord, de asemenea gropi cu ţepuşe în ele. Mine şi platforme pentru tunuri. Speram să-i arăt lui Alphonso o fotografie cu poziţia artileriei în dimineaţa asta, dar n'am avut ghiaţă la developat şi metolhydrochinona caldă mi-a stricat emulsia de pe placă. Asta poate costa vieţi omeneşti.

Ziua cea mare a sosit: răsăritul soarelui la 28 Septemvrie 1915. Eri după amiază, Alphonso a dat un falş atac aripei drepte turceşti. Acuma şi-a transportat toate forţele la Nord de Tigru cu excepţia a două batalioane slabe. Opt mii de oameni au făcut marş în noaptea asta înăbuşitoare pentru a ataca V. P. Restul — o brigadă de infanterie — vor ataca pentru a-l ţine pe loc, centrul turcesc, lângă balta Potcoavei.

Dacă reuşim această manevră îndrăzneaţă, vom captura toată armata turcească din părţile acestea şi vom intra în Bagdad peste o săptămână.

Ne ridicăm deasupra câmpului întunecat şi sburăm peste deşertul palid; oamenii noştri merg, merg mereu; Turcii aşteaptă şi se minunează. De data asta vom vedea V. P. aşa cum e într'adevăr. Balta Suwada începe să se zărească; în jurul ei e o ceaţă galbenă. Acum încep să disting dunga tranşeelor unde curând vor pieri oameni mulţi.

Stelele dispar; un soare roşu începe să se ridice şi tunurile bubue. Cuvintele pe care le-am scris în grabă lui Jumbo în cursul unei ore de tenziune, au supravieţuit războiului şi îmi

place să-mi aduc aminte de aceste frânturi de conversație.

« 7,05. Bombardament infernal în sectorul central. In fața generalului Delamain. Trupele noastre înaintează.

7,25. Un grup de trupe se retrage în spatele tranșeelor turcești. Nu e niciun om în linia de rezerve.

« Cavaleria pleacă din Kut. Unde e cavaleria noastră?

« Jos la generalul Delamain. 8,10. N'avem timp de pierdut. După cum se arată se pare că am cucerit poziția ».

Am învins. V. P. este ocupat de noi.

Proectile cad în jurul locului unde aterizăm, printre oameni de-ai noștri căzuți. Pe când alerg la postul de comandă al coloanei care atacă, văd băieți din Dorset și Oxford, oameni din Punjab, India Centrală, Madras, zăcând nemișcați. Răniții sunt transportați cu tărgile îndărătul liniilor. Un pâlc de prizonieri Turci trece în spatele frontului, rugându-ne să le dăm apă. In regiunea aceasta de bălți nu există apă care să nu fie sălcie.

Dar dacă am fi pierdut bătălia? Nu știu pentru ce gândul acesta îmi fulgeră prin minte în clipa izbânzii. Visez? Ce facem aici cu toții? Mă opresc din fugă și merg liniștit când mă apropii de generalul Delamain, lângă tranșeele cucerite.

E alb de năduşeală și de sare. Un marș de noapte e întotdeauna însoțit de griji și trei sferturi din forțele lui sunt rătăcite, căci șase batalioane au greșit drumul lângă balta Ataba, la Nord de noi. Era ora 7½ când și-a dat seama de ce s'a întâmplat, dar nu s'a speriat și a atacat cu restul de două batalioane. E o minune că V. P. e în mâinile noastre. Ca să-l câștigăm am pierdut 700 de morți și răniți, dar cheia poziției turcești e în mâinile noastre.

Acum ocolim ca să atacăm centrul sectorului dela Nord, unde Turcii sunt în tranşee mai puternic întărite. Dacă avem noroc putem să le cădem în spate, dar lipsa a şase mii de oameni face lucrul nesigur.

Bucăţi de braţe şi de picioare stau risipite pe marginea tranşeelor. Artileria noastră a tras foarte precis. Da, era un singur rând de sârmă ghimpată. Mă uit cu lăcomie la toate amănuntele acestui teren pe care l-am cercetat din văzduh trei săptămâni. Erau trei platforme pentru tunuri, iar nu două — a fost o greşeală a mea. Cea mai mare parte din pierderile noastre au avut loc când oamenii au fost luaţi în anfiladă din centru, dar rapoartele aviaţiei aveau dreptate când afirmau că V. P. era mai slab apărat decât celelalte tranşee. Trebue să mă grăbesc să mă duc îndărăt la Alphonso cu aceste noutăţi bune, dar care ar fi putut fi şi mai bune.

Când ajung din nou la Jumbo, îmi aduc aminte că am în centura mea un bidon cu apă, care s'a răcit în timpul sborului şi pe care am uitat s'o dau lui Delamain. Cineva trebue s'o bea. Tocmai se nimereşte să fie un bătrân sergent turc, care geme în barba lui ţinându-se de pântece. Imi goleşte bidonul, se uită la mine mirat şi recunoscător, deschide gura şi cade jos. Se spune că apa este fatală pentru un stomac rănit. L-am ucis din greşeală?

Plecăm. Alphonso îşi ia ceaiul de dimineaţă într'un fel de turn de apă de pe care crede să poată urmări bătălia îndată ce răsare soarele. Ştiu că n'are să vadă nimic decât mirajuri; dar, oricum, trebue să facă ceva, şi ceaiul îi ajută să treacă timpul. Centura lui e ticsită de cartuşe de revolver: e calm şi încrezător. Ofiţerii Statului-Major sunt gravi (în cazul unei retrageri, avem trei sute de mile de deşert în spa-

tele nostru şi numai o mână de oameni pentru apărarea comunicaţiilor), dar Alphonso nu. Ii spun că V. P. a fost cucerit, că am avut pierderi grele, că trei sferturi din forţele noastre au rătăcit drumul.

« Nu-i nimic », îmi răspunse. « Sboară îndărăt şi spune generalului Delamain că sunt foarte mulţumit de el ».

Niciun cuvânt despre cele şase batalioane pierdute. Bănuesc că el îşi închipue că au să se întoarcă. In orice caz e sigur că vom învinge.

E trecut de zece când ne întoarcem la Delamain şi-i transmitem cuvintele lui Alphonso. Batalioanele pierdute au fost zărite, după ce au ocolit Balta Ataba, la timp pentru a lua parte la atacul tranşeelor din centru.

Avem noroc. Delamain nu a reuşit încă să dea Turcii peste cap, şi oamenii noştri sunt epuizaţi de marş, de luptă şi de sete. Unii din ei — Punjabi — se furişează pe sub aripile avionului pe când raportăm lui Delamain. Ar trebui să lupte. Fiind odihnit şi cu setea potolită, am şi oarecare curaj, dar mi-e teamă de frica lor şi sunt încântat când ni se dă ordin să sburăm din nou.

Lucrurile nu se petrec tocmai bine, văzute de sus. Trupe de întărire inamice se grăbesc să treacă râul în ajutorul camarazilor lor, şi *Mejidieh* (un vas turcesc), scoboară râul dela Kut, încărcat cu trupe. Imprejurul bălţilor, Arabi călări se adună. E un lucru ciudat, să fii sus la răcoare şi în siguranţă şi să priveşti vapoare, cai târându-se pe pământ printre proiectile care explodează. Sunt cel dintâi om, şi cred, cel din urmă, care va fi văzut din aer o bătălie de modă veche.

Cavaleria noastră care ar trebui să împrăştie groaza în spatele liniilor turceşti, nu se vede nicăeri. In faţa bălţii Pot-

coava se desfăşoară o luptă. Nu putem străpunge linia cu două batalioane slabe. Au să contraatace Turcii?

Când ne întoarcem la Delamain e ora unsprezece. Nu a fost în stare să cucerească decât foarte puţin din linia inamică, şi pare cu zece ani mai bătrân de cum l-am găsit la răsăritul soarelui.

Unde dracu e cavaleria noastră? Nimeni nu ştie. Nu pot s'o descoper. Turcii îşi adună forţele fără întrerupere.

Momentul decisiv al oricărei bătălii a sosit. Vom cuceri tranşeele înainte de amiază », spuse Delamain. « Trupele din Oxford au să atace. Am să fiu cu ei. Voi doi ridicaţi-vă sus şi raportaţi-mi ce se întâmplă: e acum ori niciodată ».

Salut şi alerg îndărăt la Jumbo care aşteaptă lângă avion. Decolând, îl zăresc pe Delamain, urcat pe un cheson cu binoclul la ochi, înalt, slab, cu dinţii strânşi.

« In ei! », scriu în fugă. « Să riscăm înălţimea ».

O pădure de puşti e îndreptată împotriva noastră din tranşeele centrale, dar Turcii vor avea altă grijă decât avioanele, când trupele din Oxford vor fi în mijlocul lor cu baionetele.

Trupele noastre s'au desfăşurat şi înaintează continuu, val după val de oameni curajoşi cari merg prin focul Turcilor ca la o paradă regală. Minunat. Primul val a ajuns la tranşee. Niciodată nu voiu mai vedea asemenea lucruri. O salvă a lovit fuselajul avionului.

Jumbo e rănit la gât! Totuşi sboară ca şi când nimic nu s'ar fi întâmplat, şi sângele i se prelinge pe ceafă. Trebue să-i leg rana. Unde e bandajul de campanie? Nerod ce sunt, desfăcându-l, mi l-a prins în spate elicea. Dar am ieşit din bătaia puştilor. Mă aplec înainte şi-i strig în ureche.

« Ce? »

« Gâtul ».

Dar e prea tânăr ca să moară.

Jumbo îşi duce mâna la gât şi e uimit când vede sânge. Se mai roteşte încă odată. Adversarii par nişte furnici care se lovesc cu antenele. Unele furnici nu mişcă. Ura! Turcii părăsesc tranşeele şi trupele din Oxford îi urmăresc în fuga lor cu baioneta!

Fac semn să ne dăm jos.

Trebue să ducem vestea victoriei lui Delamain. Jumbo aterizează perfect.

« Du-te la ambulanţă cât timp dau eu raportul ».

« Fleacuri », spune Jumbo, sau cam aşa ceva.

Nu e timp de discutat.

Când mă întorc, îl găsesc mestecând un baton de ciocolată. Şi-a legat gâtul cu batista şi refuză să se ducă la ambulanţă ca nu cumva doctorul să-i interzică de a sbura. E numai o sgârietură, îmi spune el.

Băieţii din Oxford au cucerit tranşeele principale. Suntem încă departe de apă şi am avut pierderi cam mari, dar am capturat opt tunuri şi mulţi prizonieri. Delamain e aşa de obosit încât de abia poate vorbi.

Când ne întoarcem la cartierul general, Alphonso s'a scoborît de pe turnul de observaţie şi se pregăteşte de urmărire.

« Inamicul se va retrage », spune el, « şi nu vreau să-mi scape în cursul nopţii ».

E oare aşa de sigur cum arată? Totuşi, în ciuda faptului că am pierdut tot atâţia oameni cât şi Turcii, că forţele noastre sunt cam aceleaşi, că am făcut marşuri toată noaptea şi o jumătate de zi pe un soare fierbinte, pe când ei au stat linis-

ţiţi, totuşi vom învinge fiindcă Delamain şi Alphonso sunt oameni tari.

Delamain înaintează acum spre râu, şi ar putea tăia retragerea Turcilor pătrunzând între ei şi Kut. Pe de altă parte, s'ar putea să nu ajungă la râu de loc, deoarece patru tunuri Krupp şi cinci mii de oameni din trupele lui Nur-ud-Sin trec de pe malul drept al râului pe podul de vase şi sunt gata să ne atace din flanc. Din aer, văd toate acestea limpede, dar nu le pot comunica lui Delamain, pentrucă în punctul unde se găseşte nu e teren de aterizare. Trebue să încercăm să-i aruncăm de sus informaţiile.

Le scriu şi le dau drumul legate de o pânză. Pe urmă sburăm în susul Tigrului până la Kut, căutând cavaleria noastră, şi aşteptându-ne la semnele unei retrageri generale din partea Turcilor. Ne menţinem la 4.000 de picioare — căci gâtul lui Jumbo e preţios diviziei a 6-a — şi împrăştiem câteva din bombele noastre în jurul lui *Mejidieh*, încercând să le dăm drumul pe coş.

După o oră de sbor, ne întoarcem şi aterizăm pe malul Tigrului lângă Delamain. Ceasul e acum cinci şi ceva şi Delamain a câştigat încă o bătălie. A văzut la timp rezervele turceşti, s'a repezit ca un tigru şi le-a împins îndărăt. Dar oamenii sunt prea epuizaţi pentru a mai urmări; nu mai au puterea decât să se târască până la râu, să bea, să se simtă rău, şi iarăşi să bea.

Răniţii noştri şi ai inamicului sunt evacuaţi în şlepuri: sunt înnebuniţi de răni şi de sete: puţinii doctori pe cari îi avem nu pot fi aproape de niciun folos; e o scenă într'adevăr îngrozitoare: bieţii oameni se târăsc spre odăile de pansamente în mâini şi în genunchi pe podele lunecoase de sânge şi diaree.

Nu putem ajunge la Kut astăseară.

Mai sburăm încă odată în amurg. Jumbo se joacă cu vechiul Farman ca un porumbel, pe de o parte fiindcă am învins, pe de alta, fiindcă trebue să uităm ce-am văzut. Grupuri de inamici lângă Kut s'au strâns mai aproape unii de alţii împotriva bandelor de Arabi cari dau târcoale tot mai apropiate în noaptea care se lasă, flămânzi după pradă. Pe drumul care duce la Bagdad se văd grupuri de dezertori. Sunt ocupat cu harta şi carnetul meu de note.

La ora nouă, pe întuneric, aterizăm la Nakhailat. Alphonso s'a îmbarcat deja. Statul lui Major a şi socotit pierderile Turcilor: 17 tunuri, 1289 prizonieri, 1700 morţi şi răniţi. Noi am avut 1229 morţi şi răniţi. O victorie frumoasă.

Timp de 17 ore Jumbo şi cu mine am trăit cu nervii încordaţi până la limită şi Jumbo în ultimele zece, a suportat şi durerea rănii. In ceasurile acestea s'au îngrămădit şi au răbufnit neliniştea, speranţa, frica, groaza şi bucuria. Dânsul, cu mine şi cu Reilly mâncăm acum conserve de berbec şi bem cafea; vorbim puţin şi ochii mi se închid înainte de a isprăvi masa.

CAP. XIII

DRUMUL LUNG A ZILELOR PIERDUTE

Urmărirea inamicului la Es-sinn nu ne-a reuşit din cauza şlepurilor care s'au împotmolit în bancurile de nisip ale veşnic trădătorului Tigru. La Ctesiphon Turcii şi-au refăcut forţele. Grosul trupelor noastre s'a oprit la Azizieh, o tabără prăfuită cam la optzeci de mile de Bagdad şi la vreo treizeci de Turci.

Timp de două luni, în acalmia luptelor, am continuat să-mi împart timpul între deşert şi camera obscură. Dar pe la începutul lui Noemvrie 1915, se simţea că o schimbare în felul nostru de viaţă, e apropiată. Firele telegrafice sbârnâiau active. Comandanţii de unităţi se întruniseră la Alfonso în înalt consiliu. Să înaintăm ori să nu înaintăm? Trebuia luată o hotărîre, şi repede, căci, ca urmare a nereuşitei noastre la Dardanele, Turcii primeau acum întăriri. Trebuia să mergem înainte sau îndărăt. Alfonso a făcut ce se putea face pentru realizarea unui plan, pe care el personal îl socotea greşit, rechemând toate detaşamentele liniilor de comunicaţii şi pregătindu-le de atac. Inainte de luptă ne convinsese pe toţi că Bagdadul e gata să cadă în mâinile noastre. Intre timp, un pilot australian şi cu mine am fost aleşi ca să distrugem liniile telegrafice dela Estul şi Nordul Bagdadului pentru a-l izola de trupele care se îndreptau grăbit spre Sud, sub comanda mareşalului von der Goltz. Drumul dus şi întors ar fi fost cel puţin de două sute de mile şi cum avionul nostru nu putea sbura, fără să se reaprovizioneze cu benzină, decât trei ore, a fost necesar să luăm cu noi bidoane suplimentare de benzină şi ulei.

In după amiaza zilei din ajunul aventurei noastre, am stat un ceas cu mecanicii încercând detonatori, fitiluri, fulmicoton. M'am culcat de vreme şi am dormit bine, încrezător în izbândă. Va trebui să aterizăm de două ori în teritoriu inamic şi să provocăm două explozii, dar nu mă îndoiam o clipă că totul va merge bine.

Deja mă gândeam la un concediu după cucerirea Bagdadului. Mi se făgăduise că voiu fi transferat la şcoala de piloţi din Cronwell la cea dintâi posibilitate; şi îmi spuneam acum

că mă voiu întoarce cu o panglică nouă sub aripi şi cu un covor persan în bagaje.

Inainte de răsăritul soarelui, în ziua de 13 Noemvrie, australianul White şi cu mine am încărcat opt bidoane suplimentare de benzină şi patru de ulei în vechiul aparat Farman.

Ne-am urcat sus în aerul liniştit, departe de tabăra care dormea încă. Focurile bivuacului postului turcesc cel mai înaintat, se ridicau drept spre cer. Era o dimineaţă senină. Câţiva din inamicii noştri se agitau, frecându-şi ochii şi blestemându-ne, căci îi turburasem mai de vreme ca de obiceiu. Departe, spre Sud, unul din remorcherele noastre îşi căuta drumul prin apele scăzute ale Tigrului, aducând întăriri şi curierul din Anglia. Mi-am spus că voiu avea ce citi şi ce scrie la întoarcere.

Sub noi pământul era încă învăluit în purpura catifelată a luminii de amurg, dar fuselajul nostru sclipea în lumina care se revărsa peste munţii persieni. In faţa noastră era Zeur, avantpostul principal al Turcilor, cu tranşeele lui fotografiate de zeci de ori; soarele începuse acum să-şi arunce pieziş razele pe faţa brăzdată a deşertului, scoţând în relief puternic, oameni, cai şi canale de irigaţie.

Inamicul fusese activ în ultimele 48 de ore în care nu-l văzusem. In ţesătura de tranşee dela Seleucia, se vedeau acum mai multe zig-zaguri ca niciodată. Şase şlepuri înţesate de trupe erau remorcate dela Quisaibah, în josul apei, spre punctul principal al poziţiilor inamice. O mie de cămile cărau provizii la noul « V. P. ». Un convoiu tras de cai albi părea să fie german, judecând după precizia cu care se înşira. Vor fi multe de raportat lui Alfonso la întoarcere. Aş fi vrut

mult să pot observa mai bine toate aceste preparative, dar va trebui să mai aştept până mâine, poate.

Poate? Nu; cu siguranţă mâine. Agăţate de centură, aveam foarfecele de tăiat sârmă, şi în buzunarul hainei, la adăpost, dar uşor accesibile, erau creioanele de fulminat de mercur. Şoseaua care leagă Bagdadul cu Feluja se vedea cenuşie pe fondul roşiatic al terenului dimprejur. Acesta era obiectivul nostru, căci linia telegrafică se întindea paralel cu şoseaua, dar în apropierea Bagdadului am văzut o mare mişcare de călăreţi şi cămile. Va trebui să sburăm deci spre vest, în deşert.

Ne-am depărtat de Badgad care părea imens şi vrăjit sub palmierii lui, îndreptându-ne spre Euphrat care sclipea la orizont. Cele două râuri şi cinci lacuri, oraşul şi munţii, iar departe spre nord cupolele de aur din Kazimain, ar fi fost privelişti îmbătătoare, dacă, mai aproape de noi cinci sau şase mii de cămile nu s'ar fi îndreptat legănându-se spre târgul capitalei. Animalele acestea erau o pată în peisagiu.

Mă simţeam ca la începutul unei curse, aşteptând semnalul de pornire.

Ne-am rotit, scoborîndu-ne, spre punctul cel mai singuratec al liniei telegrafice aşa cum o vedeam, într'un loc numit mormântul lui Nimrod. Peste două minute ne vom cunoaşte soarta.

Voiu trece însă peste următorii doi ani, fără vreun comentariu, căci anii aceia au un loc aparte în viaţa mea. Dar cum nu pot lăsa cetitorul la mijlocul drumului, voiu repeta ceea ce am scris deja, pentru a duce la sfârşit povestirea acestei isprăvi.

« Am aterizat perfect şi avionul alergând pe roţi se îndrepta spre stâlpii de telegraf. Eram aplecat, căutând jos lângă mine o încărcătură de fulmicoton, când am simţit o uşoară ciocnire însoţită de sgomotul uscat şi scurt al lemnului rupt. Ne oprisem.

« Am sărit afară din avion încă încredinţat că totul era bine. Şi de odată...

« De odată am văzut că extremitatea aripei noastre stângi se lovise de un stâlp de telegraf. Şi chiar atunci, nu-mi dădeam seama decât cu încetul, de proporţiile dezastrului nostru. Nu-mi venea să cred că stricasem ceva vital. Pilotul era totuşi sigur. Zilele noastre de sburători erau sfârşite. Faptul că ne ciocnisem avionul era datorit mult mai mult nenorocului decât greşelei pilotului. « Câmpul de aterizare neaşteptat de neted precum şi un vânt din spate pe care nimeni nu l-ar fi putut prevede, au provocat dezastrul. Nu era nimic de făcut. Nimic de făcut decât să ne îndeplinim misiunea.

Am alergat spre un alt stâlp de telegraf, lăsând pilotul să vadă dacă nu cumva, prin vre-o minune, am putea sbura îndărât la siguranţă cu avionul nostru.

Până să isprăvesc de aşezat explozivul în jurul stâlpului, vreo câţiva călăreţi arabi cari observaseră aterisajul nostru, au început să tragă în noi. Am aprins fitilul şi m'am întors la avion unde pilotul mi-a confirmat toate temerile.

« Curând am auzit o detunătură puternică; încărcătura de exploziv operase şi stâlpul era rupt în două.

Se vedeau acum călăreţi sosind din toate colţurile deşertului. La sgomotul exploziei, oamenii călări au întors caii şi au rupt-o de fugă iar cei cari erau pe jos s'au aruncat la pământ. Ca să-i încredinţeze şi mai mult în puterea noastră de

atac, pilotul de pe locul lui le răspundea cu focuri trase repede unul după altul.

« Intre timp am luat o nouă provizie de fulmicoton şi m'am reîntors la stâlpul distrus. Această a doua încărcătură am aşezat-o în jurul izolatorilor şi a sârmelor, pentru a face reparaţia mai anevoiasă. Pe când eram astfel ocupat, am observat în jurul meu cum nisipul era uneori stârnit de gloanţe. Focul crescuse în precizie şi în intensitate. Aşa de precis devenise acum, încât bănuiam că Arabii (cari nu pot nimeri nici-o claie de fân) au fost întăriţi cu trupe regulate.

« Am aprins al doilea fitil şi apoi am alergat cât am putut mai repede pe distanţa celor 100 de yarzi care mă despărţeau de avion, unde mă aştepta camaradul şi adăpostul.

« Bang!

« A doua încărcătură explodase. Sârmele rupte şi răsucite au ajuns până în jurul avionului. Izolatorii erau praf.

« Fără îndoială stricăciunile vor cere câteva zile pentru a fi reparate: până aici toate bune ».

De aici înainte însă a fost rău. Oamenii cari ne capturaseră erau Arabi Shammar cari discutau între ei dacă trebue să ne taie capul sau să ne ducă vii la comandantul turcesc din Suleiman Pak în schimbul unei modeste recompense. Din fericire pentru noi, un detaşament de poliţie călare al Turcilor a sosit acolo pe când discuţia era în toiu şi ne-a hotărît soarta luându-ne dela Arabi. Am fost duşi în triumf în Bagdad unde populaţia ne scuipa în faţă.

Pe urmă, în timpul atacului englez la Ctesiphon, am fost trimişi în nord la Mosul şi închişi într'o fortăreaţă acolo. Astfel, am trecut din lumea oamenilor vii, în viaţa de închisoare.

Nu ar fi în puterea mea să scriu adevărul asupra celor 24 de luni care au urmat, chiar dacă aş dori. Şi nu doresc. Prizonierii văd războiul fără strălucirea lui. Curajul şi camaraderia câmpului de bătaie e departe de ei. Au de-a face cu oameni cruzi, şi ei înşişi se înăspresc. O cronică a acestor ceasuri pierdute şi mizerabile, ceasuri de murdărie şi de beţie, de sălbăticie şi stupiditate ar fi nu numai neinteresantă, dar şi depărtată de subiectul meu.

Voiu aminti deci numai două incidente: a scrie mai mult ar fi de prisos, a scrie mai puţin ar fi să uit că din patrusprezece mii de prizonieri de războiu în Turcia, numai vreo trei mii s'au întors în Anglia.

Am văzut un grup de douăzeci de soldaţi englezi cari făcuseră drumul pe jos dela Kirkuk, peste munţi, ajungând la căzărmile din Mosul muribunzi. Erau literalmente schelete vii şi au adus cu ei trei schelete moarte. Unul din oamenii vii făcea semne jalnice de foame, ducând ciotul unui braţ în care mişunau viermi, spre gură. Curând a murit într'un acces.

Pe urmă a urmat cel mai trist ceai la care am asistat vreodată. Cumpărasem sentinela ca să ne dea voie să dăm la doi din oamenii aceia câte o bucată de pâine şi unt de bivoliţă pe care ni-l procurasem cu puţinele noastre mijloace. Invitaţii noştri ne-au povestit că erau ţinuţi într'o pivniţă în care de-abia era loc de stat jos. Nu li se dădea decât pâine şi apă. Nu se puteau spăla. De trei ori pe zi aveau voie să se ducă la latrine, şi câteodată deloc, căci dacă un prizonier poseda un lucru pe care-l dorea sentinela, nu i se dădea voie, până când obiectul nu era în posesiunea sentinelei.

Unuia din oameni i s'a făcut rău şi a leşinat. Celălalt explica, cum din cauza lipsei de hrană, ceea ce le oferearn acuma

era prea mult. Australianul White care era cel dintâi gata la o faptă bună, a purtat în spinare pe acela căruia i se făcuse rău până la pivniță, și-a stat lângă el cât a putut și cât l-a lăsat sentinela cumpărată. Dar era în zadar. Când s'a întors hainele lui erau pline de insecte, căci păduchii părăsesc pe acei cari sunt pe moarte.

Când ni se plătea solda și aveam ocazia să cumpărăm sentinela, ni se strângea inima căci trebuia să alegem pe care din ei vom încerca să-l salvăm. Unii erau prea secătuiți ca să le mai poată fi de vreun folos ajutorul, alții erau în stare să trăiască și fără hrana noastră introdusă prin contrabandă. Dar n'am putut face decât foarte puțin pentru ei, căci am fost transportați la Alep și de acolo la Afion-kara-hissar « orașul negru al opiumului », în centrul Anatoliei.

Soldații supraviețuitori ne urmau. Mulți erau bătuți de sentinele până erau uciși și apoi desbrăcați de tot ce aveau. Alții, mai fericiți, mureau peste noapte când convoiul se oprea pentru odihnă.

Pedeapsa unui criminal este fixată, dar acea a unui prizonier de războiu nu este. Stabiliți în Afion-kara-hissar, viitorul părea un drum nesfârșit, care nu duce nicăeri. Primăvara a venit și zilele se urmau într'o înșiruire la care noi, închiși în cușcă, nu luam parte. Știu acum pentru ce bețivii beau, și ce simt canarii în colivie, cum știu și cum sunt ploșnițele. Oricine a servit în războiu e familiarizat cu păduchii. Puricii sunt sprinteni. Dar nici viespile, nici țânțarii, nici lipitorile, nici scorpionii nu au însușirile satanice ale ploșniței.

Strivești o ploșniță și se face o pată de sânge, — propriul tău sânge. Aprinzi o lumânare, și vezi alergând sub pernă

cinci sau șase inamici; după ce-ai ucis tot ce-a fost vietate te culci din nou cu nădejdea că vei adormi. Dar miroasă îngrozitor când sunt moarte și mâncărimea mușcăturilor lor le păstrează vii în amintire. Curând, cu coada ochiului, vezi din nou mișunând monștrii. Sunt fără sfârșit. Le ucizi în pat și sar pe tine de pe pereți. Le strivești câte cinci câte zece, și ele tot mai vin din crăpăturile unde au stat luni, — poate ani de zile — la pândă după mirosul de trup viu. Se îngrașă cu cei tineri: dintre două victime o aleg pe cea mai sănătoasă. Ele nu-ți sug numai sângele, dar îți sapă credința în Dumnezeu.

In aceste împrejurări m'am apucat de Yoga. Ceea ce-mi spusese *guru*-ul meu era destul de puțin, dar puținul acela la un loc cu mai multe cărți pe care le cetisem și răgazul nesfârșit al zilelor acelea, mi-au îngăduit să practic un anumit fel de respirații și de contorsiuni pe care nu le-aș fi încercat în cursul unei vieți active. Miezul în Yoga, este timpul. Exercițiile trebuesc repetate până când devin obicei. La început eram ispitit să mă îndoesc de rezultate, pe urmă au început să se întâmple lucruri surprinzătoare.

« Șederea în cap » era un exercițiu ușor pe care-l învățasem la Sandhurst. Dar executat după prescripțiile yogice, mi se părea într'adevăr că-mi spală creerii. Simțeam puțină amețeală, uneori o ușoară durere a fălcilor, dar în același timp simțeam și o reală plăcere în această poziție pe care desigur că au adoptat-o deseori rudele mele ancestrale.

A sta drept 16 ore pe zi nu e natural pentru măruntaele omenești: e bine din când în când să rămâi atârnat invers.

Pe urmă am încercat un exercițiu de respirație. Primele sensații mi-au provocat amețeală, dar curând am simțit un

fel de limpezire a gâtului, a ochilor a urechilor şi a creerului. Inima la început bătea mai repede şi apoi şi-a încetinit mersul. După trei grupuri de respiraţii — fiecare grup de 21 de răsuflări — am încercat încă un grup de respiraţii, de data asta mai iute, până când m'am îmbătat de oxigen şi am început să mă tăvălesc râzând.

Dar toate asta sunt ca şi când aş încerca să descriu o călătorie în lună.

Aşezat şi relaxat în întregime în trupul meu (şi nu în afară de el cum spun mystologii), mă vedeam uneori pe mine însumi, impersonal. Viitorul era la picioarele mele. Il priveam ca un călător curios, ştiind că în unele din regiunile lui nu voiu putea trăi niciodată cu creerul meu volatil; iar în altele eram destinat a fi folositor. Mi se părea că atunci încetez de a mai răsufla, ca cineva care îşi reţine deodată respiraţia în faţa unei frumuseţi brusc revelate; dar această oprire a inimei (dacă într'adevăr era o oprire) o simţeam cu linişte şi deliciu, ca o alunecare în pace desăvârşită.

Şi am început să-mi dau seama cu smerenie de a milioana parte din ispitele în deşert. Când Christos a văzut împărăţiile lumei înaintea lui, poate că a cunoscut, cu neînchipuit mai multă putere, această limpezire a minţii prin care trecusem şi eu.

In entusiasmul meu, am practicat intensiv *bhastrika*, mereu şi mereu ridicându-mi pulsul la 110, 130, 140 şi mai mult. Nu cumva telescopul plămânilor ar putea descoperi steaua lui Christos? Vârful unuia din degetele mele s'a învineţit, şi nu mai puteam dormi. Când am încercat a doua zi şederea în cap pentru a-mi înviora circulaţia sângelui, am leşinat.

Atunci am încercat contorsiunile *mudra*. Această blândă măcinare a măruntaelor excită astfel echilibrul thermostatic încât ucenicul în Yoga începe să transpire din belșug și odată cu această deschidere a porilor se coboară sentimentul detașării de învelișul fizic, sentiment care poate fi (și deseori este) considerat ca o revelație a Dualismului. Lucrul acela care se încolăcea în jurul lui însuși era evident un Eu subordonat, căci îi puteam porunci să meargă mai iute sau mai încet, sau să se oprească, sau să se încolăcească în sens contrar. Trupul meu nu era Eul meu; și realizarea prin simțuri a acestui adevăr obiectiv însemna un punct de oprire la care mulți cercetători, mi se pare, sunt mulțumiți să se odihnească.

După două minute eram un Dualist plictisit. Dar la urmă s'a produs o schimbare. Perseverând, o inteligență directoare a luat în stăpânire conștiința mea, răsucindu-mă fără vreun efort aparent din partea mea; și această inteligență era într'adevăr Eul, conținând toate virtualitățile și puterile. Aruncându-mi ochii pe ceas am văzut cu surprindere că trecuse o jumătate de oră.

Mă aflam într'un alt curent de Existență, și nu mai eram un Dualist.Timpul, în loc de a rămâne locului, alerga de-a-lungul trupului meu. Spațiul, în loc de a despărți obiectele, le unea. Deosebirea între Creator și creatură se topea în neființă. Ideea dificilă a unui suflet individual comunicând cu cosmosul se ștergea în seninătatea încrezătoare a Unității. Eul care se răsucea era doar o reflexie a Eului adevărat: sângele curgea în fiecare vână, sufletul era al lumii: era înfățișarea adevăratului soare al creației.

* * *

Vara în ţinuturile deschise ale Anatoliei. Femei ieşeau afară la câmp să îngrijească de semănăturile de maci roşi şi albi care se întindeau până la munţii din zare. Unele din ele erau drăguţe, altele obişnuiau să ia cu ele pe câmp soldaţii cari ne păzeau. Noi rămâneam în închisoare.

Toamna, stoluri de berze s'au oprit la Afion-kara-hissar; rotindu-se cu miile deasupra noastră, s'au aşezat în cele din urmă lângă stânca neagră, profilându-se întunecate pe cerul apusului de soare, cu un picior ascuns sub aripă şi capetele întoarse. Mă gândeam visător la berzele acelea, la minunata lor călătorie şi la Polly, o fată din câmpurile de maci.

Dar visam mai ales la libertate şi plănuiam cum s'o recâştig. Ar fi fost comparativ destul de uşor să scăpăm de sub paza sentinelelor, dar Afion-kara-hissar era despărţit de coastă printr'o regiune în care mişunau bandiţii şi dezertorii. Mai mult încă, odată ajunşi la coastă, erau numai câteva locuri de unde se putea ajunge la insulele greceşti, şi aceste locuri erau păzite de aproape.

Am discutat chestiunea cu diferiţi prieteni — în special cu Robin Paul — şi am ajuns la concluzia că cel mai bun şi probabil singurul plan de scăpare era un drum indirect. Intâi trebuia să ajungem la Constantinopol. Capitala era pentru noi puntea de trecere spre libertate: am simulat boala; am încercat să mituim pe un doctor grec; ne-am provocat chiar răni în diferite părţi al trupului, dar scăparea noastră nu a fost posibilă decât după ce am început să fumez opium cu interpretul ataşat la biroul comandantului turc. Nu pot spune că l-am mituit, dar prietenia lui m'a ajutat să mituesc pe alţii.

Nopţile acelea în care eram culcat pe o sofa alături de el, *couché à gauche*, cum spun fumătorii de opium, vor rămâne

una din cele mai ciudate amintiri ale mele. Divanele, grămada de perne, pipele, profilul gazdei mele pe când se apleca deasupra flacării verzui a lămpii care ardea pentru zeul căruia el îi dăruise inima, și stăpânirea acestui zeu peste ființa lui, când o pipă urma altei pipe; și beatitudinea privirii, când ochii lui găseau lumea viselor în care domnesc regii macilor, toate acestea îmi par acum străine ca o piesă de teatru, și totuși am văzut, am simțit și am făcut multe lucruri neobișnuite în decursul acelei luni de prefăcătorie. Și în loc să citesc filosofie sau să joc șah eram angajat într'un joc a cărui miză era libertatea.

Ajungând la spitalul Haidar Pasha, după ce cheltuisem aur mult și oarecare viclenie, punga mea era goală. Aveam nevoie de două sute de lire turcești pentru a putea trece în contrabandă până la Odesa, și nu posedam decât două.

Totuși erau și alte drumuri spre libertate, decât acel al mării, și când Robin și cu mine am fost transferați la patriarhatul armenesc în Psamattia (o mahala în Constantinopol), s'a ivit prilejul să ne ascundem într'o casă creștină din oraș.

Planul pe care-l făcusem era simplu. Fereastra odăii în care eram închiși era croită într'un perete, aparent abrupt. La primă vedere scăparea pe-acolo părea cu neputință, dar de fapt sub marginea ferestrei era o ornamentație a peretului pe care se putea sprijini piciorul și mâna, dându-ne posibilitatea să ajungem la un acoperiș vecin. De-acolo puteam merge pe alte acoperișuri până într'un loc de unde puteam sări jos, fără a mai fi văzuți de sentinele.

Planul era bun căci era neașteptat. A te cățăra pe o fereastră sub ochii a șase sentinele părea absurd, dar știam

că sentinelele ca și alți oameni privesc rareori mai sus de înălțimea lor, și rareori încearcă să privească lucruri la care nu se așteaptă.

Și astfel în noaptea hotărîtă (și las cetitorului sarcina de a ghici prin câte pregătiri am trecut — prin ce subterfugii ne-am procurat un plan al orașului — emoția fabricării frânghiilor — nesiguranța așteptatului — pregătirea complicilor — tocmeala cu chelnerul grec care trebuia să ne găzduiască), ne-am scos ghetele, ne-am înfășurat cu frânghie de mijloc, ne-am umplut buzunarele cu ciocolată — cu un Bœdecker, o busolă, un pistol; am băut în sănătatea noastră rachiu, și am stins lampa ca și când ne-am fi culcat. Acesta era semnalul pentru un complice al nostru, care ne făgăduise să țină de vorbă sentinelele din fața casei noastre.

Ghemuiți sub marginea ferestrei, așteptam. Cele patru sentinele drept sub noi, ședeau pe o bancă, vorbind și fumând. Alte două sentinele erau la o sută de pași în susul străzii. Am auzit vocea veselă a camaradului nostru, oferind țigări sentinelelor celor mai apropiate de noi. Acesta era semnalul.

Robin a ieșit întâi, și eu l-am urmat o clipă mai târziu. Așteptarea fusese cu neliniște, dar în momentul când eram cu picioarele pe ornamentația peretului (cum am mai binecuvântat arhitectul care o plănuise!) frica a dispărut, și nu a mai rămas decât emoția aventurei. Pe când ne strecuram de-a-lungul zidului, ca niște muște, un trecător pe stradă ne asvârlea fumul de tutun aproape drept în nas. Dar nimeni nu a privit în sus.

Am ajuns la adăpostul acoperișului, surprinși că planul ne reușise, și din adâncul inimei recunoscători. Foarte cu grijă, acuma când ce fusese mai greu trecuse, ne-am stre-

curat spre libertate. Distanţa până la pământ era mai mică de cum o socotisem noi, şi căţăratul mergea încet; ca să ne putem folosi de ascunzişul nostru trebuia să stăm pe burtă. După ce un ceas am înaintat în felul acesta, am găsit locul unde am fi putut scoborî frânghia, dar am descoperit acolo că drept de partea cealaltă a străzii, un ofiţer din corpul pompierilor stătea la geamul deschis tocmai deasupra noastră. După felul în care se uita mereu, era evident că aştepta pe cineva la un rendez-vous. Se uita cu atâta atenţie, încât la un moment dat am crezut că ne-a văzut, cum de altfel era foarte posibil, căci fereastra lui era la acelaşi nivel cu acoperişul nostru şi numai la vreo câţiva metri depărtare.

Intre timp însă luna începea să răsară şi gata să ne inunde într'o lumină în care nici chiar un ofiţer amorezat al brigăzii de pompieri din Stambul nu ar fi putut să nu ne vadă. Timp de încă o oră preţioasă a aşteptat acest Romeo plicticos, pe când noi discutam pe şoptite între noi şi blestemam lipsa de punctualitate a femeilor. In cele din urmă, tocmai când ne hotărîsem să ne încercăm norocul şi să lăsăm frânghia în jos, (căci brâul de umbră care ne apăra se subţiase la câţiva ţoli), Romeo începu să caşte, să se întindă şi să privească spre pat. A ezitat, a mai căscat odată şi apoi a renunţat la Julieta.

Momentul nostru sosise.

Am fixat frânghia sus şi ne-am ridicat în picioare. Circulaţia pe stradă încetase. Luna era în spatele nostru şi-şi trimetea lumina drept în ochii sentinelelor noastre. Dacă ne-ar fi văzut şi ar fi tras în noi, am fi fost în orice caz ţinte nesigure.

Am răsuflat adânc şi m'am lăsat pe frânghia în jos, lovind pe când scoboram, firma unei prăvălii, ceea ce a produs un

sgomot hidos de tinichea lovită. Robin, care urma, şi-a tăiat în grabă mâinile până la os.

Cu tot sgomotul, nimeni n'a mişcat. Un câine lătra undeva. Iată-ne deci liberi, într'o stradă pustie. Toată lumea era înaintea noastră.

O clipă înainte ni se părea că toată lumina din univers strălucea peste noi; şi sgomotul pe care-l făcusem îmi suna încă în urechi.

Cetitorule iubitor de libertate, îţi poţi închipui oare miracolul care se petrece într'un prizonier care-şi recâştigă libertatea după ce a fost doi ani şi jumătate prizonier în închisorile turceşti?

Eram cei mai fericiţi şi cei mai mândri oameni din lume în noaptea acea de Iulie. Anii de închisoare dispărură într'o răsuflare. Am aprins ţigări, şi am pornit-o înainte prefăcându-ne germani şi cântând:

Lieb Vaterland magst ruhig sein
Fest, steht und treu die Wacht am Rhein.

Numai odată am crezut că vom fi din nou prinşi. Pe când treceam pe lângă moschea Fatih, am auzit în urma noastră sgomotul pietrişului răscolit de o trăsură care venea în goana mare spre noi; ne-am ascuns repede în nişte ruine, aşteptând; tremuram ca şi când aş fi avut un acces de friguri. După toate câte le reuşisem, garnizoana din Psamattia putea totuşi să ne mai prindă încă.

Luna ajunsese la zenit; priveam în sus şi aş fi dorit să fiu unul din norii uşori care-i acopereau uneori lumina. O pisică ne-a văzut, s'a oprit, ne-a cercetat cu ochii ei sticloşi,

apoi trăsura trecu, fără pasageri, cu birjarul beat. Sgomotul ei se pierdu în nopate.

Am ieşit din ascunzătoarea noastră şi ne-am văzut de drum pe străzile vechiului Stambul, prin umbra viţelor, în siguranţă, liberi şi triumfători.

CAP. XIV

CRĂCIUN 1918

Nu aş putea reda toată emoţia acelei evadări, căci ar părea, după cum a şi fost în realitate, destul de anemică. Sute de prizonieri s'au strecurat prin sârmă ghimpată, au scăpat de câini poliţişti, au călătorit deghizaţi distanţe mari. Dar pentru mine, prima mea evaziune a fost mai mult decât o scăpare de sub paza Turcilor: m'am liberat pe mine însumi de un « complex de inferioritate ».

Am bătut încetişor la uşa casei din Sirkedji, unde aranjasem să ne ascundem; pe urmă ne-am retras în umbră, gata la orice: bun sosit, trădare, şantaj.

Nimic nu se mişca. Eram gata să batem din nou când uşa se crăpă uşor, şi zării un ochi la înălţimea mijlocului meu.

« Putem intra? »

« Sunteţi prizonierii cari au evadat? », întrebă vocea unui copil, şi adăugă bănuitor « vă aşteptam acum două ceasuri » (era ora patru dimineaţa).

« Mai bine mai târziu decât de loc », spuse Robin.

Uşa se deschise repede, şi am găsit o întreagă familie de oameni prietenoşi. Temistocle, chelnerul grec, mama lui,

mătuşa lui, bunicul lui şi cei doi gemeni cari ne primiseră.

Ne-am strecurat sus pe scară, având grijă să nu trezim pe ceilalţi locatari ai casei, cari, după cum spunea Temistocle, fugeau şi ei de justiţie. Când i-am plătit cele 50 de lire turceşti pe care i le făgăduisem ca preţ al găzduirii noastre pentru o săptămână, ochelarii lui s'au aburit de emoţie.

« Toată lumea duce lipsă de hrană aici », spuse el gânditor. « Chiar cei dela poliţie sunt flămânzi şi caută bacşişuri. Eri, unul din ei mi-a spus « Pentru Dumnezeu găseşte-mi să arestez pe cineva ».

« Ce-ai răspuns? », l-am întrebat.

« I-am spus că am să caut. Dar bine înţeles nici nu mă gândeam la aşa ceva. Numai că trebue să fii prudent cu poliţia ».

« Da, trebue să fii foarte prudent. Şi unde o să dormim? ».

Ni se arătase o odaie foarte prost ţinută, cu o icoană şi un pat obosit.

« Aici », spuse Temistocle « sora mea cu mine şi cu gemenii o să dormim în altă parte ».

« Va să zică?.. »

« Oh, da, chiriile sunt mari şi suntem oameni săraci ».

Aşa încât ne-am svârlit pe pat, prea obosiţi ca să ne mai desbrăcăm, şi am dormit somnul oamenilor liberi..

In clipa următoare, cum mi s'a părut, deşi în realitate trecuseră trei ore, gemenii ne-au trezit şi ne-au dus jos în cămară să luăm cafeaua cu lapte.

Toată dimineaţa am rămas acolo, aţipând uneori şi gata să sărim în haznaua de apă dacă ar fi venit poliţia. « Ultimul prizonier evadat pe care l-am avut, stătea acolo toată ziua

ne-au spus gemenii. « Era un falșificator și și-a lăsat sculele în apă ».

După-amiezile, ne simțeam în siguranță, și după ce trimeteam gemenii sus ca să cerceteze dacă nu erau alți chiriași pe acolo, ne duceam în odaia noastră de culcare și discutam situația.

Puteam pleca din Constantinopol în multe feluri. Robin Paul s'a hotărît să-și încerce norocul pe uscat și după multe intrigi, a decis să se îmbarce pe o corabie grecească care transporta pepeni pentru Rodosto. Când ne-am despărțit, era deghizat ca un cerșetor arab, și arăta așa de urît cu fața lui înnegrită încât îmi era frică să nu-l aresteze îndată ce-l vor vedea. Dar un amănunt genial l-a salvat: ducea cu el o oală cu iaurt și o jumătate de castravete, ceace-i dădea aspectul unui om sărac dar cinstit în căutarea unui loc potrivit unde să poată mânca.

Planul meu era mai confortabil, cu toate că nici al meu nici a lui Robin nu au izbutit. Trebuia să părăsesc Constantinopolul ca servitor al unui prinț rus care urma să fie repatriat în Tiflis, iar de-acolo aș fi plecat la Bagdad. Din nenorocire Prințul nu s'a putut ține de vorbă și pe Robin l-au prins la Malgara. Merita mai mult noroc.

Cât despre mine, îngerul păzitor al prizonierilor de războiu evadați, anume Miss Whittaker (acum Lady Paul) m'a luat sub aripa ei protectoare și m'a îmbrăcat în guvernantă germană, ca să mă pot apropia de prinț fără a trezi bănuiala detectivilor care-l supravegheau. Planul acesta a izbutit parțial, căci l-am putut vedea, dar Constantinopolul, în care se ascundeau două zeci de mii de oameni gata să-și vândă sufletul ca să scape, era un oraș în care era mai ușor să trăiești

decât să fugi. Intr'o noapte, Eveline Whittaker mi-a trimis vorbă că Prinţul fusese îmbarcat în grabă, fără a mai avea timpul să-şi ia ziua bună (sau să-mi restitue banii pe care îi împrumutasem) şi că prin urmare trebuia să-mi croiesc din nou alte planuri.

Nu mai avea niciun sens acuma să mă deghizez în femee, şi prin urmare am devenit mecanic ungur, cu ochelari, cu o pălărie veche în cap şi musteţile înnegrite. Atunci am început să-mi dau seama cât e de uşor să trăeşti necunoscut într'un oraş mare.

Situaţia la Constantinopol atârna de un fir de păr; o explozie de cauciuc ne făcea să credem că revoluţia izbucnise în fine; discutam cu însufleţire de iminenta cădere a lui Enver paşa; am luat parte la o întâlnire de conspiratori în pivniţa unui hotel unde discutam cum am face să grăbim desfiinţarea comitetului « Uniune şi Progres ».

« O să-i crucificăm pe Turci », spunea un grec « şi o să-i mâncăm bucăţică cu bucăţică ». Pe urmă se auzea soneria şi oratorul, care era chelner, se grăbea să servească clienţii.

Puşti ruginite erau despachetate, de asemenea un steag de matasă brodat de fecioare creştine şi care urma să fâlfâe în vârful moscheei Sofia după ce semiluna va fi fost scoborîtă. Entusiasmul e contagios, şi cu cât trecea noaptea începeam să simt că ajutam să fac Istoria. Mai bucuros încă m'am simţit când prietenii mei îmi onorau cecurile (scrise pe foi rupte dintr'un carnet) până la suma de 500 de lire turceşti. Semnătura mea particulară avea, se vede, mai multă valoare pentru ei decât bancnotele turceşti.

Având bani mulţi, mi-am cumpărat întâi un pasport falş dela prietenul lui Temistocle (un document impunător,

stampilat, sigilat, semnat de guvernatorul oraşului care certifica între altele că eram scutit de serviciu militar din cauza unei insuficienţe cardiace), şi pe urmă am aranjat cu un anume Lazz, să-mi procure o barcă cu motor care să mă ducă până la Poti sau Odesa.

Acest Lazz a fost pieirea mea. Ne-am întâlnit în casa lui Temistocle şi eram pe punctul să-i număr o sută de lire, când am auzit semnalul convenit de alarmă, după care detectivi şi poliţişti au năvălit în casă. Am încercat să fug spre haznaua de apă, dar drumul era închis. Peste câteva clipe a apărut Temistocle cu doi poliţişti: ochelarii îi erau sparţi, un ochi îi era învineţit şi nasul plin de sânge; gulerul îi fusese rupt. Tremura cumplit de tare şi protesta că nu mă văzuse niciodată, dar nimeni nu-l credea.

Şi astfel cinci săptămâni de plănuiri s'au sfârşit într'o mică şi tristă procesiune compusă din doi copii înspăimântaţi, o femee care plângea, un biet grec şi încă vreo câţiva indivizi, cari se îndreptau cu toţii spre închisoare centrală.

* * *

Cum am fost întâi închis într'o celulă subterană cu criminali de rând (pasportul falş fusese găsit în buzunarul meu), şi pe urmă singur; cum m'am împietrenit cu un nepot al Sultanului, prizonier şi el ca şi mine, condamnat la o lună de detenţiune pentru că îşi împuşcase profesorul; cum acest tânăr avea un eunuc negru care îmi aducea struguri şi romane franţuzeşti; cum am fugit din nou Robin şi cu mine, şi cum, două săptămâni înainte de armistiţiu am furat automobilul generalului Liman von Sanders (un Mercedes pe care l-am ascuns în curtea din spatele casei în care locuiam),

toate acestea par așa de improbabile încât nu le voiu povesti amănunțit.

*
* *

Stăteam întins în pat în dimineața primului ajun de Crăciun al păcii, privind cum se jucau luminile focului pe arama vasului cu apă caldă. Afară se auzeau muzicanți ambulanți.

Cu puține luni în urmă, tremuram pe câteva scânduri într'o pivniță cu podeaua plină de coji de pătlăgele și resturi de pâine, cu guzgani și oameni plini de râie, drept tovarăși. Unul din prizonieri era țintuit de perete cu lanțuri la mâini și la picioare.

« Omul se deprinde cu toate », îmi spunea, « numai cu bătaia nu. Sunt aici de doi ani, acuzat de spionaj (n'au să cunoască niciodată adevărul), și am început să-mi pierd puterile. Dar Dumnezeu e mare. Dacă nu mă bat din nou, am să trăesc ca să mă pot răzbuna ».

L-au bătut totuși din nou, și am văzut cum, când m'au închis singur, într'o celulă sus; fereastra răspundea în curtea unde se petrecea lucrul.

Gleznele i-au fost legate de un stâlp subțire și stâlpul așezat apoi pe umerii a doi oameni așa încât capul prizonierului atârna în jos. Un paznic îl bătea la tălpi cu un băț gros cât închietura mâinei. A leșinat, dar bătaia continua, căci sentința era de 50 lovituri. Dacă ar fi supraviețuit e probabil că nu ar mai fi fost în stare să stea în picioare vreodată, căci oasele îi erau complet sfărâmate. L-au desfăcut și l-au întins pe spate, dându-i să bea apă, dar el nu mai mișca, căci murise.

In Turcia era un spion mai puțin.

Cât de imposibile îmi par acum toate acestea! Şi totuşi de sigur că în închisoarea aceea mai erau şi alţii ţinuţi în lanţuri şi bătuţi la tălpi. Astăseară n'am să mai vânez ploşniţe şi mâine n'am să mă trezesc în sunetul goarnei pentru apel. Văzusem de ajuns pentru o viaţă de om, şi ură şi amărăciune şi putregaiu. Perna mea mirosea a levănţică.

CAP. XV

SFÂRŞITUL SPORTULUI ŞI AL MILITĂRIEI

Luni de zile am stat în Londra, bolnav. Când în cele din urmă mi s'a îngăduit să mă reîntorc la regimentul meu, am nimerit peste un alt războiu.

Nădăjduiam că voiu avea destul timp liber pentru a călători prin India şi astfel, să-i cunosc mai bine oamenii şi filosofiile. Şi de fapt m'am pomenit scos afară, ca un peşte prins în undiţă, din apele Yoga-ei, pe platourile aride ale frontierei de nord-vest. Singura mea consolare era că acum comandam propriul meu escadron, fiind maior.

In Wazinstan am descoperit că aveam de două ori mai multe trupe decât avea Wellington la Waterloo. Noi plăteam £ 30.000 pe an în subvenţii la diverse triburi pentru a avea pace (secţia de Afridii a lui Naim-Shah primea 1200 lire sterline pe an), şi totuşi nu aveam pace. De fapt în răstimpul celor patru ani ai marelui războiu, 578 civili au fost ucişi, 669 răniţi şi 981 răpiţi în 1315 incursiuni, şi diferite mărfuri în valoare de £ 175, 980 au fost prădate între Quetta şi Peshawar.

La Paris, oamenii politici vorbeau de auto-determinare.

Aici oamenii luptau pentru ea, şi luptau cu multă plăcere, căci în loc de a fi nevoiţi să scoboare pentru pradă până în Indiile britanice, găseau prada chiar la uşa lor.

La Wana, fortul unde urmam să-mi duc escadronul, tribul Mashudilor prădase patru sute de puşti şi cam vreun milion de cartuşe. Cu toate că fortul era acum în mâinile noastre, ei infestau ţinutul înconjurător, furând uneori cincizeci sau şaizeci de cămile, atacând alteori posturi izolate şi prădând muniţii valorând £ 10.000. Trupele noastre se munceau prin trecători înguste şi trădătoare pentru a întări democraţia în lume, iar Mahsudii binecuvântau pe Allah pentru nebunia noastră.

Dacă în aceste condiţiuni inamicii noştri erau mulţumiţi, eu nu eram de loc, deoarece escadronul meu avea de străbătut prin munţi un drum greu până la Wana. Din toată inima blestemam pe aceşti indigeni recalcitranţi ca şi politica răspunzătoare de a fi trimis împotriva lor cai vulnerabili, în loc de tancuri şi aeroplane.

In punctul unde râul se desparte în două braţe, la Haidari Vach, luam gustarea cu un tânăr ofiţer care comanda convoiul de cămile cu muniţii, între tabăra aceasta şi cea următoare: Dargai Oba. Era plin de entusiasm, căci nu servise încă nici un an.

« Sper că lucrurile au să se mai încălzească puţin: e plicticos să nu vezi mereu decât stânci », spuse el.

« Nu-ţi ajung incursiunile? », am mârâit eu în farfurie. Avusesem un catâr lovit în noaptea acea şi urlase până când am trimis pe cineva să-l sfârşească.

« Te deprinzi cu toate. Am stat pe aici opt luni de zile şi n'am văzut un singur Mashud în toată sălbătăcia asta.

« Aş fi vrut să fiu în cavalerie », adăuge el, « cu cămilele merge încet, cu toate că pescuitul nu e rău în Tank Zam. Dacă prind vreun păstrăv o să-l mâncăm la Dangai Oba ».

Avantgarda noastră pornise în galop şi eu urmam cu escadronul, întâi la pas, pe urmă în trap uşor. Evident, nu puteam scotoci fiecare metru pătrat, aşa încât tot ce puteam face era să fiu mereu atent, întocmai cum eram în Mesopotamia, când căutam din ochi un loc de aterisaj în eventualitatea unei pane de motor.

Ne aflam într'o vale frumoasă, al cărei farmec reeşea şi mai bine din stâncile înconjurătoare, dar câmpurile erau neîngrijite şi morile de apă nu lucrau, căci locuitorii toţi se îndeletniceau cu acest războiu aducător de câştig. Ochi de lup, o ştiam, ne pândeau mişcările, numărându-ne puştile, observând cum mergem. Dar de-a-lungul şi deasupra drumului erau mici blockhausuri, — « Haig » şi « Hunter » şi « Gaupat » şi « Goli » şi aşa mai departe până la « Jess » şi « Jill » şi « Oba » şi « Ax », fiecare păzind o secţiune a drumului între tabere.

Ofiţerul indian care călărea alături de mine se numea Tigru Viteaz. Numele trompetului era Inimă Voioasă. Capul coloanei era format din Inimă de Tigru şi Trandafir Inflorit şi Trandafirul Lumei: o sută două zeci de vieţi omeneşti erau în mâna mea şi mulţi din noi aveau pui de Tigri şi de Trandafiri şi de Regi. Nădăjduiam că blockhausurile îşi vor îndeplini rolul.

« Vezi mărăcinii aceia de lângă turma de oi? », am întrebat pe Rege Milostiv.

Ochii lui Naim-Shah erau mai buni decât ai mei cu binoclu.

« E un băiat cu oile, Sahib ».

« Bine-înţeles; şi în dosul lui? »

Nu vedeam nimic, dar întrebam din principiu.

« Aveţi dreptate », spuse Naim Shah înălţându-se în scări şi făcând cu mâna streaşină ochilor « Departe, depaaarte — la orizont, se vede umblând o femee ».

« Capul coloanei la stânga! »

Am schimbat direcţia fără să mai controlez şi am semnalizat avantgardei să facă acelaşi lucru.

« Am văzut tot », spuse Naim Shah « In fundul zării este o femee. Asta ajunge, Sahib ».

« Una? »

« O singură femee pe stâncile goale între picheţi. Ştiu că nu macină grâu acolo ».

Am chemat sergentul.

« Ia-o la galop îndărăt », i-am zis « şi spune Sahibului cu convoiul că pe stânca din faţa noastră este o femee care poate duce muniţii oamenilor ascunşi în tufele acelea de mărăcini. Spune Sahibului că am schimbat drumul şi că dacă nu aude împuşcături, până ajunge el aici noi vom fi în Dargai Oba. Ia-o la galop ».

Tocmai ne pregăteam să intrăm în câmpul împrejmuit cu sârmă ghimpată din jurul unui blockhaus, când în spatele nostru vreo şase mitraliere au început ţăcănitul lor caracteristic. Incepuse să se încălzească, aşa cum dorise prietenul meu.

Escadronul însă nu putea lupta împotriva stâncilor. L-am trimis să adape caii, iar Naim Shah şi cu mine ne-am întors îndărăt să privim lupta.

Zece mitraliere şi o sută de oameni aruncau torente de plumb în mărăcini şi în stâncile deasupra lor, dar dela duşmani care dispăruseră deja, nu venea niciun răspuns.

Un caporal englez fuse lovit la gât. Prietenul meu era uşor rănit la mâna dreaptă.

Unul din atacanţi avusese capul sdrobit. In general planurile inamicului dăduseră greş.

Vreo duzină de Mahsudi fusese ascunşi în mărăcini; în faţa lor un grup de « cuţitari » erau la pândă aşa de aproape de drumul pe care venisem încât aproape trebue să-i fi călcat. Ne-au lăsat să trecem căci prada lor nu eram noi. Prima salvă a puşcaşilor a ucis caporalul. Pe urmă au năvălit cuţitarii.

« Gaupat » şi « Goli » şi « Greaves » îi stropiseră cu mitralierele. Totul se sfârşise în 30 de secunde, mi-a povestit prietenul meu. O cămilă scăpase în învălmăşeală şi de bună seamă că Mahsudii o prinseseră cu cele patru mii de cartuşe ale ei. Faptul acesta îl supără tare mult pe prietenul meu şi nu-l puteam consola atrăgându-i atenţia că trebuia să fie mulţumit că nu pierduse mai mult; şi că prinsese un Mahsud în loc de un păstrăv.

« Gaupat » continua să tragă mai mult că să se îmbărbăteze decât cu nădejdea de a mai găsi vreun inamic printre stâncile goale. Cel puţin o lună de zile de aci înainte inamicul nu va mai încerca să atace în părţile acestea.

Pe caporal l-am înfăşurat într'o foaie de cort, şi odihneşte acum undeva în valea acea plăcută, unde femeile macină astăzi grâu şi bărbaţii lor fac şosele şi conduc automobile.

In Wana, timp de câteva luni n'am făcut nimic. Gazetele pe care le primeam cu o întârziere de 15 zile ne aduceau veşti dela politicianii cari protestau că armata din India costă prea mult. Fraţii Ali predicau despre păcatele Turciei şi d-l

Ghandi declara că triburile dela Nord trebuesc înfruntate cu forţa sufletului...

Se vede că era ceva în ceea ce spunea Mahatma, căci am fost mirat şi indignat să aflu că vreo douăzeci de regimente de cavalerie, printre care şi al meu, urmau să fie desfiinţate. Autorităţile numeau operaţia « amalgamare » ceea ce suna mai bine decât desfiinţare, dar revenea la acelaşi lucru de vreme ce numele, numărul şi identitatea noastră dispăreau.

Cum prietenii mei ar fi fost curând împrăştiaţi, iar eu doream de mult să văd orizonturi care nu se puteau descoperi dintr'un cantonament indian, m'am gândit să demisionez cât mai curând posibil.

Ca un fel de confirmare a deciziei mele, am suferit un accident de polo la întoarcerea mea din Waziristan.

Lucrul s'a întâmplat la Lucknow în cursul unui match de antrenament. Călăream un animal greu pe care nu-l puteam opri; dar ciocnirea care a însemnat sfârşitul carierei mele de cavalerist nu s'a produs din greşeala mea. Eram în linie cu mingea. Un adversar în faţa mea ezita pe când încerca să lovească mingea îndărăt. I-am strigat să nu stea locului. Era prea târziu. Impresia mea, când ne-am prăbuşit împreună, era că o forţă irezistibilă mă presa în calul lui.

Am căzut jos şi pe când priveam printre picioarele încurcate ale cailor noştri am observat cum ceilalţi jucători s'au oprit şi cum totul mi s'a părut apoi nemişcat. In loc de sgomotul cravaşelor, de tropătul potcoavelor, trecusem aproape instantaneu într'o lume de tăcere şi mişcări încetinite. In cădere m'am sucit, ghemuindu-mi picioarele şi capul.

Acuma simţeam cum sunt presat în pământ, fără grabă, şi mi se părea, fără nădejde de scăpare. Celălalt ponei şi călăreţul lui s'au dat la o parte, dar calul meu stătea pe mine. Una din copitele lui era pe ceafa mea şi alta pe braţul meu drept. Il ţineam în spinare, cu fruntea în pământ, ca într'un *salaam* oriental.

Care din oasele mele are să cedeze?

Timpul fugea înainte şi îndărăt. Cu mintea îmi dădeam seama că şira spinării s'ar putea rupe, dar cu imaginaţia mă vedeam ridicându-mă şi scuturându-mi pantalonii. Pe urmă fiecare incident al vieţii mele în legătură cu călăritul — începând cu o zi de iarnă în Irlanda, când pentru prima oară am avut o căzătură la fel de puţin confortabilă — a trecut încet prin faţa mea. Era limpede şi logic. Era *karma*. Mi se sdruncinase oare creerul?

Nu, fiindcă mergeam spre bufet, braţ la braţ cu doi prieteni. Mâna îmi era ruptă deasupra încheeturii.

« N'am nimic la cap », am spus, « nu-i aşa? »

« Da, bine-înţeles, dar nu poţi juca mai departe ».

«Cine a spus că pot?»

« Tu ».

« Când am spus aşa? »

Nu-mi puteam aminti cum mă descurcasem numai cu câteva clipe înainte. Tot drumul până la spital mi-am sâcâit prietenii întrebându-i detalii asupra secundelor acelea rătăcite ale vieţii mele, dar nu le-am putut da niciodată de rost.

Totuşi, ceea ce am uitat eu, ca şi ceea ce rămâne viu în memorie, îşi are un loc minuscul în Univers, şi prin urmare trebue să influenţeze această carte.

Nimic nu moare, nici chiar Prezentul. Timpul e un lucru înşelător; fratele lui, Spaţiul, ne păstrează vocile şi gesturile pentru eternitate. Totul depinde de punctul de vedere pe care-l adoptăm. Undeva în spaţiu, mă găsesc încă în poziţia acea primejdioasă pe câmpul de polo dela Luknow. Undeva, de asemenea, bubuiturile bătăliei dela Trafalgar răsună şi mai departe încă. Dar aş dori să pot gândi întotdeauna aşa cum am gândit atunci şi să nu fi uitat imaginile care s'au fugărit în mintea mea în clipa acea.

CAP. XVI

SĂRBĂTOAREA ZEIŢEI CU OCHI DE PEŞTE

Pe când eram încă în spital, gândindu-mă unde să plec după ce voiu fi părăsit serviciul, am primit o telegramă dela departamentul armatei al guvernului din India, în care mi se propunea să însoţesc un autor american şi fotograful lui, într'o călătorie de-a-lungul ţării.

Am acceptat oferta imediat căci nu-mi puteam închipui o perspectivă mai agreabilă. Am rupt demisia, am vândut poneii, am cumpărat o maşină de scris şi îndată ce mâna mi s'a mai îndreptat, m'am suit în tren cu destinaţia Delhi şi am început astfel patru luni de călătorie intensivă.

Am mers întâi, prietenul meu american şi cu mine, în câmpia Paniprat, pe urmă la Ridge, dominând capitala dintr'un punct de unde se pot contempla ruinele tuturor raselor care au ţinut sceptrul Hindustanului.

In jurul nostru erau şase Delhi în ruine, cu istoria lor milenară şi imperială, iar al şaptelea Delhi era la picioarele

noastre. Eram pe acoperişul casei lui Hindu Rao, care stă ca puntea unui vas: un vas de stâncă a cărui provă taie apele palide ale câmpiei.

« E mai mult pământ în ţara aceasta decât în toată Europa, din Norvegia până în Sicilia », spuneam eu, « şi mai multe limbi, religii, zei, popoare. Dacă ai lua ţăranii numai, şi i-ai pune umăr la umăr, ca la armată, ai putea încercui pământul pe la equator, de cinci ori. Ştiu că e obositor să-ţi spun asemenea lucruri, dar n'am încotro, căci d-voastră călătorii uitaţi întotdeauna ţăranii ».

« Dar ţăranii nu vor să-şi guverneze propria lor ţară, aşa cum doresc avocaţii, negustorii şi politicianii? ».

« Nu ştiu », am răspuns. « E sigur că doresc un rege drept şi biruri uşoare, dar e îndoelnic că doresc democraţie. Nu cred ca vre-un Englez să-ţi poată răspunde. Noi suntem colonizatori şi negustori, nu doici.

« Suntem doar o picătură în oceanul acesta de umanitate. Două mii de indivizi nu se pot menţine într'o populaţie de trei ori mai mare decât a Statelor-Unite fără consimţimântul tacit al celor guvernaţi. Dacă India unită ar vrea să plecăm, am dispare cum va dispare mâine dimineaţă ceaţa uşoară din câmpiile Panipat. Dar dacă vom pleca, tradiţia noastră va rămânea, căci India nu uită niciodată...».

La aceste cuvinte, şacalii au început să urle şi ne-am întors la hotel ca să mâncăm.

A doua zi am plecat cu automobilul la mormântul lui Nizam-ud-din, unde doarme Jehanara, prinţesa fermecătoare al cărui epitaf modest l-a compus ea însăşi în timpurile care au văzut gloria lui Taj: « Nimic să nu mă ascundă decât verdeaţă. Iarba e cel mai bun acoperământ pentru săraca,

umila şi trecătoarea Jehanara, discipolă a sfinţilor oameni ai lui Chist, şi fiică a împăratului Shah Jehan».

Viaţa ei se împleteşte prin întâmplările şi cotiturile soartei, cu destinul nostru imperial. Dacă ea n'ar fi existat, India britanică s'ar fi născut altfel.

Povestea începe cu fata din casă a Jehanarei care a răsturnat o lampă de ulei în palatul lui Shah Jehan. Jehanara a încercat s'o scape, arzându-şi obrazul şi mâinele. Shah Jehan îşi pierduse capul de grija fiicei lui: estetul ca şi părintele din el au cerut ca cel mai bun doctor din imperiu să-i îngrijească cea mai frumoasă dintre prinţese.

Şi astfel s'a întâmplat ca Gabriel Boughton, chirurgul fabricei englezeşti din Surat, să ajungă la Agra. Cu toate că era împiedicat de eticheta curţii (nu i se îngăduia să ia pulsul bolnavei decât după o perdea), el nu a vindecat-o numai, dar i-a salvat, fără să lase nici o urmă, frumuseţea. Drept răsplată, nu a acceptat nimic pentru el, dar a cerut un firman prin care Compania Indiilor de Est avea libertatea de a face negoţ în Bengal.

Acestea sunt căile *karmei* cu care se clădesc muşuroaie de furnici şi imperii: o slujnică neîndemânatică, o prinţesă cu inima bună, un doctor altruist care a cerut firmanul cu care Englezii au clădit Calcutta.

De jur-împrejur la Delhi, se poate vedea urzeala Indiei moderne.

La Tughlakabad de pildă, unde ne-am dus după ce-am părăsit mormântul Jehanarei, am găsit încă oameni a căror profesie ereditară era să sară într'un puţ. In 1922 vreo douăzeci din ei erau încă în viaţă şi toţi activi, inclusiv cel mai bătrân din ei, care avea 99 de ani.

Puţul avea o adâncime de vreo optzeci de picioare şi numai opt picioare în diametru, aşa încât dacă acei cari săreau în el şi-ar fi luat cât de puţin vânt, s'ar fi lovit de pereţi şi ar fi pierit. Singurul chip în care se putea ajunge la fundul puţului nevătămat era de a-ţi da drumul în el ca şi când ai scoborît o treaptă, ceea ce făceau toţi bătrânii.

Unul după altul îşi dădeau drumul, făcând un sgomot asemănător unui dop care sare din sticlă. Lucrul nu era foarte palpitant, dar extrem de bizar. De bună seamă că pe marii Moghuli îi distra, de vreme ce săpaseră într'o parte a puţului până la nivelul apei, iar în peretele puţului deschiseseră cinci bolţi, astfel că puteau privi cu prinţesele lor cum acei cari se aruncau, treceau ca fulgerul prin faţa lor.

Bătrânii au ţinut să mai repete odată isprava lor, căci le plăcea riscul şi admiraţia noastră, indiferent de răsplata pe care le-o ofeream. Cu ochi strălucitori, goi, mândri, ei veneau la mine după ce săreau, unul câte unul şi-mi întindeau mâna care tremura.

« Aceasta este India tradiţiei », nu mă puteau împiedica de a spune « India reală, înrădăcinată în trecut. Peste tot în jurul nostru istoria e ţinută vie nu de cărţi, ci de oameni. Aproape de locul unde ne găsim e un lămâi sub care e îngropat de patru secole, Tansen, muzicantul favorit a lui Akbar ; până în ziua de astăzi, cântăreţii ambulanţi din India, rup frunze din copac şi le mănâncă pentru ca vocea lor să aibă dulceaţa acelui « papagal cu limba de miere şi fără de pereche ». Amintirea lui Tansen supravieţueşte ; şi tradiţiile lui Taj supravieţuiesc în meşteşugarii cari muncesc în profesiunea lor ereditară aci şi în Ayra ; şi John Nicholson, care a cucerit Delhi, e încă adorat de o sectă din Punjab. Chiar

Alexandru cel Mare nu e uitat, căci există legenda că într'un loc unde s'a odihnit el în junglă, în nopţile cu lună plină, vin tigrii şi curăţă locul cu cozile lor».

Pe când vorbeam, cel mai bătrân dintre săritorii în fântână se îndrepta spre noi storcându-şi barba albă şi udă.

« Sahib, ce să facem cu băieţii noştri? » mă întrebă. « Guvernul nu ne dă voie să-i învăţăm să sară, fiindcă, spun ei, e primejdios, şi trebue să înveţe carte. Să se ducă la şcoală ca să stee alături de păgâni, în loc să înveţe vechea noastră meserie? ».

« Cine are să afle ce-i învăţaţi voi? »

« Asta e adevărat », zâmbi el, « în nopţile cu lună îi învăţăm cum să sară, începând dela bolta din fundul puţului. Dar capul le e plin de şcoală şi mă îndoiesc că au să înveţe să sară vreodată tot aşa de bine ca şi noi ».

« Fie ca Allah, care citeşte în inimi, să vă ţie copiii pe drumul cel drept! »

« Da, Sahib, El ştie ce e bine. Dar viaţa e grea. Inainte de Răscoală, cu o rupie cumpăram douăzeci de măsuri de grâu şi astăzi cumpăr numai o jumătate. Dacă copiii noştri vor să fie *babus* în loc să înveţe să sară în puţ, cine are să aibă grijă de bătrâneţele noastre? »

Eu nu ştiam. Am mai dat ceva bătrânului şi l-am binecuvântat.

Am plecat apoi în nord, călătorind trei zile şi trei nopţi până în satul lui Naim Shah, dincolo de frontieră, unde am luat un ceai de contrabandă (căci ofiţerii Englezi nu au voie să treacă frontiera care desparte India de Afganistan) şi apoi am auzit povestiri ca în nopţile Arabe, cu răzbunări, lupte şi alte aventuri, pe care trebuia să le îndulcesc mult în tra-

ducere. Am vizitat Bannu, unde mi-am petrecut tinereţea şi Jandola, cu amintirea vânătorilor de acolo, şi Desa Ismail Khan şi Quetta; iar de acolo, prin o bruscă tranziţie, totdeauna posibilă în India, am călătorit spre Sud la templele din Ajauta unde pictorii şi meşterii de acum o mie de ani au lăsat viziunea lor unei civilizaţii care se poate asemui cu renaşterea italiană.

Contrastul între această lume de pietre şi frontiera plină de viaţă, era desăvârşit. In loc de ciobani şi turmele lor de oi cu coada groasă, vedeam aici o fermecătoare regină din Benares care leşină în braţele sclavului ei negru; în loc de băieţi cari dansează, de cămile, de puşti bine îngrijite şi de pumnale, regii de pe fresce adorau gâştele lor de aur, şi zei albaştri îmbrăţişau *shaktis* în atitudini şi extaze misterioase.

Cine poate spune pentru ce se înalţă şi apoi cad, pentru ce spiritul geniului se aşează aici şi nu acolo? Peste tot în India se vede enigma unor civilizaţii care au triumfat în ceasul lor şi care acum sunt pulbere şi prada furnicilor albe. Meşteşug mult şi răbdare fără de sfârşit s'au cheltuit în Ajauta. Dălţile unui milion de lucrători au sculptat stânca; aspiraţiile unei rase către frumuseţe, vis şi credinţă adevărată s'au întruchipat aci în piatră şi în culoare. Dar pe deasupra zămislirii zugravilor şi sculptorilor domneşte porunca timpului. Intunecimea din Ajauta e plină de moarte.

Pe marginea unuia din altarele lui Buddha, netezită de frunţile unei mulţimi nenumărate de credincioşi, am văzut un liliac mort, rânjind cu faţa lui de şoarec; şi am văzut atunci că peste tot erau lilieci, sburând printre sculpturi, atârnând de coloane.

Afară, soarele bătea puternic peste o vale stearpă.

* * *

Această trecere a Indiei prin faţa ochilor noştri ne-a întărit sentimentul nimicniciei sforţărilor omeneşti. Palatul guvernatorului la Laknow cu steagul încă fâlfâind; Asaritsar şi monumentele *satri* din Muttra; Bijapar cu galeria lui de ecouri şi tunul de fildeş şi aur servit de artilerişti în uniforme roşii; Podovur unde Moplahii nesupuşi au fost înnăbuşiţi printr'o îngrozitoare greşeală; Pondicherry-ul francez unde Dupleix a visat imperii; Cochin unde Evreii din tribul lui Manasseh (exilat din Palestina după distrugerea celui de al doilea templu), mor acum de elefantiasis; Mrs. Besaut la Adyar, neistovită la vârsta de 75 de ani, ocupându-se de Messia şi spunându-ne cu vocea ei vibrantă că «ceasul Lui e aproape, când se va coborî din nou printre oameni, aşa cum a făcut-o de atâtea ori în trecut»; şi mai ales Capul Cormorin, punctul cel mai de Sud al Indiei, care a văzut trecând galere romane şi feniciene, misionari, negustori, piraţi, politiciani, fiecare cu visul lui de cucerire — toate aceste locuri şi oameni ni se păreau doar umbre care au trecut peste pacea Indiei.

Ne-am scoborît în valea Braganzza din Goa portugheză şi ne-am plimbat prin chiliile catedralei Bom Isus, unde sfântul Francisc Xavier e înmormântat sub un altar strălucitor. In jurul nostru erau ruinele Goa Dourada, cel mai bogat oraş din India în secolul al XVI-lea, acum un sat cu câteva colibe.

Printr'o poartă dărăpănată care purta insignele lui Vasco di Gama, vedeam munţii albaştri în furtuna care se apropia. Un clopot se auzi: părea că vesteşte un auto-da-fé. Inchipuindu-mă cu câteva veacuri în urmă, vedeam catedrala umplându-se de preoţi şi de oameni. Clopotul suna acum încet,

ca pentru suflete care se despart de trup: în aer se simţea un miros înţepător..; mi-am frecat ochii: o şopârlă mă supraveghea de pe un zid căzut. Sfânta Inchiziţie murise şi era uitată, caşi ca Goa cea de aur, ca orice încercare străină de a stăpâni aceste milioane, aparent lipsite de apărare, care trăiesc între stâncile capului Cormorin şi zăpezile Tibetului.

Şi acum în Madura, unde se desfăşura sărbătoarea zeiţei cu ochi de peşte.

Minakshi a fost de mult o prinţesă în Madura; o fată cu ochii lungi şi lucitori, care a vrăjit cu frumuseţea ei pe toţi prinţii pământului şi toate zeităţile cerului. Avea trei sâni, dar când l-a întâlnit pe Siva, cel de-al treilea sân a dispărut şi atunci ea a ştiut că se află în faţa stăpânului ei.

Căsătoria a fost hotărîtă şi o uriaşă mulţime de oameni s'a adunat — ca şi astăzi — pe malul râului Vaigai. Printre oaspeţii de frunte era fratele lui Minakshi, anume Alagar; dar dintr'o nefericită nebăgare de seamă, ziua nunţii i-a fost greşit vestită, astfel încât Alagar a ajuns târziu, când ceremonia se sfârşise.

Atunci Alagar s'a supărat şi s'a dus pe malul celălalt al râului. Deatunci, în fiecare an, el vine târziu la serbare, se retrage, e supărat... In toată India de sud se povesteşte această legendă, care adună laolaltă o sută cincizeci de mii de oameni, blânzi, simpli, deabia îmbrăcaţi, ca să celebreze căsătoria zeiţei cu ochi de peşte şi supărarea fratelui ei. De pe podul care încalecă râul Vaigai ochii noştri privesc o sumedenie de culori mişcătoare: elefanţi de un albastru închis, apa albastru deschis, nisip galben, copaci verzi, care de aur, şaluri şi umbrele irizate, toate sub un cer albastru a cărui

lumină tare ne amețește privirea. Am mai văzut mulțimi tot așa de numeroase, dar niciodată un caleidoscop ca acesta.

Căldura e ucigătoare, căci musonul care ne amenință de o săptămână nu a izbucnit încă. Fete tinere au brațele și gâtul încărcate de salbe și brățări care sclipesc. Curând ochii lor își vor pierde luciul și pielea, strălucirea ei de bronz, dar astăzi în floarea tinereții, cu sărutul unui soare darnic, ele sunt tot așa de fermecătoare ca Minakshi însăși. Copiii de teracotă stau atârnați de gâtul mamelor lor.

Acum se aude bubuitul mortierelor. Preoți cu sprincenele albe fac loc pentru caii zugrăviți ai zeiței. Lumea se îmbulzește, strigă și vacile sfinte o iau la fugă.

Când zeița sosește, vocea mulțimii se oprește: elefanții ridică respectuos trompele: bărbați, femei, copii își împreunează vârful degetelor și se înclină într'o tăcere care înfricoșează după atâta gălăgie.

Inima Indiei parcă stă în loc; poporul e trist că oaspetele nunții a întârziat și că stă supărat, pe malul celălalt al râului.

Dar supărarea le trece și face loc unei bucurie sgomotoase; scrânciobe și tot felul de «atracții» se întrec în a ispiti gologanii; smochinele și evantaiurile se vând mult; o capră e stropită cu apă înainte de a i se tăia capul; pelerinii se rad în cap; un preot împodobește un altul cu *tika* roșie a castei lui; copiii se joacă în nisip și mamele lor își arată brățările nouă. De n'ar fi căldura, aș putea sta aci ceasuri întregi, privind India cum se joacă și se roagă. Totuși, ce-aș putea cunoaște din inima poporului, așa de departe de a mea? Dacă aș avea șase ani aș înțelege mai bine, dar acum... Plutesc îndărăt, spre marele templu din Madura, într'un râu de pelerini.

De-odată, mă găsesc lângă grămada aceea ciudată, orgiacă, de etaje cu reliefurile sculptate, rând pe rând monstruoase, graţioase, lascive. Ceea ce văd e numai un colţ al templului: acest colţ se repetă la Est, la Vest şi la Nord şi e unul din o mie de asemenea temple. Ce popor extraordinar a fost acela care a făcut aceşti zei şi zeiţe şi hermafrodiţi de piatră, care se înălţă mişunând până la cer, într'o confuziune exuberantă, în neînchipuite renunţări şi exaltări, în cruzime şi dragoste pe care nici nu încep a o pricepe! Dacă aş şti cine a clădit aceste teribile temple (dar nimeni nu ştie), sau ce înseamnă aceste zeităţi care se îmbulzesc, sau chiar pentru ce Minakshi avea trei sâni, aş putea poate începe să înţeleg această Indie dela Sud.

In curtea deschisă, bărbaţi şi femei se revarsă în coridoare încâlcite. Ascuns în întunericul altarului central este un mic *lingam*. Curţile şi altarele şi piramidele mari sculptate care-l înconjoară, au fost clădite după un plan esoteric pe care numai preoţii îl înţeleg, şi chiar ei nu tocmai bine.

Undeva, în templu, un papagal ţipă ca şi când satana i-ar smulge penele din coadă, dar unde şi pentru ce ţipă nu pot şti, căci nu am voie să trec pragul.

La drept vorbind nici nu doresc, căci mi-e frică.

CAP. XVII

JAGANATH, STĂPÂNUL LUMII

La Puri, lângă Calcutta, am aflat că festivalul anual avea loc de-abia peste câteva zile, aşa că am decis să facem o bae şi apoi să căutăm un îngrijitor al templului că să ne dea lămuriri despre Jaganath şi fratele lui, Balarama şi sora lui,

Subhadra, idolii aceia de lemn cari au fost adoraţi de milioane de oameni timp de nenumărate veacuri.

Din fericire — căci preoţii nu ne-au dat prea multe lămuriri — aveam o recomandaţie pentru intendentul templului, şi l-am găsit dispus la vorbă.

Am început cu un subiect delicat — sculpturile din pagoda neagră dela Konarak. Cum e cu putinţă, întrebam noi, ca o comunitate care proclama respectul pentru lumea modernă, să se împace cu zugrăvirea unor depravări ca acelea pe care le văzusem la Konarak cu câteva zile înainte, (chiar admiţând că erau amestecate cu alte chipuri de o graţie şi o frumuseţe neobişnuită)?

« Trebue să vă amintiţi », spuse intendentul-şef « că aceste sculpturi sunt vechi. Noi Hinduşii nu avem nevoie să justificăm obiceiurile unor timpuri în care sinceritatea era mai preţuită. Dar le putem justifica, dacă doriţi, comparând învăţăturile vechiului Konarak cu acelea ale Vienei moderne. Am avut o şcoală, după cum d-tră aveţi o şcoală, care afirma că rădăcinile psihologiei purced dela sex. D-tră în Apus sunteţi înclinaţi să începeţi studiul psihologiei cu creerul, în loc de a-l începe cu nervii. Totuşi nervii au format creerul. Trebue să învăţăţi să vă stăpâniţi simţirea înainte de a vă stăpâni gândirea, dacă nu vreţi să vă pierdeţi în iluzii ».

« Asta este învăţătura Konarak-ului? »

« Da, în măsura în care artiştii cari au lucrat acolo, erau preocupaţi de altceva decât de frumos. Au idealizat Femeia, fără de care nu am fi nici născuţi, nici fericiţi », spuse el. « A cunoaşte Femeia este înţelepciunea înaltă. Omenirea a fost plăzmuită de dânsa şi prin dânsa va fi salvată. *Liugam-yoni* este simbolul spiritului care intră în materie, fără de care

lumea nu ar fi existat, şi prin a cărui dreaptă îndeletnicire trebue să fie susţinută. *Liugam-yoni* a noastră, omenească, este numai o mică parte din energia cosmică, o înmugurire între anumite limite de căldură şi umezeală, dincolo de care se întind înălţimile Himalayei şi prăpăstii fără fund; dar chiar ceea ce avem, este cel mai mare mister pe care-l poate contempla omenirea. Este veriga care leagă cele văzute de cele nevăzute, îndreptarul sufletelor, izvorul credinţei. Iar dacă dragostea fizică (pentru a nu spune nimic de cealaltă) ar dispare de pe pământ, iubirea de Dumnezeu ar dispare şi ea, căci acei cari ar cunoaşte-o, n'ar exista».

«Există o Yoga privitoare la cultul d-stră?»

«De sigur, e *Laya-siddhi*, prin care cunoaştem subtilitatea subtilităţilor, acea care poartă într'însa misterul creaţiunii. Chiar în Apus aveţi o asemenea filosofie, dar deghizată, căci toată prosperitatea d-tră materială e bazată pe controlul sexelor, care vă împinge să cuceriţi lumi nouă, în parte ca o compensaţie pentru ceea ce v'a fost refuzat, în parte pentru a câştiga obiectul dorinţelor voastre. Până la un punct, învăţăturile voastre sunt aceleaşi, dar doctrina noastră nu e inculcată prin represiune. Modestia şi continenţa sunt virtuţi necesare oricărui fel de Yoga, în Răsărit şi în Apus, dar asta nu înseamnă că trebue să ne punem de-a-curmezişul funcţiilor naturale».

«Nu împiedicare, ci control», i-am dat eu dreptate. «Da, în Apus ne înnăbuşim de dorinţi — şi nu numai sexuale — care sunt împinse în Inconştient pentru că nu-şi pot găsi expresiunea lor normală».

«Vă jucaţi cu focul, mi se pare mie. Multe din plăcerile d-tră şi cele mai multe din ambiţiile d-tră nu sunt naturale.

Aşa sunt orele d-tră de lucru, orele de odihnă, căsătoriile târzii, literatura ieftină, alimentele de fabrică. Nu puteţi trăi nenatural şi avea o viaţă sexuală naturală; şi dacă viaţa sexuală a d-tră nu e naturală atunci sau civilizaţia d-tră va pieri, sau femeile d-tră se vor revolta.

« Femeile noastre sunt răbdătoare, *pandit-ji*, cum au fost şi ale d-tră în condiţiuni care le obligam să se ardă de vii atunci când le murea bărbatul ».

« Femeile d-tră n'au bărbaţi, şi îşi ard sufletul într'o singurătate mai crudă decât focul sacrificiului ».

« Mă întreb dacă şi ele sunt de părerea asta? »

« Poate că nu. Agoniile Inconştientului nu sunt întotdeauna cunoscute chiar de către acela care le suferă. Dar în oraşele Europei şi ale Americei există o vastă şi ascunsă suferinţă, mai ales printre femeile d-tră ca şi printre bărbaţii sacrificaţi Mammon-ului comercial. Trăind aşa cum trăiţi, nu aveţi nici timpul nici energia pentru iubire. Femeile d-tră nu sunt aşa de fericite ca ale noastre. Au o viaţă exterioară mai plină, dar o viaţă interioară secată. Cu sistemul nostru al castelor, cu toate cusururile lui, existenţa adâncă şi nevăzută a omenirii e mai în largul ei ».

« Chiar admiţând asta » am spus, « nu văd totuşi întrucât zugrăvirea depravării poate ajuta omenirea. Chiar aici în templul d-tale mi s'a spus că sunt pe coridoare fresce...».

«... tot aşa de urîte ca un tratat de psiho-analiză! » exclamă intendentul-şef. « De sigur că ele surprind, dar au fost făcute ca să surprindă. Tot ce este în legătură cu cultul lui Jaganath este simbolic, şi tălmăcirea lui e la temelia adevărurilor religiei noastre. Oamenii înţeleg ce pot din aceste lucruri, noi nu cerem imposibilul. De sigur că la fel se petrec

lucrurile peste tot. Credinciosul nu poate primi decât ceea ce îi îngădue creerul lui și puterea lui de simțire. Multe lucruri trebue să rămână ascunse. De pildă, apropierea de templul lui Jaganath se face prin cărări corespunzând vieții omenești interioare și exterioare. Intâi sunt vicleniile simțurilor înfățișate prin zugrăveli și sculpturi pe care misionarii d-tră le descriu ca «foarte indecente». Freud e indecent! Poate fi indecent adevărul? Sunt sigur că în veacurile viitoare, psihologia noastră Tantrikă a Inconștientului va fi înțeleasă. Până când omul nu e stăpân pe ce este grosolan în trupul lui, el nu poate vedea Divinitatea.

« Dar amintiți-vă », continuă el, « că suntem numai la pragul exterior al unei divinități simbolizate printr'un bloc de lemn, înalt cam de un yard, fără urechi și fără picioare, și acesta e Jaganath. Dacă credinciosul este orbit de poftele simțurilor în aceste curți exterioare, el trebue să se reîntoarcă și să-și adune mințile, căci nu este demn de zeu. Numai cu simțurile neturburate poate intra el în Sala Dansului, unde *devadasis* înfățisează ritmul creațiunii, nu în culoare sau în piatră ci în trupuri vii. Aceasta e a doua treaptă. De-acolo, credinciosul trece în Camera de audiențe, unde ochii lui se obișnuesc treptat cu Lumina Invizibilă. Aș fi dorit să vă conduc prin templu, Sahibi, și să vă explic personal aceste lucruri. In Puri, nu suntem fanatici, dar din nefericire acum câțiva ani s'au publicat astfel de lucruri împotriva noastră, încât niciun european nu mai are voie să intre pe Poarta Leului.

« Nu ne așteptam să putem vizita interiorul templului, *pandit-ji* », am spus « și cu toate că sunt creștin — sau fiindcă sunt creștin — detest metodele unora din primii noștri misionari. Dar sper, că toate acestea s'au schimbat astăzi ».

« Da, aţi ajuns să înţelegeţi că nu e nevoie să atacaţi religia noastră pentru a o înălţa pe a d-voastră. Hinduşii sunt rasa cea mai tolerantă din lume. Noi n'am persecutat niciodată vreo credinţă. N'am încercat niciodată să aducem pe alţii la credinţa noastră. Tot ceea ce cerem e să fim lăsaţi în pace ».

« Bine, dar bănuesc că admiţi cum că tot ceea ce este rânduit de oameni e supus greşelei, chiar dacă vin dela *Manu?* De sigur că ar trebui să faceţi reforme în chestiuni cum sunt de pildă *purdah*, căsătoria între copii, şi situaţia văduvelor.

« Femeile în India îşi vor schimba obiceiurile mai curând decât crezi, Sahib. Dar nu-şi vor schimba religia, căci cărţile noastre sfinte au văzut foarte departe în inima lor ».

« Şi totuşi se găsesc acolo lucruri ca de pildă: femeia trebue să adore dimineaţa degetul cel mare dela piciorul bărbatului ei: nu e aceasta o urmă de sclavie? »

« Nu. De o mie de ori nu! Femeia la noi este regină, nu sclavă. Ea nu este inferioară bărbatului ci o parte a lui; poate cea mai importantă. Fără dânsa, el nu e nimic. Dacă ea îi unge picioarele la răsăritul soarelui cu alifie de santal, poate că îţi va pare ciudat, dar pentru noi aceasta e un act de reverenţă faţă de Creatorul care întruneşte în El amândouă sexele. E un act în cinstea lui Hora care e jumătate bărbat şi jumătate femee, şi a cărui soţie adorată e parte din fiinţa lui. Psihologia d-tră nouă, spune acelaşi lucru când afirmă că partea inconştientă a individului e de sex opus. Şi vă rog să nu credeţi poveştile care spun de femeile Hinduse că sunt gingaşe şi fără viaţă. Aţi auzit vorbind două spălătorese dela un mal la altul al râului! Femeia Hindusă e stăpână în casa ei. Ea e adorată ca mamă a rasei, păstrătoarea tradiţiei, părtaşă la riturile religiei, dătătoare de viaţă şi zeiţă crea-

toare în formă umană. Căsătoria este pivotul religiei noastre. Unirea sexelor nu este la noi o concesiune făcută cărnii, ci un lucru sfânt. In noaptea nunții bărbatul trebue să intre în odaia femeii lui meditând *Praja-pati*. Trebue s'o atingă spunând: « HRING, O! pat! Fii propice zămislirii unui bun vlăstar din noi doi ». Trebue să stea cu fața spre Est sau spre Nord și privind-o și cuprinzând-o cu brațul stâng, trebue să-i atingă capul de o sută de ori spunând KLING, apoi bărbia de o sută de ori spunând AING, apoi gâtul de douăzeci de ori, spunând SHRING, și apoi din nou SHRING de o sută de ori pentru fiecare sân. Și așa mai departe. Există un ritual pentru concepție, pentru înțărcat, pentru sfârșitul copilăriei, pentru începerea adolescenței, pentru căsătorie, — pentru toate momentele importante din viața spiritului, din momentul concepției până la acel al despărțirii, când el se ridică din rugul în flăcări. Dela naștere până la moarte, dela răsăritul soarelui până la apusul lui, Jaganath e mântuitorul poporului ».

« Spuneai că el e numai o bucată de lemn, *pandit-ji*. Cum poate fi în același timp o forță vitală în viețele voastre? Nouă ni se pare greu de priceput cum el și frații lui pot fi altceva decât păpuși îmbrăcate ».

« Venerația noastră de veacuri i-a adus la viață. Religia noastră este o religie a Nevăzutului, dar trebue să aibă un focar ».

« Un obiect vizibil asupra căruia să se poată concentra mintea mulțimilor? »

« Nu tocmai. Jaganath este ceea ce numiți d-tră un catalizator », spuse intendentul-șef, « un agent misterios care din două lucruri provoacă un al treilea. Din religia și din poporul nostru el a făcut Festivalul. O sută douăzeci de

deva-dasis dansează în cinstea lui; are două zeci de elefanţi care servesc templul, o garderobă cum niciun rege pe pământ nu are şi două pivniţe în care te cufunzi până la genunchi în perle, rubine şi alte bijuterii, şi care nu au fost deschise de trei secole. Are trei mii de colindători cari merg prin toată ţara în numele lui şi organizează pelerinagii la Stăpânul lumii; şi are o mie de preoţi permanenţi. Nu vă pot spune toată adoraţia şi bogăţia pe care a primit-o dela începutul timpurilor. El este un chip, o imagine, dar e şi un Dumnezeu, de vreme ce l-am dorit».

«Acesta este un miracol», am zis.

«Vrei să spui, Sahib, că gândeşti că era miracolelor a trecut? Nu e aşa. Noi credem încă în ele».

«Ai putea să ne spui atunci» l-am întrebat pentru a schimba subiectul «dacă trăiesc pe aici, în Puri, Yogi care au puteri supranaturale, aşa cum se spune în Apus?»

«Experienţa cu frânghia şi cu copacul? Am auzit de asemenea lucruri» spuse intendentul-şef. «Dar nu le-am văzut vreodată. Dacă se întâmplă, atunci nu sunt supranaturale, ci sugestie colectivă. Daţi-mi voie să vă previu în ceea ce priveşte miracolele făcute la comandă, mai ales în ţara aceasta. In India un adevărat cercetător al forţelor ascunse ale Naturii nu duce grija vieţii de toate zilele, şi nu va face niciodată demonstraţii pentru bani. Dacă vă interesaţi de experienţe neobişnuite, pot totuşi să vă indic un Yogi care face cercetări în domeniul lui *Kundalini* animal. Se spune că ar fi fost în stare să reînvie vrăbii moarte».

«L-am putea vizita?» am întrebat.

«De sigur. Mergeţi la casa lui lângă apă. Oricine vă poate îndruma. Numele lui e Baba Bisudhanan Dhan».

« Ai putea să ne dai o recomandaţie? »

« Aşa ceva e cu totul de prisos, dar să-i spuneţi mai bine, că eu v'am trimes... E supravegbiat de poliţie », adăugă el râzând. « In Europa în evul mediu, ar fi fost ars ca vrăjitor! Aci din contra e onorat ca un învăţător. Prietenii lui i-au aranjat un laborator în Calcutta şi i-au dat o casă în Benares şi un bungalow aici, aşa fel ca să poată lucra ori unde, când îi vine pofta. Dacă vă duceţi dimineaţa, îl veţi găsi cu un grup de studenţi de-ai lui ».

« Imi aduc aminte acum că mi s'a vorbit de *babu*, mulţi ani în urmă», am spus, « când eram tânăr ofiţer la Bareilly. Cu siguranţă că vom merge să-i facem o vizită, *pandit-ji*. N'am putea merge azi după masă? »

« După amiezile poate că e invizibil ».

« Nu primeşte vizite? »

« De, uneori dispare ».

« Dispare? ».

« Pluteşte şi se duce ».

La aşa ceva prietenul meu american nu se aştepta — un om care poate învia trupuri moarte şi care poate dispare!

Insoţiţi de Naim Shah, care ducea aparatele fotografice ale americanului, ne-am dus la *babu* a doua zi dimineaţa şi l-am găsit învăţându-şi discipolii în veranda casei, aşa cum ne spusese intendentul-şef.

Era un om foarte gras şi nu purta decât obişnuita legătură, în jurul brâului, a brahmanilor. Stătea pe un scaun lung cu picioarele aduse sub dânsul şi vorbea unui grup de zece sau doisprezece studenţi în haine albe, bengali de vârstă mijlocie, cei mai mulţi purtând ochelari. Văzându-ne, ne făcu un semn din cap, isprăvi ce avea de spus, şi apoi zâmbi.

Intendentul şef poate l-a prevenit de posibilitatea vizitei noastre, cum era şi firesc, dar în orice caz nu spusese nimic elevilor lui, cari cereau explicaţii pentru vizita noastră lui Naim Shah şi le cereau, mi se părea, cu oarecare nervozitate. *Babu*-ul rămânea însă inscrutabil. Naim Shah părea destul de încurcat; îi displăcea să fie amestecat în asemenea chestiuni şi mă lăsă pe mine să explic.

« Am auzit de renumele lui Mahatma cu mulţi ani în urmă », am spus «şi am îndrăznit să aduc prietenii mei aici pentru a putea întâlni pe un mare Yogi înainte de reîntoarcerea lor în Statele-Unite ».

« Ce doriţi să vă facă Mahatma? », mă întrebă în englezeşte unul din discipoli.

« Orice ar vrea », am răspuns. « Vrem să aflăm ceva despre puterile lui supranaturale, dacă aşa ceva e posibil; în orice caz am dori să ne bucurăm de privilegiul unei convorbiri cu dânsul ».

Câteva cuvinte în Bengali fură schimbate între maestru şi elev după care cel din urmă spuse:

« Mahatma este în mijlocul unei conferinţe asupra aspectelor şi aparenţelor Stăpânului nostru Soarele, ale cărui energii el le poate controla. Dacă doriţi el poate să facă să apară orice miros înaintea noastră, din eterul ambiant ».

Am privit iute la *babu*-ul gol ca să văd dacă nu glumea. Ochii îi erau excepţional de mari: clipeau iute în direcţia mea ca şi când aş fi fost o creatură nouă dar nu neplăcută.

« Am fi onoraţi dacă Mahatma ar face aşa ceva », am spus solemn.

« Am putea să luăm o fotografie întâi », sugeră prietenul meu, « acuma când lumina e bună? »

Am tradus.

Mahatma nu avea de făcut vre-o obiecție. A pozat îndată și cu o demnitate pe care puțini dintre noi aceștia, strânși în haine, o avem. « Trăiește cu o banană pe zi », spuse discipolul care vorbea englezește, cu un fel de mândrie părintească « și puterea lui asupra vibrațiilor eterice este așa de mare încât își poate iuți activitatea moleculară până când plutește în aer. Am văzut asta și aici și în Benares. Nimeni nu-i cunoaște vârsta. El spune că are cincizeci de ani, dar noi credem că are aproape trei sute. In timpul vieții mele a fost treizeci de ani în Tibet, studiind radiațiile lunei și ale soarelui. Inainte de asta călătorise șapte ani în junglele Indiei centrale, unde fiarele sălbatice îl urmau ca niște câini ».

« O banana pe zi! », repetă prietenul meu, privind la formele solide a lui Mahatma.

« Și puțină apă », adăugă informatorul nostru; « asta-i tot. El face aceste concesiuni mortalității, pentru a rămânea pe planul pământesc. Nu doarme niciodată. Puterea lui asupra Naturii este o chestiune de utilizare a razelor Stăpânului nostru Soarele ».

« Ce-i cu vrăbiile? », întrebă prietenul meu.

« Din nenorocire nu avem vrăbii aici, altfel Mahatma v'ar arăta. El le readuce la viață după ce-au murit, întrebuințând razele soarelui într'un anumit fel. Vrăbiile sunt întâi strangulate și lăsate la soare patru ceasuri, pentru a fi siguri că sunt moarte. Mahatma face să cadă asupra lor puțină lumină printr'o lentilă măritoare, întrebuințând o *mantra* pe care a învățat-o dela un *guru* din Tibet, și ale cărei vibrații pot pătrunde în inima păsărilor. Penele lor încep să se miște; deschid aripile și ciocul; într'o clipă sunt în pi-

cioare şi încep să ţopăe şi pe urmă se duc sburând. E foarte curios ».

« Cu totul remarcabil », am încuviinţat noi.

Intre timp Mahatma se strânsese din nou pe scaunul lui. El ceru vată şi o lupă care-i fură aduse de un discipol. Am observat cu atenţie pe acesta din urmă dar n'am putut descoperi nimic care să mă facă a bănui că sunt de conivenţă. Informându-mă despre el mai târziu, am aflat că era un mic bancher foarte cumsecade: faptul acesta nu înseamnă, bine înţeles, că n'ar fi putut fi complicele unui scamator, dar lucrul pare mai puţin probabil. Mahatma luă vata în mâna stângă şi lupa în acea dreaptă, concentrând un punct luminos pe fibre. Imediat odaia fu impregnată cu mirosul uleiului de trandafir.

El îndepărtă mirosul cu o mişcare a mânei şi am avut cu siguranţă impresia că mirosul dispăru la gestul lui.

« Ce alt miros doriţi? », mă întreba el în hindustani cu un zâmbet care descoperi două şiruri de dinţi perfecţi.

Am propus violete şi imediat odaia se umplu de miros de violete. Am propus pe urmă apă de colonia, dar el nu pricepu.

« Cereţi mirosuri indiene şi are să vi le aducă imediat » spuse un discipol.

Prietenul meu sugeră garoafe, dar nu-mi puteam aminti numele lor în Urdu şi discipolul nu putu să le ghicească din descrierea pe care i-am făcut-o.

« Poate să aducă mirosul la care mă gândesc », am întrebat « chiar dacă nu-l pot numi? »

Mahatma zâmbi şi clătină din cap.

Atunci am cerut mosc, lemn de santal, opium, heliotrop, bambu înfloriţi. Fiecare miros venea instantaneu. Lângă el

nu se găsea nimic; n'avea nici masă, nici mâneci, nimic altceva decât o lupă și o bucată de vată.

« Mahatma are și puteri hipnotice pe lângă acea de a dirija energia solară? »

Am pus întrebarea întregii asistențe, care izbucni într'un râs general.

« Intr'o clipă Mahatma poate să ne hipnotizeze pe toți împreună », spuse unul din ei, mic de stat, cu ochelari și având aparența unui stăpân de prăvălie, « sau pe fiecare din noi, separat », adăugă el.

« E voie să-l fotografiem când operează? », întrebă prietenul meu.

Mahatma părea că începe să fie plictisit, dar consimți să mai fie fotografiat de două ori pe când aducea din aer — sau poate din imaginația noastră, — mirosul greu de jasmin sau acreala fumului de bălegăr de vită. Acesta din urmă îmi făcu să-mi lăcrămeze ochii și dacă ceea ce simțeam eu era imaginație, atunci toate câte sunt, nu-s decât visuri.

Noi, oameni din Apus, aveam oarecare deprindere de a privi lucrurile cum trebue și totuși în dimineața acea luminoasă și caldă de Iunie, ne găseam duși de nas, într'un impas.

N'am putut și nu pot admite că era un miracol. Cu creerul meu refuzam și respingeam noțiunea aceasta, dar cu trupul meu eram înclinat s'o cred. Voiam să scap de contagiunea credulității în care ne atrăsese Mahatma.

Prietenul meu propuse să revenim peste câteva zile ca să vedem cum reînvie Mahatma vrăbiile. El zâmbi, privind vag înaintea lui, până când am repetat întrebarea; pe urmă vorbi în bengali în loc de urdu; și nu mie, ci unui discipol.

« Spune că nu-i plac mulţimile şi că nu va fi aici de festival », spuse interpretul.

« Intreabă-l dacă ştie pentru ce am venit », insistă prietenul meu.

Din nou răspunsul a trebuit tradus din bengali.

« Spune că ştie, dar că *guru*-ul lui i-a spus demult că la asemenea întrebări nu trebue răspuns niciodată ».

Tăcere.

Simţeam ceva ostil în atmosferă.

« Mi se pare că am întrerupt conferinţa lui Mahatma », am spus, şi am aşteptat, pentru cazul când ar fi protestat. Cum însă nu s'a întâmplat aşa, am spus că-i suntem recunoscători pentru timpul pe care ni-l acordase şi că am dori să ne retragem.

« Sunteţi stăpâni în casa aceasta », spuse Mahatma, înclinându-se de pe scaunul lui. « Mi-aţi făcut mare cinste ».

« Dimpotrivă, noi suntem foarte onoraţi ».

Ce văzusem? Scamatorii? Magie neagră?

« *Babu*-ul poate că e un şarlatan sau un hipnotizator », spuneam eu, « sau poate că ştie vreun procedeu de captare a vibraţiilor eterice. Oricum, are un grup de discipoli care cred în el deajuns ca să-şi poată continua lucrările. Experienţe de felul acesta s'au făcut de sute de ani într'un fel cu totul deosebit de acel al ştiinţei din Apus. Poate că din ceaţa superstiţiilor acestui vechi continent va ieşi ceva care va cuprinde pământul tot. Chiar după felul nostru strâmt de apreciere, sunt indieni cari au realizat lucruri extraordinare şi a căror valoare nu poate fi contestată. Poţi să nu crezi în *babu* dacă vrei, dar trebue să accepţi pe Bose, Raman Meghnad Saha, Tagore, Gandhi. După oricare criteriu vrei să-i judeci, sunt

oameni eminenţi, şi ca ei au să fie mulţi, când vom cunoaşte India mai bine».

Şi cu cât consideram chestiunile acestea în care judecata mea era în contrazicere cu simţurile mele, cu atât eram mai puţin încrezător că mintea mea nu se înşela.

Musonul începuse să sufle, dar pelerinii continuau să vie în oraşul umed şi plin de insecte. O sută de mii de credincioşi sosiseră, şi bilioane de insecte de toate felurile.

La masă, acestea din urmă dădeau atacuri compacte în jurul lămpii şi cele mai îndrăzneţe nimereau în farfuriile noastre. Plăşile de ţânţari erau pline de cărăbuşi, molii, furnici sburătoare.

Prin faţa hotelului, scârţiau căruţele cu pelerini, urmându-se una după alta fără întrerupere.

*
* *

E dimineaţa, foarte de vreme. Dela poarta Leului, pe bulevardul care duce la grădina templului, mulţimea credincioşilor lui Jaganath formează o vastă masă de piele brună şi pânză albă.

Ne aflăm într'un loc îngrădit cu bariere de frânghii, în care se găseau oficialităţile şi vehiculele zeilor. Carele sunt adevărate case pe roţi, cu turnuri de treizeci de picioare, aurite şi împodobite cu steaguri pe care sunt brodate animale cereşti. Carul lui Jaganath e ceva mai mare ca celelalte şi are şaisprezece roţi: restul, nu au decât douăsprezece. In fiecare an se fac altele nouă, căci după ce se reîntorc din grădina Templului, carele sunt desfăcute pentru ca lemnul lor sfânt să fie vândut poporului.

In faţă, stau conducătorii carelor zeilor, vizitii de lemn, minunaţi în livrelele lor galbene. Au înfăţişări ciudate rânjind mulţimii, fără bici, fără hăţuri, cu coatele în afară cum se cere bunilor vizitii; dar când zeii îşi vor ocupa locurile, ei înşişi vor fi semi-zei, mânând fiecare din ei câte trei mii de pelerini. Frânghiile la care se vor înhăma credincioşii stau încolăcite lângă ei.

In mulţimea aceasta enormă, culoarea şi animaţia festivalului Madura lipseşte căci oamenii stau jos; dar sgomotul continuu al vocilor amestecate acoperă pe acel al valurilor mării care se sparg câteva sute de yarzi mai departe. Preoţii se mişcă prin mulţime cu evantaiuri şi stropesc cu apă sfinţită. La poarta Leului e forfoteală mare; suntem înghesuiţi până la sufocare şi musonul ne birueşte trupurile după cum zeii ne stăpânesc sufletele.

Ceasul este acuma opt şi aflu că zeii nu se vor grăbi cu toaleta lor. Imnul de dimineaţă trebue să le fie cântat, camfor trebue ars în faţa paturilor lor, libaţiunile trebuesc vărsate, hrana sfântă oferită; toate acestea iau timp, încât mă duc să-mi iau gustarea de dimineaţă până ce zeii vor fi gata.

Ora zece. Doi poliţişti sunt cu noi, dar chiar cu ajutorul lor ar fi imposibil să ne întoarcem la locul nostru de lângă Templu, aşa de mare e îngrămădeala. In schimb, intrăm pe din dos într'o casă din balconul căreia se vede locul unde sunt ţinute carele. Printre cei aleşi, văd pe intendentul şef al templului, agitat, cu un şirag de flori în jurul gâtului; semnalizează unui englez călare, îmbrăcat în kaki — şeful poliţiei districtului.

Sabhadra soseşte. Suprafaţa masei brune şi albe se încreţeşte într'o tresărire. Colindătorii spun pelerinilor că sora

Stăpânului Lumii soseşte; pelerinii ridică vocile; colindătorii îşi împreună mâinile în semn de adoraţie; pelerinii fac la fel; colindătorii stropesc mulţimea a cărei voce e acum ca mârâitul unui tigru uriaş.

O oră trece şi Balarama soseşte ca şi Subhadra, să-şi ia locul. Ici şi colo, câte o femee leşinată e scoasă afară din îmbulzeală. Mulţimea vorbeşte fără întrerupere.

Punctul culminant al serbării are loc pe la amiazi, când într'o strălucire de pene albe şi braţe pline de brăţări agitate sălbatec, se anunţă intrarea pe poarta Leului, a Stăpânului Lumii. Acum nimic nu mai poate reţine mulţimea: tigrul se ridică, rage, îşi mişcă coada, mătură îngrăditura de frânghii şi mişună în jurul carelor.

In îmbulzeala aceea e greu să-l vezi pe Jaganath însuşi, dar tot apuc să zăresc o gură zugrăvită, un nas încovoiat, giuvaere. O sută de preoţi mergând deanderetelea îl preced: o sută de preoţi îi poartă litiera; o mie vin în urmă. Pentru această ocazie a fost prevăzut cu mâini şi picioare de aur. El are trâmbiţaşi şi evantaiuri de pene de păun şi o gardă de nobili, ca papa dela Roma. Un rajah, cu o mătură împodobită cu pietre preţioase, mătură pământul din faţa lui. Soarele se amestecă şi el în bucuria generală.

Jaganath e gata să-şi înceapă plimbarea.

Poliţistul englez îşi ia locul în faţa carului; puterea temporală nu se poate desinteresa de Jaganath, căci femei şi bărbaţi, tot se mai aruncă uneori sub cele 16 roţi ale carului sau nimeresc acolo în îmbulzeala generală; de asemenea e important ca trăsura lui să fie trasă drept, căci Jaganath e atât de sfânt încât nu poate fi dat îndărăt nici măcar cu un deget. Dacă cumva a apucat-o strâmb şi nimereşte într'o

casă, atunci casa trebue dărâmată. El poate aduce ruină ca şi bucurie în drumul lui.

Pelerinii se luptă şi se îmbulzesc în jurul frânghiilor. La sunetul unui fluer, caii umani trag şi frânghiile se întind, se întind, ca o gumă elastică. Casa se scutură şi pare să se aplece înainte, apoi roţile încep să se învârtească.

Jaganath a început imemoriala lui plimbare.

Un grup de preoţi dansează pe o platformă deasupra viziteului galben, gesticulând şi înspunându-şi gurile, pe când mulţimea se prosternează în adoraţie sau aruncă flori şi bani în carul sfânt; căci Jaganath dă fertilitate celor sterpi, uşurează inima văduvei, dărueşte fii capilor de familie. Vederea lui e fericire supremă. El este stăpânul celei mai vechi credinţe încă în viaţă.

Incet, încet, printre credincioşii lui, Jaganath merge înainte într'un val de extaz şi de credinţă cum nu cred să mai văd vreodată.

Alături, un elefant al templului, cu ochiul lui Siva zugrăvit pe fruntea lui aurită, priveşte pentru a suta oară procesiunea. Pelerinii îl salută, atingând ciucurii vestmântului brodat cu aur şi apoi ducând mâna la frunte. Ei îi dăruesc bani, punându-i în trompă gologani sau chiar rupii; elefantul ridică banii cu trompa într'o mişcare leneşă şi îi dă unui mahsut care e aproape tot aşa de blazat ca şi el; dar nu chiar atât, căci stăpânul animalului nu a văzut serbarea decât de cincizeci de ori.

Elefantul se mişcă încet pe picioarele lui moi şi clipeşte cu ochii lui mici, dar fără cinism. El pare să se mire, după cum mă mir şi eu, cum se face că oamenii aceştia a căror *rishis* au repudiat idolatria acum câteva mii de ani, se închină totuşi lui Jaganath,

Nici el, nici eu nu putem spune. India hindună, curge pe lângă noi, nepătrunsă, extatică, închisă în vrăjitoriile ei ca femeile lui Leonardo. Nu putem decât ghici ce se petrece în inima ei ascunsă, şi chiar pentru a ghici cu oarecare noroc, ne trebue o imaginaţie care să se poată întinde ca frânghiile carului lui Jaganath.

CAP. XVIII

TEMPLUL GÂNDIREI CURATE

Intr'o noapte, la Lucknow, am aruncat uniforma, medaliile, cizmele « Wellington », şi tot echipamentul meu de ostaş, ca şi când aş fi putut atunci şi pe loc, uita de jucăriile acelea, şi începe dela capăt cu altele noui. Zilele mele ca şef de coloană trecuseră, şi fiecare fibră din mine se revolta împotriva existenţei mele fantomatice ca ofiţer al dispăruţilor lăncieri bengalezi.

Colonelul care comanda amalgamarea noastră, mi-a acordat fără greutate un concediu de zece zile ca să mă duc la munte. Erau trei duzini de ofiţeri în regimentele noastre unite; fără îndoială, lipsa mea nu ar fi fost simţită.

A doua zi, Naim Shah m'a condus la gară, de unde plecam spre Katgodam. El ştia că plecarea aceasta era începutul sfârşitului vieţii noastre fericite; şi cu toate că desaproba cultul meu pentru zeităţi ciudate, în fundul minţii lui stăruia un gând, prea mare pentru a fi rostit, dar care se putea ghici uşor, căci ochii lui se opreau deseori asupra unui obiect care-mi aparţinea şi care este dumnezeul Afridizilor. Aşa încât i-am

făgăduit ceva, dar nu voiu spune ce anume, din cauza legilor privitoare la portul armelor.

Călătorind spre Himalaia, priveam din nou peste câmpiile întinse care au văzut atâția cuceritori și care spun atât de puțin Apusului neliniștit.

Era ceasul « prafului stârnit de vaci ». Care cu boi scârțâiau încet spre un sat cu colibe de pământ nears. Bivoli albaștri păşteau lângă un copilaş gol cu pântecul rotund ca o ulcică; o procesiune de țărani se îndrepta agale spre un templu; un păun își netezea penele la adăpostul unui bambu; oameni și dobitoace erau blânzi și mulțumiți. O nesfârşită seninătate domnea sub tot cerul acela.

In fund, străjuind această pace pătrunzătoare, se înălțau munții Himalaiei, albi și sfinți, cu vârfurile ajungând în purpura soarelui asfințit. Să fie oare rostul meu, mă gândeam, să povestesc Apusului, puțin din ce am descoperit acolo, și cum Christos El însuși, a adus lumina dumnezeirii lui asupra adevărurilor care erau cunoscute în copilăria Vedas-elor? Sarcina era mare și întinsă ca și câmpiile pe care le străbăteam, dar pregătirea mea neîndestulătoare. Cine s'ar opri să asculte bâiguirile unui soldat?

Știam puțin atunci și ce știam era mai mult din instinct. Iar ce cunosc astăzi e numai întinderea neștiinței mele, dar și aceasta merită a fi spus, căci alții vor duce firul povestirei mai departe. Sunt în India filosofii de care națiunile au nevoie, și propria mea țară mai mult ca oricare alta, căci soarta ei e legată de a popoarelor care profesează aceste filosofii.

Auzisem că Bhagawan Sri era în Katgodam, pregătindu-se pentru pelerinajul lui anual la templul Shaivit al lui Amarnath,

dar când am ajuns acolo, am aflat că plecase cu o seară înainte împreună cu doi discipoli.

Cu nădejdea să-l ajung din urmă cât timp mai era încă pe drumurile mari ale civilizaţiei, am închiriat un automobil care să mă ducă până la Naini Tal; de abia începusem să întreb de dânsul în bazarul de lângă lac, când i-am zărit statura înaltă, într'un vestmânt de culoarea safranului, lângă o tarabă cu zaharicale. Cumpăra orz prăjit pentru căţeaua lui, care se ridicase în două picioare rugându-se.

« Am dorit mult clipa aceasta », am spus strângându-i mâna. « Pari mai tânăr, *guru-ji*, decât cum te-am văzut acum nouă ani ».

« Vârsta nu înseamnă nimic, Sahib. Şi sunt fericit. Noi te aşteptam de câtva timp ».

« Sivanand e cu d-ta? »

« Sivanand şi soţia lui, Sahib. S'au însurat în Cashmir în primăvara asta. Mergem împreună toţi trei la Amarnath ».

« Cu mine, nădăjduesc, şi câinele d-tale? »

« Fie bine, fie rău, nu-mi voiu părăsi niciodată câinele meu credincios », îmi răspunse el îndată. « Acestea au fost cuvintele lui Yudishtira când a ajuns în ceruri, şi nădăjduesc să le spun şi eu când îmi va veni timpul ».

« Cât despre mine? »

« Văd semne care-mi spun că ai păşit pe calea Inţelepciunii » îmi răspunse el, « dar drumul e lung ».

« Aş dori să fi făcut progrese, *guru-ji*. Dar pe când discipolii d-tale se rugau şi meditau, eu duceam viaţa de ostaş, ceea ce este o pierdere de vreme. Sau poate că nu e aşa? »

« D-ta ţi-ai petrecut anii de cerşit şi de meditaţii în alt chip decât al nostru, asta e tot. Povesteşte-mi de războiu »,

«Cum să-ţi vorbesc de războiu *guru-ji*, când am atâtea de ascultat dela d-ta? Sivanand a fost iniţiat? Cine e femeia lui?

«Vei afla în curând, Sahib. D-ta şi cu mine avem toată eternitatea în faţa noastră, după cum Sivanand şi Hastini au toată eternitatea ca să studieze tainele dragostei şi ale devotamentului. Iţi aminteşti de Hastini — care te-a adus la mine?».

«Fata care şchiopăta?»

«Da. A ajuns să fie bogată în bunuri pământeşti. Dar au să-ţi spună ei singuri povestea lor, şi d-ta trebue să mi-o povesteşti pe a d-tale, în drum spre casă, acolo pe terasă lângă pomul singuratic. Ce-ai la braţul drept, o rană?»

«Nu, e numai un accident de polo, *guru-ji*. Războiul n'a lăsat semne exterioare».

«Dar te-a făcut să suferi? Povesteşte-mi».

Vocea lui era potolită, dar simţeam că-mi porunceşte. In trupul acela firav era un miez de oţel.

Pe când străbăteam fără grabă bazarul şi apoi pe cărarea care se depărta de lac, spre coliba cărbunarului la care locuiau, i-am vorbit uşor de multe lucruri pe care le socoteam imposibil de spus altora. Părea că înţelege totul şi că înţelege în trei dimensiuni. Când i-am povestit, de pildă, de plimbarea mea dela Winchester la Twyford, el îmi cumpănise starea mea fizică şi mintală şi dincolo de ele vedea chestiuni mai ample. «E bine să-ţi iubeşti ţara», spuse el surprinzător, «căci războiul e o boală pe care patriotismul o poate vindeca».

«Şi totuşi patriotismul poate duce la conflicte teribile».

«Poate duce, dar nu neapărat. E mai bine când aduce conflicte. Anul trecut opt milioane dintre noi au murit de

influență. Nici asta nu înseamnă nimic. Siva trebue să ia ce i se cuvine până când oamenii îl vor cunoaște așa cum este. Cel mai rău dușman nu e moartea, ci dorința greșită. Războaiele sunt friguri, o perversiune în masă a instinctului sexual. Ele vin ca și frigurile, când boala e în toiu; și la fel cu frigurile, ele fac bine. Când ești bolnav, alternativa febrei e moartea. Dar e mai bine să nu fii bolnav sau să nu ai febră, ci să iubești. E mai bine așa, dacă inima îți este curată».

« O Yoga personală și națională în același timp? »

« Nu e vreo deosebire, Sahib. Un trup ale cărui unități sunt în armonie, trăiește în pace cu toată lumea ».

« Dar cum poate fi pacea, când conflictul este o lege a Naturii? Natura e urîtă, *guru-ji*. Ea îndeamnă broaștele țestoase să mănânce trupurile celor morți, în Gange, și pregătește o soartă neplăcută diverselor insecte, ca și umanității. Il cunosc acum pe Siva al vostru și Kali-a lui: prima oară am văzut-o când am avut insolație, cu ani în urmă; și pe urmă din nou. când mi-am ucis calul cel mai drag; am văzut-o sătulă și mulțumită în deșertul Mesopotamiei. In acești din urmă patru ani ea a dănțuit pe trupul bărbatului ei cu cingătoarea ei de mâini moarte și sâni sângerânzi, și pământul întreg se cutremura ».

Ochii mici și sclipitori ai *guru-ului* se încrețiră într'un zâmbet.

« Ai văzut multe și ai învățat multe în anii aceștia, Sahib », spuse el, « dar n'ai învățat să iubești. Și dragostea, să știi, e cea dintâi ca și cea din urmă virtute a drumuluiInțelepciunii ».

« Se poate învăța? »

« Trebue să înveți întâi indiferența, Sahib, căci dragostea nu vine decât acolo unde e liniște. Trebue să faci un gol și

apoi să laşi dragostea să-l inunde din izvorul ei nesfârşit. Dar Sivanand şi Hastini au să-ţi vorbească de lucrurile acestea mai bine decât mine, căci ei le studiază. Afară de asta, trebue să mă duc în vale, să mă îmbăiez înainte de masa de seară ».

Despre ucenicia mea n'a vrut să scoată un cuvânt. Convorbirea noastră se mişca asemenea unui cal nărăvaş, fără a înainta în vreo direcţie; totuşi, ajungând la colibă, îmi veni în minte că poate el era călăreţul şi eu calul, şi că eram condus.

Cheelas-ii ne-au primit cu braţele deschise în strigăte de « Ram! Ram! ». Pe când *guru*-ul îşi aduna vasele de alamă pentru băut şi spălat, Sivanand şi Hastini îmi întindeau între ei o pătură şi-mi ofereau lapte cald. Sivanand era acelaşi ca la Agra, cu deosebirea că pletele lui drepte erau pieptănate şi cu cărare la mijloc, ca un semn poate, că primise *diksha* [1]) care punea capăt peregrinărilor lui. Cât despre Hastini, mi s'a părut că e mai îngrijită şi mai sociabilă de cum mi-o aminteam. Purta rochia de coloarea safranului a *Yogi*-lor, ca şi Sivanand, dar a ei era de mătase şi era împodobită cu o salbă de pietre albastre. Un diamant strălucea în fiecare ureche, făcând să reiasă negrul lucios al părului ei scurt şi ochii ei mângâetori.

Mi-a povestit că la moartea unui unchiu al ei moştenise şase sate lângă Patna şi că Bhagawan Sri o sfătuise să rămâe acolo şi să administreze moştenirea, dar că ea îl rugase să-i îngăduie întâi să viziteze un *ashram* întreţinut de maharajahul de Kashmir, şi că acolo îl întâlnise pe Sivanand; şi-mi povesti deasemeni cum Sivanand îi arătase focul sfânt al căsătoriei şi crinii din jurul lacului Dal, şi grădina lui

---

[1]) Iniţierea.

Shalimar, şi dansatorii diavolului, şi lama cu scufia roşie, şi Siva strălucind în bolta pe care urmau s'o viziteze...

Vorbea fără pauză, simplu şi liniştit; ascultând-o pe jumătate mă întrebam în mintea mea dacă aceasta era într'adevăr fata peste care nimerisem la Dasaswamedh Ghat.

« Şi d-ta » — întrebă ea după ce isprăvise de povestit noutăţile ei — « eşti însurat, Sahib? »

« Nu, şi nici nu cred să mă însor », am răspuns.

« Nu doreşti să ai un fiu care să-ţi trimeată sufletul în ultima lui călătorie! Imi pare rău, Sahib! »

Când Bhagawan Sri se reîntoarse, spuse în felul lui uscat, că nu aveam dreptul să iau asupră-mi îndatoririle unui întemeitor de cămin, căci eram un cercetător al înţelepciunii timpurilor. Fericirea domestică nu era pentru un *brahmacharin*. Ei trebue să se instruiască în cele înalte, spuse el, de pildă, în misterele Fiinţei şi Nefiinţei şi metodele după care Eul iluminat poate gusta nectarul Brahmanului lipsit de Atribute.

« Dar ce-l putem învăţa noi atât timp cât eşti cu noi? » protestă Hastini.

« Nu voiu fi aici », spuse *guru*-ul. « Uită-te la micul zeu apusean pe care-l porţi la încheetura mânei stângi, Sahib, şi spune-mi ce zice? »

« Cinci jumătate, *guru-ji!* »

« Peste două ore are să fie aproape asfinţitul soarelui. Până când umbrele se vor lungi, am să meditez. Eu sunt un om bătrân care nu are nimic de spus, dar voi trei sunteţi tineri, şi vă puteţi edifica discutând despre quintesenţa Vedantei».

Hastini bătu din palme.

« Am priceput, *guru-ji*, căci la fel ai făcut şi cu mine! Când vei fi pregătit », îmi explică ea, « el are să te înveţe în cinci

minute mai mult decât poţi învăţa dela noi în cinci ani, dar trebue să fii pregătit. Până atunci, despre ce să vorbim?».

«Sunt aşa de multe lucruri...».

«Sahibul este *ţeapăn!*», spuse de-odată Sivanand.

«Poate că nu plânge şi râde îndeajuns», sugeră Hastini. «Trebue să fie înnăbuşitor să porţi o mască englezească».

«Cât despre asta», am răspuns «cred că ştii şi d-ta ce înseamnă să fii timid».

«Ştiu foarte bine», mărturisi ea.

Se făcu tăcere şi cei doi mă priveau cu curiozitate.

Guru-ul între timp îşi întinsese o piele de antilopă sub copacul singuratec. Infăşurat în întregime în halatul lui, cu spatele şi gâtul drept ca pomul sub care se afla, el privea fără să clipească în spre munţii unde au fost revelate Vedas.

Sivanand se întinse şi aprinse o ţigară.

«Ai încercat vreodată să-ţi potoleşti mintea, Sahib?»

«De sigur».

«In ce fel?»

«Prin relaxare şi...calm».

«Nu e cu putinţă să porunceşti gândirii, gândind. Plămânii sunt cheia comorilor viziunii. Să fim practici şi să vorbim de acest excelent drum spre pace».

«Cu plăcere. Şi vei judeca singur dacă nu cumva am făcut deja câţva paşi pe drumul de care vorbeai».

«Arată-mi», spuse Sivanand.

I-am arătat atunci *bhastrika* aşa cum o practicasem în Turcia, dar mi-a spus că-mi pierdusem timpul de geaba.

«Ai să devii mai flexibil dacă faci exerciţii». spuse el. «Deocamdată coastele îţi sunt ca un butoi vechi. Ar trebui să fie ca nişte ramuri verzi. Până şi ultimile vertebre ar trebui

să se mişte, pielea să-ţi devină luminoasă şi forţa vitală s'o simţi în vârful degetelor atunci când lotuşii trupului sunt cu totul deschişi».

«Cuvintele d-tale alunecă în mintea mea, Sivanand. Tot ce ştiu e că respiraţia aceastã mă ameţeşte».

«Inima d-tale nu era curată dacă ţi-a venit ameţeală. Viaţa trupului este sângele. Viaţa sângelui este Duhul. Viaţa Duhului e Dumnezeu. Dumnezeu este Duh. Nu-L poţi cunoaşte cu mintea, ci cu trupul purificat şi exaltat. După cum hrana e transformată de trup în sânge, şi sămânţa în viaţă, tot astfel prin transmutarea energiei divine, se nasc ideile. Ceea ce spun e greu, chiar pentru zei, şi nu poate fi cunoscut decât prin purificare şi rugă activă, cuprinzând *asaua* şi *mudra* [1]). Nu-ţi vei înţelege niciodată Eul, sau Creaţia din care eşti o parte, atât timp cât o îmbucătăţeşti. Fiecare atribut al Universului e în mintea d-tale. Fiecare calitate a minţii d-tale — amorţeală, putere, frică, bucurie — se oglindeşte în trupul d-tale, undeva, într'un fel oarecare».

«Un copil poate uşor face oricare *asana*», adăugă Hastini «şi multe din *mudra*, un adult însă nu. Sămânţa morţii e în încheeturi, şi ca să le liberezi trebue să suferi. Ştiu, fiindcă am început Yoga de abia când aveam douăzeci de ani, după frigurile de care aş fi murit dacă nu era Bhagawan Sri, şi a trebuit aproape să-mi rup gleznele ca să izbutesc să mă aşez în poziţia de lotus. Şi pentru d-ta are să fie greu».

«Şi ce-am să câştig dacă fac toate acestea?» am întrebat.

«Dreptul de a respira», spuse ea solemn, «şi prin urmare o minte în care domneşte pacea, căci, cum spune Sivanand,

[1]) Poziţie şi exerciţii.

mintea şi respiraţia sunt înlănţuite. Nu poţi gândi adânc cu plămâni secaţi şi nu poţi absorbi *prana* [1]) într'un trup otrăvit. De aci urmează necesitatea purificărilor. Fericirea începe de fapt cu măruntaele. *Tantra Sanhita* are o *dhanti* [2]) în care credinciosul stă în apă până la brâu şi îşi trage afară intestinul. Aşa ceva nu e posibil pentru d-ta. Dar îl poţi umple cu apă călduţă. Pe urmă trebue să înveţi să bei apă pe nas şi s'o dai afară pe gură, s'o bei pe gură şi s'o dai afară pe nas [3]); şi purificarea inimii prin vomitare şi ventilarea canalului alimentar ».

Pe urmă, văzând că eram nedumerit, ea continuă:

« Lucrurile acestea trebuesc învăţate dela cineva care le cunoaşte, de asemenea poziţiile şi exerciţiile care împing afară otrăvurile dela încheieturi şi dau putinţa aceluia care caută cunoaşterea, să-şi concentreze curenţii trupului ».

« Mi se pare că vă gândiţi prea mult la trup ».

« Când elementele lui grosolane vor fi vivifiate, Sahib », îmi răspunse ea, « vei înţelege, dar aşa ceva nu se poate obţine decât prin practică ».

« Atunci ar fi mai bine să încep acuma! »

Hastini de bună credinţă, îmi luă cuvintele în serios.

« Incepe atunci », spuse ea « prin a inhala frumuseţea lumii: individualitatea pe care noul născut o proclamă cu primul lui strigăt: mireazma grădinilor lui Shalimar: sau, dacă preferi, ceea ce ţi-a dat Dumnezeu ca să te facă suflet viu. Toate sunt aceeaşi *prana*. Primeşte-o cu umilinţă şi re-

[1]) Aer, pe care Hinduşii l'au considerat todeaune mai mult decât un amestec de gaze.

[2]) Purificare.

[3]) Vayut Krama şi s'it Krama.

cunoştinţă, şi nu aştepta să absorbi mai multă decât îţi îngădue puterile. Nu există păcat mai mare decât mândria, şi nici prieten mai bun decât răsuflarea: inspiraţia, retenţia şi expiraţia sunt viaţa d-tale, toată viaţa; prin ele vei cunoaşte adevărul cuvintelor lui Sivagama: « Nimic nu există, O zeiţă cu faţa de lotus, dincolo de răsuflare ». Sivanand are să-ţi arate şi vei putea face ca dânsul ».

Sivanand îmi puse o mână pe pântecul lui şi cealaltă pe spate. Pe urmă se umplu cu aer şi începu să respire iute şi ritmic, fiecare inhalare semănând cu o lovitură uşoară de ciocan; la urmă, cu răsuflarea reţinută şi ochii daţi peste cap, el rămase nemişcat, şi totuşi într'o ciudată vibrare. Prin această energie ascunsă simţeam ca un fel de putere care nu venea de-adreptul din învelişul lui fizic, ci poate, din toate gândurile lumii. Vedeam minţi îndepărtate şi sufletele morţilor, şi ajungeam la ele cu degetele spiritului, dar nu apucam decât aer: nu le puteam pătrunde.

« Odată un *guru* a fost în stare să pună stăpânire pe mintea şi trupul unei regine a Benaresului, prin puterea acestei *prana*, astfel că el deveni regina însăşi », spuse Sivanand. « Dar ca să stăpâneşti asemenea forţe e foarte greu. Bhastrika e înainte de toate o curăţire a respiraţiei. Mai mult decât atât nu e nevoie să ştii. In intervalul aspiraţiei închipueşte-ţi că absorbi o parte din Conştiinţa Cosmică. In timpul expiraţiei trimete-ţi spiritul în cele patru colţuri ale lumii şi în timpul cât reţii aerul, ascultă cu luare aminte la viaţa dinăuntru. In nemişcarea aceea, cele cinci iluzii se şterg în cunoaşterea lui Siva, şi Realitatea e văzută ca o lumânare într'un loc fără adiere. Flacăra e în fiecare inimă, dar nu poate străluci în amestecul dorinţelor ».

De trei ori am respirat de câte douăzeci și unu de ori, ținându-mi apoi răsuflarea. Prima oară am simțit ca și când cineva m'ar fi strâns de gât. A doua oară am simțit din nou că mă sufoc, dar știam că *prana* mobiliza armata sângelui și că își făcea loc forțând barierele trupului. Era o luptă între forțe opuse, o descindere în Infern, o căutare ca a lui Orfeu după mireasa lui; pe urmă așa-numita minte își afirmă dominarea asupra așa-numitei materii, lumina înlocui întunericul și circulația mea, stimulată, pătrunse în fiecare celulă. Mă simțeam sprinten și calm...

A treia oară, un simțimânt de liniște și de echilibru înlocui aproape instantaneu sbuciumul inițial și odată cu această cumpănire fizică sosi o neliniște dincolo de cuvinte. Cu Ingerul meu, am căpătat aripi minunate și am străbătut continente și lumi; mi se părea că ajung la cele din urmă stele, dincolo de gândire, unde mintea nu mai este și unde acel nimic din care s'a iscat ceva, părea că poate fi cuprins.

« Dacă practici exercițiul acesta de trei ori pe zi timp de șase luni la ore regulate » spuse Sivanand « poate că vei începe să obții rezultate ».

« Rezultate? »

« Sunete: care vor fi doar acele ale sângelui d-tale în artere. Vederi: imaginile din propria d-tale retină, dacă vrei să-ți dai osteneala să le separi de alte iluzii. Sensații: tremurul lui *Kundalini* în șira spinării dacă vrei să-ți închipui astfel. Dar dacă îți spun ce să aștepți, ceea ce aștepți va sosi și va trece, dar nu în ordinea naturală. Trebue să ai încredere. Deschide-ți inima și plămânii izvorului vieții, și *prana* va lucra pentru d-ta. Amintește-ți că scopul întregii *pranayama* — și ceea ce spun e un adevăr asupra căruia trebue să cugeți — este

ca răsuflarea să se facă încet, încet. Când aspiraţia şi expiraţia sunt exact echilibrate, vei avea liniştea minţii, fie că-ţi dai seama sau nu».

Bhagawan Sri, îmi aminteam, îmi spusese acelaş lucru la Benares. Ce făcea acuma, mă întrebam, aşa de nemişcat şi de retras?

Trecuse un ceas şi jumătate, şi el era încă imobil, sculptat parcă în cerul roşu. Sivanand îmi ghici gândul.

« Nu-l putem turbura, chiar de am vrea, Sahib, căci e în extaz. Dar să mergem la el, căci nu ar fi meditat în loc deschis dacă nu ar fi dorit să-l vezi ».

Ne-am dus la locul unde şedea, urmaţi de câinele care mârâia.

« Atinge-l », spuse Sivanand, « şi vei vedea că e rece. E acum cu *shakti*, izolat în fericire. A retras *kundalini* în sus astfel că toată viaţa i-a părăsit trupul, cu excepţia unui singur loc. Giuvaerul cu o mie de petale a lotusului, străluceşte. Acolo numai, viaţa lui arde într'un singur punct luminos. Ezitam, dar *cheelas*-ii mi-au pus mâna pe gleznele şi pe gâtul lui. Erau reci ca ghiaţa. Ochii îi erau daţi peste cap. Părea că nu răsuflă. După toate aparenţele era mort, cu excepţia creştetulului capului, care era fierbinte.

« Nu te turbura, Sahib », spuse Hastini. « El poate rechema când vrea *Kundalini* ».

« Sunteţi siguri că-şi poate reveni în fire? ».

« Are să aducă *Kundalini* în jos când se va face noapte », spuse Hastini. « Să mergem Sahib, ţi-e frig ».

Işi trecu braţul sub al meu, şi ne reîntoarserăm la colibă. Căldura trupului ei mă străbătea peste tot.

O ciudată comprehensiune părea că ne leagă, dar oricare ar fi fost natura acestei înţelegeri, ea îi era stăpână şi cauză:

putea sa mă facă să ard sau să îngheţ, dar nu simţeam că şi eu la rândul meu aveam vreun efect asupra ei.

Incepu să vorbească de ştiinţa Tantrik-ilor despre şerpi, un lucru în acelaş timp aşa de mistic şi de material încât nedumireşte mintea apuseană.

« Zeiţa e mai subtilă decât fibra de lotus » spuse ea, « şi ea doarme încolăcită în jurul ei însăşi de trei ori şi jumătate, închizând cu trupul ei poarta Brahmanului. Uneori se trezeşte din propria Ei voinţă, şi atunci voi spuneţi că a căzut la dragoste. A cădea la dragoste? Da, caşi când ai aluneca pe o coajă de banană! Adevăratul fel în care trebue trezită, e prin respiraţie. Atunci nu mai cazi la dragoste ci te ridici la dragoste. Pe urmă ea se descolăceşte, îşi ridică capul şi intră pe drumul regesc al şirei spinării, străpungând centrele mistice până ce ajunge la creer. Lucrurile acestea nu se pot înţelege într'o zi. Când ea ajunge la lotusul cu o mie de petale, atunci Soarele pântecului se întâlneşte cu Luna gâtului şi atunci îi guşti nectarul şi afli că ea e Viaţa şi că Viaţa e Dumnezeu ».

Hastini mă stăpânea ca şi când aş fi fost în extaz. Nu-mi puteam lua privirea dela ochii ei: erau porţile mele de mărgăritar.

E posibil să descrii ce se întâmplă când patru mâini se întâlnesc. E posibil să descrii înţelegerea subită dintre o femee şi un bărbat, momentul când două Euri se ajung în lumina de soare a unităţii, înţelegându-se unul pe altul. Dar sunt clipe şi mai ciudate, pe care nici o limbă nu le poate spune, sau vreun condei scrie, când nimic nu se întâmplă pe planul fizic, decât atât că poate ochii între dânşii, ţes vreo urzeală eterică în care ceva danseazā, ca şi cromozomii în ou. Un

copil nu se naşte numai în trup. Fiecare femee poartă *înlăuntrul* ei o altă sământă: ea creează mai mult decât trupuri. Ceea ce s'a născut între mine şi Hastini în noaptea aceea trăeşte încă, şi deci îşi poate reproduce specia, dar ce anume a fost şi unde este, nu ştiu.

*
* *

Când *guru*-ul se înapoie, el luă parte la conversaţia noastră ca şi când nu ne-ar fi părăsit nici o clipă. Vorbeam încă despre misterele dragostei şi ale devoţiunei şi Bhagawan Sri era dispus să asculte la cele ce spuneau ucenicii lui. « Sivanand şi cu mine am renunţat chiar la Veda ». Hastini spunea: « Străbatem acum oceanul Maya-ei, şi nu ştim ce vom găsi la ţărmul depărtat. Dar la urma urmelor acestea sunt jocurile spiritului care nu poate vieţui mereu într'o singură odae, nici să-şi fixeze mereu gândul asupra eternităţii ».

« Soţie şi mamă e drumul unic şi sfânt », spuse Bhagawan Sri, citând un text. « In ea vei fi renăscut ».

Hastini se gândi o clipă şi adăugă o cugetare de Bhartihari:

« Adevăratul obiect al dragostei este unirea inimilor. Când aceasta nu are loc, căsătoria e ca unirea a două cadavre ».

« Prin respiraţie vei ajunge la Layashiddi », spuse Bhagawan Sri, « după cum umblând ajungi la ţelul unui pelerinaj. Sivanand va găsi pe aceea care este jumătatea lui ascunsă, şi tu Hastini, îl vei găsi pe Dânsul. Adevărata cunoaştere a Fiinţei, purcede din trezirea masculinităţii în femee, şi a feminităţii în bărbat, ceea ce se manifestă pe planul pământesc ca unire sexuală. In fericirea aceea supra-sensuală, stânca egoismului se sfarmă, cei doi devin Unul şi cu adevărat Dumnezeu ».

« Şi apoi, după multă vreme », spuse Sivanand « când vom vedea copiii copiilor noştri, ne vom lepăda de hrana oraşelor şi ne vom adăposti într'o pădure singuratică. Şi astfel vom scăpa din mrejele dorinţei, deşi vom fi împreună mereu, şi Siva ni se va arăta sub adevărata lui înfăţişare ».

« Şi nu sub aceea de Kali », am spus « care dansează pe trupul bărbatului ei? »

« Da, Sahib; nu sub forma necesară pentru creaţie. In fiecare clipă este o mare revărsare de fertilitate pe pământ. In fiecare secundă un copil nou născut strigă undeva, şi undeva un alt suflet părăseşte tidva pe care o locueşte. Acestei schimbări aparţin *maya*-ei; perceperea lor e înalta înţelepciune. Sunt în Sivanand un milion de vieţi care aşteaptă să întâlneasca pe acele a lui Hastini. Voinţele lor le vor alege prin cunoaşterea şi stăpânirea naturilor lor dualiste, care sunt microcosmul procesului universal dintre Siva şi *shakti* ».

Din nou am bănuit, dar cred acum fără dreptate, că Bhagawan Sri nu era atât de explicit cât ar fi putut fi.

Am mâncat cu toţii câteva fructe şi am băut puţin lapte. Priveam sus spre stele şi ne încălzeam la foc. Sivanand fuma fără întrerupere.

« Am găsit indicaţii, *guru-ji*, în ce priveşte unele din problemele care mă preocupau », am spus în cele din urmă, « dar ai evitat să răspunzi la una din întrebările mele. Mâine voi şti răspunsul; atunci dece nu mi-ai spune acum chiar, dacă pot veni şi eu la Amarnath? »

Guru-ul luă o bucăţică de pesmet şi o arată câinelui care începu să se agite în aşteptare; când o asvârli în sus, câinele o prinse din vânt.

« Priveşte concentrare! », spuse el. « Aşa este *ekagrata*, facultatea de a lăsa mintea să se cufunde în spaţiu, ca un îndrăgostit în braţele iubitei ».

« Nu vrei să mă iei şi pe mine? »

« Albina bâzâe când e în jurul floarei » spuse Bhagawan Sri, « dar când e înlăuntrul caliciului, ea suge mierea în tăcere. In Apus vei găsi poate un *guru* priceput în folosirea îndemânatecă a timpurilor şi valorilor d-tră, şi care te va duce până în pragul templului gândirii neabătute ».

Mi-am înghiţit decepţia. La lumina jarului lângă care eram întinşi, puteam vedea ochii lui Hastini, strânşi, cercetători.

Am vorbit până târziu noaptea, despre multe lucruri şi din Răsărit şi din Apus; am vorbit despre învăţăturile creştinismului privitoare la moarte (*guru*-ul observa că uneori, ne despărţim de viaţa aceasta, luptând cu prea multă înverşunare pentru a o păstra), şi despre apropierea între matematicile moderne şi cuvântul *iva* — relativitate — care apare aşa de des în Veda; şi din nou despre respiraţie, cum sunt de pildă *brahmarai* [1]) şi *sitali* [2]) şi ritmul unu-patru-doi graţie căruia mintea poate trece îndărătul luminilor şi umbrelor universului fenomenal.

« Cum poate cercetătorul să taie nodul aparenţelor cu un cuţit de mâzgă cenuşie? » spuse Sivanand. « O izbitură în faptele dure ale existenţei poate toci creerul: prea mult somn îl poate rugini; prea puţin somn îl usucă şi-l face sfărămicios ca o creangă moartă. De-odată se poate rupe — şi nu mai poţi cunoaşte Realitatea până la o nouă reincarnare! »

---

[1]) Sgomot asemănător cu al cărăbuşilui în sbor.

[2]) Şuerat de şarpe.

Curând m'am întins pe jos de-abinelea spunându-mi că pot auzi mai bine în poziţia aceea.

« Civilizaţia d-tră a făcut lucruri minunate » continuă el, trăgând mereu fum din ţigară. « Aproape aţi cucerit pământul. Cu trenurile, chiurasatele şi telescopurile d-tră puteţi mişca şi stăpâni aproape orice, afară de gândurile d-tră şi hrana din măruntaie... Priviţi prea mult în afară. Metodele noastre sunt mai potolite. Noi nu ne batem capul cu maşini. *Shakti-nadi* e o maşină mai impotrantă ».

M'am ridicat, tresărind. Sivanand vorbea încă, dar în alt ton.

« Aşa cum roua se usucă în lumina dimineţii », spunea el, « tot astfel păcatele omenirii sunt risipite de strălucirea Himalayei ».

Apoi Hastini îi întregi gândul: « Cine a văzut Himalaya e mai mare decât acel care a săvârşit toate rugile lui Kashi ».

Trecuseră ceasuri şi cu toate că soarele nu răsărise încă, strălucirea lui aprinsese deja în faţa mea, trei sute de mile de zăpadă depărtată şi frământată de furtuni care nu încetează vreodată; şi totuşi părea aşa de aproape şi de liniştită, că mi se părea uşor să ajung acolo în câteva ore şi să mă odihnesc în pacea albă.

Cei trei stăteau acum liniştiţi, căţeaua bătrână la picioarele *guru*-ului, privind cu toţii la massele titanice care au dăruit Indiei fertilitatea şi credinţa. In lumina tot mai mare, nourii luau aparenţe de animale. Un dragon se asvârlea peste munţii Nepalului, o şopârlă cu ochi de flăcări înghiţea o muscă pe Nanda Devi, o uriaşă întinsă dela Trisul până la Diwalghiri scotocea văile cu o spadă luminoasă.

Surya începuse goana care nu se sfârşeşte niciodată. Cu toată osteneala lui, nu poate face mai mult decât să atingă fecioara amurgului şi să strângă trandafirii pe care-i risipeşte dimineaţa. Şi totuşi de dragul ei e luminată lumea. De n'ar fi ea, florile n'ar înflori, şi nici oamenii n'ar călca pământul. De n'ar fi întunericul ei, nu ar fi lumină.

Bătrânii munţi priveau cu indulgenţă la cele cinci vieţuitoare din faţa templului. Aryavarta, Bhuda, păsări, fluturi şi copaci erau tot una pentru ei. Lumea era încă tânără, plină de înflorire, de mişcare şi de căutări de lucruri ce nu se pot afla.

Soarele aprinse vestmântul galben al prietenilor mei, şi buzele lor mişcară, dar nu auzii niciun sunet, căci Gayatri e foarte sacră:

OM TAT SAVITUR VARENYAM BHARGO DEVASYA DIMOHI DHIYO YO NAH PRACHODAYAT OM.

O chip al Soarelui Adevărat, ascuns acum de un disc de aur, fie ca să-ţi cunoaştem Realitatea, şi că să ne facem întreaga noastră datorie în drumul nostru către Lumina Ta [1]).

«*Guru-ji*, când voi putea rosti şi eu ruga aceasta?»

«Mai curând sau mai târziu vei fi unul dintre noi, căci ceea ce este în om este mai puternic decât împrejurările din afară. Când vei învăţa mai mult despre răsuflarea care este numai o oglindire a Marei Răsuflări, vei cunoaşte înşelăciunile timpului asupra omului şi vei şti ceea ce nu este în putinţa noastră să măsurăm».

---

[1]) Aceasta este ceace cred a fi înţelesul rugei Gayetrei; traducerea literală este « Să contemplăm lumina glorioasă a divinului Savitur; fie ca el să ne inspire gândurile ».

« In răsăritul acesta, încep să gândesc cele ce-mi spui! ».

« Ai început să gândești despre iubire. Dar gândul omenesc nu-i poate cunoaște adâncurile și înălțimile. In Upanishads stă scris că la început nu era nici timp, nici schimbare, nici cuvânt, nici formă, nici Ceva, nici Nimic. Iubirea a sosit în această goliciune ca suflarea închisă a Cosmosului și din ea s'au iscat lumile. Natura și Voința s'au născut atunci și amândouă sunt unite de Iubire, astfel că toate trei fac una. Orice religie din lume spune aceasta, și le-am cercetat pe toate! ».

Cuvintele sunau adevărat. In mintea lui așa de elastică și așa de sănătoasă, erau credințe acoperite de nisipurile Chaldeei și Atlanticului; tridentul Vaishnu și ochiul Shaivit se aflau acolo; pecetea bisexuatului Hermes, capul de vultur a lui Isis, șarpele încolăcit pe toiag, Semiluna și Crucea. Și după cum toate culorile se amestecă și se topesc în lumina soarelui, tot astfel din sufletul lui în care se înfrățeau aceste credințe, izvora iubirea.

TABLA DE MATERIE

MONITORUL OFICIAL ŞI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI. — 1936

LEI 40

